

Förhandlingarna leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1 Näringspolitiken

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 14 med anledning av motioner om näringspolitiken.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:282 av herrar Andersson i Örebro (fp) och Hovhammar (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att frågan om lånmöjligheter för marknadsinvesteringar utreddes,

1975:283 av herr Gernandt (c), vari hemställts att riksdagen i syfte att snarast underlätta situationen för de svenska mindreföretagen till regeringen uttalade sig i motionens inriktning med följande delförslag:

1. ytterligare utökande av den planerade utlandsrepresentationen med tekniskt inriktad personal av hög kapacitet för att i uppsökande syfte undersöka vad svenskt näringsliv kunde producera och leverera till aktuella marknader samt i övrigt fånga upp nya produktidéer och marknadskrav,

2. inrättandet av en idébank (eller annan lämplig benämning) i avsikt att snabbt och effektivt kunna återfinna och hantera marknadsbehov, tekniska idéer, forskningsresultat och projekt till nytta för svenskt näringsliv,

3. inrättandet av en effektiv dokumentationscentral för patentfrågor och övriga frågor av teknisk och vetenskaplig art i nära anknytning till patent- och registreringsverket,

4. utse och anvisa för mindre företag lättillgängliga, snabba och prisbilliga utprovnings- och rådgivningsresurser, bl. a. befintliga försöksanstalter och institutioner,

5. underlätta långsiktig kreditgivning på lämpliga villkor till mindre företag att användas för välplanerade och väldokumenterade försäljningsinsatser på utländska marknader som kunde ge nya arbetstillfällen inom landet,

1975:286 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen uttalade att en målsättning för näringspolitiken, skattepolitiken och den ekonomiska politiken borde vara att främja ett decentraliserat näringsliv med en livskraftig sektor av mindre och medelstora företag,

1975:288 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde

A. att ett utlandslån togs upp för att tillgodose kreditbehoven hos mindre och medelstora företag,

B. att förslag om bättre samordning av kreditstödet till mindre och medelstora företag utarbetades,

C. att reglerna för direktlån och industrigarantilån sågs över så att företagareföreningarna fick möjlighet att

1. förmedla riskvilligt kapital till mindre och medelstora företag,
2. medverka vid finansieringen av investeringar i marknadsföring o. d.,
3. ge kreditstöd till tjänsteproducerande företag.

1975:290 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om förslag om att i statens ägo överföra de privata affärsbankerna,

1975:291 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära förslag om förstärkning av det privata försäkringsväsendet.

1975:295 av herr Westberg i Ljusdal (fp),

1975:395 av herr Sjönell (c),

1975:626 av herr Nilsson i Visby m. fl. (s),

1975:630 av herrar Sjönell (c) och Andersson i Örebro (fp),

1975:899 av herr Andersson i Örebro m. fl. (fp),

1975:903 av herr Elmstedt m. fl. (c),

1975:907 av herrar Gustavsson i Ängelholm (s) och Stadling (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att uppdrag gavs till statens industriverk att i sin pågående utredning om byggnadsindustrin jämväl beakta de i motionen framförda synpunkterna,

1975:915 av herr Lindberg m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde en samlad översyn av bestämmelserna kring etableringskontrollen m. fl. frågor som berörts i förevarande motion samt på grundval härav tog de initiativ och framlade de förslag om ytterligare åtgärder, vilka kunde medverka till att stärka löntagarnas ställning på arbetsmarknaden,

1975:916 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att inom ramen för GATT, EG och

EFTA licensgivningen avseende importen från låglöneländerna tillämpades så att fortbeståndet av eljest livskraftiga svenska företag icke äventyrades samt att begränsning av importen från dylika länder vidtogs i större utsträckning än som f. n. skedde,

Nr 59

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

1975:919 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c),

1975:922 av herr Petersson i Ronneby m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde en utredning om underleverantörernas ställning och sociala trygghet,

1975:923 av herr Rämgård m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen som sin mening gav till känna att en ändring i kungörelsen för statens hantverks- och industrilånefond borde komma till stånd så att företagareföreningarna bereddades möjlighet att bevilja villkorliga lån för genomförande av konsultinsatser för särskild uppföljning i enskilda företag,

1975:925 av herr Stadling m. fl. (s, c, m, fp),

1975:928 av herr Ångström (fp),

1975:929 av herr Ångström m. fl. (fp),

1975:1600 av herrar Andersson i Örebro (fp) och Sjönell (c), såvitt nu var i fråga (punkterna 1 och 2),

1975:1603 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt avsåg hemställa i punkterna 1, 2, 6 och 7, att riksdagen skulle

1. uttala att ett av målen för näringspolitiken och den ekonomiska politiken i övrigt borde vara bevarandet av en icke-socialistisk ekonomi, baserad på ett decentraliserat näringsliv med en mångfald självständigt verkande mindre och medelstora företag,

2. hos regeringen anhålla om förslag syftande till möjlighet för mellanhandsinstitut att i ökad utsträckning förmedla krediter från AP-fonden till näringslivet,

6. hos regeringen anhålla om att den förutskickade utredningen om löntagarnas delaktighet i företagets kapitalbildning fick sådana direktiv att även frågan om ett allmänt vinstandelssystem kunde analyseras och förslag härtill framläggas,

7. hos regeringen anhålla om att utredningen rörande översyn av konkurrensbegränsningslagen delgavs vad i motionen anförts under avsnittet Struktur- och konkurrensförhållanden,

1975:1611 av herr Fäldin m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att grunder och handlingslinjer för en aktiv näringspolitik skyndsamt utarbetades enligt motionens syfte och att den par-

lamentariska sysselsättningsutredningen gavs i uppdrag att genomföra denna näringspolitiska planering i form av ett handlingsprogram.

1975:1622 av herrar Gustavsson i Alvesta (c) och Johansson i Växjö (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utredning och förslag till åtgärder för att öka innovationsverksamheten, i syfte att åstadkomma större produktion och ökad sysselsättning inom näringslivet.

1975:1627 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. hos regeringen anhålla att åtgärder vidtogs för att avsevärt skärpt restriktivitet visades vid beviljande av utlännings rätt att idka näring i Sverige enligt lagen av den 29 november 1968,
2. som sin mening uttala att avsevärt skärpt restriktivitet borde visas vid tillståndsgivning för aktieköp till stora utländska kapitalägare,

1975:1635 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen skulle

1. hos regeringen begära förslag om avskaffande av all gällande lagstiftning angående stimulans av fusioner eller s. k. struktumvandling genom skattebefrielse eller på annat sätt,
2. begära ett svenskt regeringsinitiativ för att främja en gemensam nordisk linje vid utarbetandet av olika slags uppförandekoder för multinationella företag inför arbetet inom FN och OECD.
3. hos regeringen begära ökade insatser för kontinuerlig skatterevison inom internationellt verksamma företag med minst 500 anställda för kontroll av internprissättning, royalties och licenstransaktioner,
4. hos regeringen begära förslag till ett näringspolitiskt program för banksektorn med syfte att begränsa maktkoncentrationen till de stora affärsbankerna och skapa en decentraliserad maktstruktur,
5. som provisorium under två år anta det av motionärerna framlagda förslaget till lag om kontroll av företagsförvärv i vissa fall samt förslaget till lag om ändring i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar med de ändringar som anförts i motionen,

1975:1636 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. (c),

1975:1637 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen begära utredning om effekterna av samhällets näringspolitik och ekonomiska politik på mindre och medelstora företag, å ena sidan, och storföretag (med mer än 500 anställda), å den andra,
2. att hos regeringen begära utredning och förslag om sådana åtgärder att de mindre och medelstora företagen främjades i förhållande till storföretagen i samhällets näringspolitik och ekonomiska politik i syfte att i första hand avskaffa den nuvarande diskrimineringen,

1975:1640 av herrar Jonnergård (c) och Persson i Heden (c),

1975:1641 av herrar Jonnergård (c) och Sjönell (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära utförande på lämpligt sätt av en sammanställning och utvärdering av olika vetenskapliga undersökningar av stordriftsfördelar och smådriftsfördelar i förhållande till varandra inom olika branscher och i olika avscenden, avsedd att kunna ligga till grund för näringspolitiken,

1975:1642 av fru Jonäng (c),

1975:1648 av herr Lothigius (m), vari hemställts att riksdagen gav regeringen i uppdrag att sammankalla till en konferens i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

1975:1651 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl. (c),

1975:1652 av herrar Nordgren (m) och Andersson i Örebro (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde en utredning med ändamål att överse formerna för säkerheter i statliga lån,

1975:1654 av herr Nordgren m. fl. (m),

1975:1657 av herr Nordgren m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att en utredning av de åtgärder som borde vidtas för att öka nyföretagandet verkställdes,

1975:1661 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c),

1975:1662 av herrar Olsson i Kil (fp) och Hörberg (fp),

1975:1671 av herrar Sjönell (c) och Antonsson (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till lagstiftning om löntagarsparande och löntagarägande i företagen, vilket grundade rätt för de anställda att på fördelaktiga villkor få ut en del av sin arbetsersättning i form av andelsrätter (depositionsbevis) i det egna företaget, i enlighet med vad som anförts i motionen,

1975:1673 av herr Sjönell m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om snabb utredning och förslag om åtgärder i syfte att stärka den importkonkurrerande hemmaindustrins stabilitet och konkurrensförmånga,

1975:1674 av herr Stjernström m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en översyn av gällande bestämmelser angående säkerhetskrav för lån från statliga institutioner till etablering och drift av företag,

1975:1682 av fru af Ugglas m. fl. (m) samt

1975:1687 av herr Wirtén m. fl. (fp), vari hemställtts att riksdagen skulle
A. anvisa 10 milj. kr. till företagareföreningarna för produktutvecklingslån med villkorlig återbetalningsskyldighet till enskilda innovatörer och mindre företag,

B. medge att statsgaranti för lån till produktutvecklingsändamål fick beviljas intill ett belopp av 25 milj. kr.,

C. begära att

1. förslag om inrättande av ytterligare industriella utvecklingscentra (IUC) lades fram för nästa års riksdag,

2. en arbetsgrupp av fristående experter tillsattes för att utarbeta förslag till en mer innovationsfrämjande närings- och forskningspolitik,

3. styrelsen för teknisk utveckling gavs i uppdrag att lägga fram förslag om utbyggt stöd till innovationsverksamhet enligt i motionen angivna riktlinjer,

4. förutsättningarna för en sammanslutning av organisationer och enskilda inom områdena teknik, näringsliv och forskning med uppgift att sprida information om den tekniska forskningen och utvecklingen utreddes,

5. kurser i kreativitetsträning försöksvis anordnades av SIFU-enheten inom statens industriverk.

Utskottets hemställde

1. beträffande uttalande om mål för näringspolitiken att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975:286,

b) motionen 1975:1603 punkten 1.

2. beträffande utarbetande av ett handlingsprogram för näringspolitiken att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1611,

3. beträffande tilläggsdirektiv för utredningen (H 1974:05) rörande översyn av konkurrensbegränsningslagen att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1603 punkten 7,

4. beträffande konferens om samhällets inställning till företagsamheten att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1648,

5. beträffande näringspolitiskt program för banksektorn att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1635 punkten 4,

6. beträffande förstatligande av de privata affärsbankerna att riksdagen skulle avslå motionen 1975:290,

7. beträffande förstatligande av det privata försäkringsväsendet att riksdagen skulle avslå motionen 1975:291,

8. beträffande åtgärder mot utländskt inflytande över svenska företag att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1627,

9. beträffande upphävande av lagbestämmelser angående stimulans av fusioner att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1635 punkten 1,

10. beträffande nordiskt samarbete i fråga om uppförandekoder för

multinationella företag att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1635 punkten 2,

11. beträffande taxeringsrevision inom internationellt verksamma företag att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1635 punkten 3,

12. beträffande lagstiftning om kontroll av företagsförvärv i vissa fall att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1635 punkten 5,

13. beträffande etableringskontroll att riksdagen med anledning av motionerna 1975:915 och 1975:907 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om en samlad översyn rörande rätten att etablera företag,

14. beträffande importrestriktioner att riksdagen skulle avslå motionen 1975:016,

15. beträffande åtgärder till förmån för den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1673,

16. beträffande vissa åtgärder för främjande av innovationsverksamhet och industriell utveckling att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1687 punkten C,

17. beträffande tekniskt och kommersiellt stöd till mindre och medelstora företag att riksdagen skulle avslå motionen 1975:283,

18. beträffande utredning om åtgärder för att öka innovationsverksamheten att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1622,

19. beträffande redovisning av nyetableringar inom näringslivet att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1651,

20. beträffande kartläggning av strukturomvandlingen i näringslivet att riksdagen skulle avslå motionen 1975:919 punkten 1,

21. beträffande jämförelse mellan stordrift och smådrift att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1641,

22. beträffande utredning om näringspolitikens verkningar på företag i olika storleksklasser att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1637 punkten 1,

23. beträffande utredning om åtgärder för att främja de mindre och medelstora företag att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1637 punkten 2,

24. beträffande åtgärder för att stimulera småföretagen att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1642,

25. beträffande utredning om åtgärder för att öka nyföretagandet att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1657,

26. beträffande utredning om underleverantörers ställning att riksdagen skulle avslå motionen 1975:922,

27. beträffande åtgärder för att stimulera utvecklingen av företagens marknadsföringsfunktioner att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1640,

28. beträffande åtgärder för att underlätta nyetablering av företag m. m. att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975:919 punkterna 2 och 3,

b) motionen 1975:1661,

29. beträffande stöd till de mindre serviceföretagen att riksdagen skulle

avslå motionen 1975:1600 punkterna 1 och 2,

30. beträffande produktutvecklingslån att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1687 punkterna A och B,

31. beträffande särskilda lånefonder hos företagareföreningarna att riksdagen skulle avslå motionen 1975:925,

32. beträffande förbättrade villkor för lån från företagareföreningarna att riksdagen skulle avslå motionen 1975:928,

33. beträffande översyn av vissa krav på säkerhet för statliga lån till företag att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975:1652,

b) motionen 1975:1674,

34. beträffande lån från företagareföreningarna för konsultkostnader att riksdagen skulle avslå motionen 1975:923,

35. beträffande utvidgat kreditstöd via företagareföreningarna att riksdagen skulle avslå motionen 1975:288 punkterna C 1 och C 2,

36. beträffande lån för ökning av aktiekapital att riksdagen skulle avslå motionen 1975:929,

37. beträffande kreditstöd till serviceföretag att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975:288 punkten C 3,

b) motionen 1975:1654,

38. beträffande samordning av kreditstöd till mindre och medelstora företag att riksdagen skulle avslå motionen 1975:288 punkten B,

39. beträffande förbättrade kreditmöjligheter för mindre och medelstora företag att riksdagen skulle avslå motionen 1975:295,

40. beträffande förmedling av krediter från allmänna pensionsfonden genom mellanhandsinstitut att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1603 punkten 2,

41. beträffande mindre och medelstora företags upplåning utomlands att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975:288 punkten A,

b) motionen 1975:395,

42. beträffande regionala utvecklings- och finansieringsorgan att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975:903,

b) motionen 1975:1636,

43. beträffande fond för främjande av det gotländska näringslivet att riksdagen skulle avslå motionen 1975:626,

44. beträffande investeringsbidrag att riksdagen skulle avslå motionen 1975:630,

45. beträffande lån för marknadsinvesteringar att riksdagen skulle avslå motionen 1975:282,

46. beträffande utredning om detaljhandelns kapitalförsörjning m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:899,

47. beträffande AB Handelskredit att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1682,

48. beträffande åtgärder för att främja tillkomsten av löntagarägda fö-

retag att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1662,

49. beträffande löntagarsparande i företagen att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1671,

50. beträffande allmänt vinstandelssystem att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1603 punkten 6.

Nr 59

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

Reservationer hade avgivits

1. beträffande uttalande om mål för näringspolitiken av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1975:1603 punkten 1 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om mål för näringspolitiken,

b) avslå motionen 1975:286,

2. beträffande uttalande om mål för näringspolitiken av herr Andersson i Örebro (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1975:286 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anfört om mål för näringspolitiken,

b) avslå motionen 1975:1603 punkten 1,

3. beträffande utarbetande av ett handlingsprogram för näringspolitiken av herrar Börjesson i Glömminge, Gustafsson i Byske och Petersson i Ronneby samt fru Oskarsson (samtliga c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1611 hos regeringen begärde att sysselsättningsutredningen fick i uppdrag att utarbeta grunder och handlingslinjer för en aktiv näringspolitik i enlighet med vad reservanterna anfört,

4. beträffande tilläggsdirektiv för utredningen (H 1974:05) rörande översyn av konkurrensbegränsningslagen av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1603 punkten 7 hos regeringen begärde att tilläggsdirektiv utfärdades för utredningen (H 1974:05) rörande översyn av konkurrensbegränsningslagen i enlighet med vad reservanterna anfört,

5. beträffande konferens om samhällets inställning till företagsamheten av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1648 hos regeringen begärde att en konferens rörande samhällets inställning till företagsamheten anordnades i enlighet med vad reservanterna anfört,

6. beträffande näringspolitiskt program för banksektorn av herrar Börjesson i Glömminge, Gustafsson i Byske och Petersson i Ronneby samt fru Oskarsson (samtliga c) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:1635 punkten 4 hos regeringen begärde förslag till ett näringspolitiskt program för banksektorn med syfte att begränsa maktkoncentrationen till de stora affärsbankerna och skapa en decentraliserad maktstruktur,

7. beträffande näringspolitiskt program för banksektorn av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse,

8. beträffande förstatligande av de privata affärsbankerna av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:290 hos regeringen begärde förslag om överförande av de privata affärsbankerna i statlig ägo,

9. beträffande förstatligande av det privata försäkringsväsendet av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:291 hos regeringen begärde förslag om förstatligande av det privata försäkringsväsendet,

10. beträffande åtgärder mot utländskt inflytande över svenska företag av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:1627 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde om åtgärder mot utländskt inflytande över svenska företag,

11. beträffande taxeringsrevision inom internationellt verksamma företag av herrar Börjesson i Glömminge, Gustafsson i Byske och Petersson i Ronneby samt fru Oskarsson (samtliga c) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:1635 punkten 3 hos regeringen begärde ökade insatser för kontinuerlig taxeringsrevision inom internationellt verksamma företag i enlighet med vad reservanterna anförde,

12. beträffande importrestriktioner av herr Regnéll (m) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:916 hos regeringen begärde att frågan om åtgärder till skydd mot lågprisimport prövades i enlighet med vad reservanten anförde,

13. beträffande åtgärder till förmån för den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin av herrar Regnéll (m), Gustafsson i Byske (c), Andersson i Örebro (fp) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 15 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1673 hos regeringen begärde utredning om åtgärder till förmån för den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin i enlighet med vad reservanterna anfört,

14. beträffande vissa åtgärder för främjande av innovationsverksamhet och industriell utveckling av herr Andersson i Örebro (fp) som ansett att utskottet under 16 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1687 punkten C som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört om främjande av innovationsverksamhet och industriell utveckling,

15. beträffande tekniskt och kommersiellt stöd till mindre och medelstora företag av herrar Börjesson i Glömminge (c), Gustafsson i Byske (c), Andersson i Örebro (fp) och Petersson i Ronneby (c) samt fru Oskarsson (c) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:283 hos regeringen skulle anhålla om utredning rörande tekniskt och kommersiellt stöd till mindre och medelstora företag i enlighet med vad reservanterna anfört,

16. beträffande utredning om åtgärder för att öka innovationsverksamheten av herrar Börjesson i Glömminge (c), Gustafsson i Byske (c), Andersson i Örebro (fp) och Petersson i Ronneby (c) samt fru Oskarsson (c) som ansett att utskottet under 18 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1622 hos regeringen begärde utredning om åtgärder för att öka innovationsverksamheten m. m. i enlighet med vad reservanterna anfört,

17. beträffande jämförelse mellan stordrift och smådrift av herrar Gustafsson i Byske (c), Andersson i Örebro (fp) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herr Petersson i Ronneby (c) som ansett att utskottet under 21 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1641 hos regeringen begärde en sammanställning och utvärdering av vetenskapliga undersökningar av stordriftsfördelar och smådriftsfördelar i enlighet med vad reservanterna anfört,

18. beträffande utredning om åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagen av herrar Gustafsson i Byske och Sjönell, fru Hambræus samt herr Petersson i Ronneby (samtliga c) som ansett att utskottet under 23 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1637 punkten 2 hos re-

geringen begärde en utredning rörande åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagen i enlighet med vad reservanterna anfört,

19. beträffande utredning om åtgärder för att öka nyföretagandet av herrar Regnéll (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 25 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1657 hos regeringen begärde en utredning om åtgärder som borde verkställas för att öka nyföretagandet,

20. beträffande utredning om underleverantörers ställning av herrar Gustafsson i Byske (c) och Andersson i Örebro (fp), fru Hambræus (c) samt herr Petersson i Ronneby (c) som ansett att utskottet under 26 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:922 hos regeringen begärde en utredning av underleverantörernas ställning och sociala trygghet,

21. beträffande översyn av vissa krav på säkerhet för statliga lån till företag av herrar Gustafsson i Byske (c) och Andersson i Örebro (fp), fru Hambræus (c) samt herr Petersson i Ronneby (c) som ansett att utskottet under 33 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975:1652 och 1975:1674 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört i ämnet,

22. beträffande lån från företagareföreningarna för konsultkostnader av herr Gustafsson i Byske, fru Hambræus samt herr Petersson i Ronneby (samtliga c) som ansett att utskottet under 34 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:923 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört i ämnet,

23. beträffande samordning av kreditstöd till mindre och medelstora företag av herr Andersson i Örebro (fp) som ansett att utskottet under 38 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:288 punkten B hos regeringen begärde att förslag utarbetades om ökad samordning av kreditstödet till mindre och medelstora företag,

24. beträffande lån för marknadsinvesteringar av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Sjönell (c) och Petersson i Ronneby (c) samt fru Oskarsson (c) som ansett att utskottet under 45 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:282 hos regeringen begärde att frågan om lånemöjligheter för marknadsinvesteringar utreddes,

25. beträffande löntagarsparande i företagen av herrar Börjesson i Glömminge, Sjönell och Petersson i Ronneby samt fru Oskarsson (samt-

liga c) som ansett att utskottet under 49 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1671 hos regeringen begärde förslag till lagstiftning om löntagarsparande och löntagarägande i företagen i enlighet med vad reservanterna anfört,

26. beträffande allmänt vinstandelssystem av herrar Regnéll (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 50 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1603 punkten 6 hos regeringen begärde att för utredningen om löntagarfonder utfärdades tilläggsdirektiv rörande behandling av frågan om ett allmänt vinstandelssystem.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

beträffande samordning av kreditstöd till mindre och medelstora företag

1. av herrar Börjesson i Glömminge, Sjönell och Petersson i Ronneby samt fru Oskarsson (samtliga c),

beträffande löntagarsparande i företagen

2. av herrar Regnéll (m) och Siegbahn (m),

3. av herr Nyquist (fp),

4. av herr Svensson i Malmö (vpk).

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Debatten i näringsutskottets betänkande nr 14 uppdelas i fem avsnitt såsom framgår av utdelad talarlista. Varje avsnitt behandlas som ett självständigt ärende och talarlistan för de olika avsnitten kan alltså utökas med ytterligare talare. Då alla under ett avsnitt anmälda talare haft ordet övergår kammaren omedelbart till att debattera nästa avsnitt. Voteringen äger alltså rum i ett sammanhang sedan samtliga avsnitt slutdebatterats.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Under det första avsnittet är det tre olika ting som jag skall be att få kommentera. Det är de punkter där vi från moderathåll har avlämnat reservationer, och jag skall ta reservationerna i den ordning som de är numrerade.

Den första reservationen gäller önskan om ett uttalande om den allmänna politik som bör ligga bakom en näringspolitik sådan den drivs i vårt land. De partier som fört fram detta önskemål har naturligtvis inte haft några föreställningar om att man skulle kunna ena sig inom utskottet i fråga om ett uttalande. Vi vet att de socialistiska kollegerna inom utskottet har en annan grundsyn än vi och att det därför inte går att formulera en gemensam politik. Vi har kanske också förstått att våra socialistiska vänner med en viss ironi har sett på att vi från oppositionens sida inte själva har kunnat enas kring ett gemensamt uttalande.

Bakgrunden till det är rätt lätt att förstå. Man kommer här in på ideologiska frågor, och då är man van vid att röra sig med begrepp och termer som känns invanda för den som omfattar ideologin men som kan te sig en aning främmande för den som inte gör det.

För egen del kan jag i alla fall deklarerar att jag inte skulle känna det särskilt främmande att rösta för de reservationer som avlämnats från centern och folkpartiet, med de formuleringar som man finner där. Samtidigt som jag säger detta finns det väl anledning tro att man från centerparti- och folkpartihåll inom utskottet – och senare här i kammaren – inte heller skulle ha känt sig så förfärligt främmande för att rösta för våra formuleringar. Jag kan till kammarens protokoll citera det uttalande som har rekommenderats i den partimotion som ligger till grund för önskemålet om ett uttalande i denna riktning. Det heter där: " - - - ett av målen för näringspolitiken och den ekonomiska politiken i övrigt skall vara bevarandet av en icke-socialistisk ekonomi, baserad på ett decentraliserat näringsliv och med en mångfald självständigt verkande mindre och medelstora företag." Jag upprepar: Den formuleringen borde väl både centerparti och folkparti kunna ansluta sig till.

Nu blev det emellertid inte så. Det blir alltså inte någon gemensam borgerlig reservation där, och ännu mindre någon gemensam skrivning från socialisthåll och oppositionshåll. I den socialistiska majoritetens skrivning sägs att man över huvud taget inte är intresserad av några sådana uttalanden, utan man anser att riktlinjerna bör komma till uttryck i beslut i konkreta frågor.

Det låter ju bra. Risken är bara att det kan bli ett hoppande från tuva till tuva utan att man har riktigt klart för sig hur kursen skall läggas ut och därför inte heller har riktigt klart för sig var man hamnar. Det finns onekligen risker, som jag gissar att också våra socialdemokratiska vänner är medvetna om, att man genom alltför mycket statsingripande och alltför mycket funktionärsvälde i departement, olika nämnder osv. hamnar i ett samhälle där effektiviteten går ned och trivseln minskar. Jag tror det är av vikt att man framhåller detta, vilket vi har gjort i reservationen 1: "Marknadshushållning med fri prisbildning, fritt konsumtionsval, enskilt ägande och konkurrens måste även i framtiden vara näringspolitikens grundval. Den statliga styrningen av företagen måste begränsas och samhällets strävan inriktas på att ta till vara de enskilda människornas vilja till initiativ, verksamhet och ansvar."

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1.

Nästa moderatreservation under detta avsnitt har nr 4 och anknyter till punkten 3 i utskottets hemställan. Det är inte någon märkvärdig historia – det är en markering från vår sida att vi är mycket angelägna om att man verkligen tar till vara alla möjligheter att hålla borta konkurrensbegränsning av olika slag. Det är så sant som utskottet säger att man håller på att utreda detta och att utredningen har vida direktiv, men ett uttalande från riksdagen om att den finner det synnerligen angeläget att just den aspekten beaktas tror vi hade varit nyttigt.

Vi har inte fått någon anslutning från annat håll till den reservationen och har alltså inga illusioner om vad utgången av en omröstning kommer att bli, men jag ber ändå, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 4.

Den tredje och sista av de reservationer under detta avsnitt som jag har anledning att kommentera har nr 5. Den har som bakgrund en motion av herr Lothigius, som önskar att man skall få till stånd ett resonemang kring företagsamhetens verksamhet i stort. Där fäster han särskilt uppmärksamheten på det bistra klimat som företagsamheten onekligen arbetar i.

Jag sade nyss att jag inte hyste några illusioner om att reservationen 4 skulle vinna bifall från annat håll, men ibland är man litet undrande över att uppbackningen inte blir större från dem som strängt taget tycker likadant som man själv. Formuleringarna i herr Lothigius motion ligger väldigt nära formuleringar som återfinns i motionen 919 som är undertecknad av centerpartister, bland dem flera som sitter i utskottet – Fritz Börjesson i Glömminge, Bengt Sjönell, Nils-Eric Gustafsson i Byske är alla undertecknare av denna motion. I den läser jag följande:

”En av de viktiga faktorerna som påverkar viljan hos unga människor att bli företagare är den inställning man möter hos allmänheten och hos myndigheter och organisationer. Även om en viss förbättring ägt rum här de allra senaste åren finns mycket övrigt att önska. En kraftfull insats för information och upplysning bör här ske genom statens medverkan och i samarbete med näringslivsorganisationerna. Målet bör vara att belysa företagsamhetens verkliga situation och villkor och betydelsen av den uppgift som företagen och företagarna har för hela samhällets utveckling och för vår välfärd.”

Jag tycker att detta som centerpartiledamöterna i näringsutskottet själva har skrivit på och möjligen själva formulerat – det skall jag inte efterforska – borde ha kunnat få dem att acceptera precis samma tankegång när den framfördes från moderat håll i motionen av herr Lothigius. Vi måste med beklagande konstatera att företagen i vårt samhälle i många fall arbetar under kärva ekonomiska villkor. Det är någonting som kan bemästras i och för sig och som kanske ofta lockar den som är företagare. Han vill göra en insats, spänna sina krafter och se vad han duger till. Ungefär som idrottsmän underkastar sig provningar och besvärigheter som vi mindre idrottsligt lagda inte skulle kunna tänka oss underkastar sig vissa människor de bekymmer som det innebär att vara egenföretagare för att pröva krafterna och för att nå ett resultat som de betraktar som värt att nå. Vi löntagare – om vi nu får vår lön från riksdagen eller vad det är – får våra pengar ordentligt utbetalda vid månadens slut eller i form av veckolön, och våra arbetsgivare betalar in preliminärskatten och den eftersläpande restskatten, betalar in de sociala avgifterna, osv. Men den som är egenföretagare skall inte bara klara detta för sig själv utan också för sina anställda med de bekymmer det kan innebära i vikande konjunkturer, när en likvid inte går in och förfallodagen är inne för att

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Näringspolitiskt
program, m. m.*

betala löner till de anställda, skatter och avgifter och sådant.

Företagarna arbetar alltså under svåra förhållanden. Att deras "allmänna klimat" därutöver skall vara bistert på grund av ofta högst orättfärdiga angrepp och påhopp är beklagligt, och jag tycker att det var mycket värdefullt att herr Lothigius aktualiserade frågan. Jag förstår att det varit näraliggande också för centerpartiets del, där man har god kontakt med småföretagsamheten, att ta upp detta spörsmål. Däremot har jag svårt att förstå att vi inte fått anslutning till reservationen 5, som jag nu ber att få yrka bifall till.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! I reservationen 3 till näringsutskottets betänkande nr 14 har utskottets centerpartiledamöter begärt att sysselsättningsutredningen skall få i uppdrag att utarbeta grunder och handlingslinjer för en aktiv näringspolitik i enlighet med vad som anförs i reservationen. Centern har som bekant sedan några år tillbaka framfört krav på ett samlat tänkande och en samlad översyn över näringspolitiken, som skulle utmyнна i ett övergripande näringspolitiskt handlingsprogram. Enligt vår mening har för varje gång som dessa yrkanden avslagits de argument blivit allt starkare som talar för våra förslag i det här stycket. Motargumenten kan vi fortfarande inte förstå, i varje fall inte godta som tillräckliga för avslag.

Den motion som vi har väckt i år, nr 1611, är formellt delvis uppbyggd på ett annat sätt än tidigare. Dessutom har det tillkommit ett nytt yrkande, nämligen att sysselsättningsutredningen skall kopplas in på den här saken. Men de grundläggande riktlinjerna och principerna är oförändrade. Dem vill vi i år med lika stor styrka som tidigare understryka.

Jag skall här något utveckla dessa grundläggande principer.

Det är alldeles uppenbart att ett livskraftigt näringsliv med möjligheter till full sysselsättning åt alla förutsätter att det är effektivt och ordentligt genomorganiserat när det gäller planeringen. Utan ett livskraftigt näringsliv har man alltså inte möjligheter att bereda människorna full sysselsättning, och man kan inte heller uppnå ett av de fundamentala målen i en demokrati, nämligen rätten till arbete åt alla. Näringspolitiken måste vara ett av de starkaste och väsentligaste instrumenten för att uppnå detta mål.

Man får emellertid lov att ställa också andra anspråk på näringspolitiken, vilket vi har gjort sedan mycket lång tid tillbaka. Man måste understryka näringslivets samhällsansvar. Vi har alltid motsatt oss och aldrig godtagit den s. k. Manchesterliberalismen som menar att näringslivet är något av en organism för sig som skall utvecklas utan inflytande utifrån och som skall vara sig själv nog. Den skall, hävdar man, få utvecklas fritt, utan insyn och utan några som helst restriktioner. Vi menar att detta är ett felaktigt synsätt. Det är väl knappast heller någon som i dag accepterar det. Näringspolitiken skall alltså ha ett samhällsansvar, och det har den också i dag i sina olika yttringar, något som gäller både små och stora företag.

Med näringslivets samhällsansvar följer då strävandena från näringslivet och dess utövare att garantera trygghet och jämlikhet i samhället. Det är en garanti för vars uppfyllande det krävs en aktiv regionalpolitik, som inriktas på ett decentraliserat samhälle. Vi hävdar att en av de viktigaste principerna och ett av de viktigaste kraven är att vi får till stånd ett decentraliserat samhälle. Det är förutsättningen för att ett aktivt näringsliv på bästa möjliga sätt skall kunna tillvarata de enskilda människornas initiativ och insatser. Ett näringsliv som uppfyller kraven på både effektivitet och på det samhällsansvar som jag nyss talade om måste då enligt vår uppfattning vara i huvudsak privat eller kooperativt.

Vi har under den s. k. blandekonomin tid kunnat notera hur vårt näringsliv med i stor utsträckning privat och kooperativt uppbyggda företag utomordentligt väl har kunnat hävda sig ute på världsmarknaden. Man har inom dessa företag även kunnat uppfylla den andra viktiga förutsättning som jag talade om, nämligen det grundläggande samhällsansvaret.

Vi från centern motsätter oss emellertid inte – det har jag många gånger understrukit från denna talarstol – att man även arbetar med statliga företag. Vi är inte på något sätt motståndare till statliga företag, utan vi ser på de praktiska förutsättningar som företagen måste ha och på de krav som bör kunna ställas på dem. När de privata och kooperativa företagen av olika skäl inte står till förfogande t. ex. i vissa regioner, då anser vi att de statliga företagen i hög grad är motiverade och bör ges bästa tänkbara förutsättningar för sitt arbete.

Näringspolitiken har emellertid hittills varit ofullständig, i varje fall har den inte varit tillräckligt effektiv. Det har vi drastiska exempel på. Så sent som år 1974 var det enligt officiell statistik 75 000–100 000 arbetslösa i detta land, i stor utsträckning till följd av vad som kallas för en strukturarbetslöshet. I dag, herr talman, är läget som vi alla vet bättre. Många oroande tecken tyder dock på att det ganska snart kommer att bli väsentligt sämre på grund av en kommande lågkonjunktur som vi kanske får svårt att värja oss mot eller i varje fall svårt att behärska.

Den strukturomvandling som vårt näringsliv i så pass stor utsträckning har genomgått – man kanske kan säga att den har varit revolutionerande – har inte balanserats av de samhälleliga krafterna så att vi har fått en effektiv näringspolitik med erforderlig kraft. Vi bedömer från vårt håll att det fram till 1980 behövs minst 300 000–400 000 nya arbetstillfällen. De jobben måste, det betonar vi, skapas främst inom det svenska näringslivet, och då kanske i synnerhet inom industrin. Vi tillbakavisar talet om att industrin under 1970-talet och 1980-talet – över huvud taget framöver – skulle på något sätt vara på tillbakagång som sysselsättningsfaktor. Det beror helt och hållet på hur man hanterar näringslivet, det beror helt och hållet på vad man har för ambitioner i fråga om en genomtänkt näringspolitik om det skall bli på det sättet.

Gör man det som vi vill, nämligen sätter sig ned och tänker ut ett övergripande näringspolitiskt handlingsprogram och sätter in det med

tillräcklig kraft och tillräckliga ambitioner från samhällets sida, blir inte någon tillbakagång möjlig för näringslivet; det blir tvärtom en ytterligare utveckling, som ger ytterligare arbetstillfällen. Den offentliga sektorn, med ökande ekonomiska svårigheter för kommuner och landsting, kan inte ensam få fram alla de här jobben. Från regeringspartiets sida har man siktat på ungefär lika mycket som vi. Man har talat om 400 000–500 000 nya jobb fram till 1980-talet. Det är alldeles uppenbart att kommuner och landsting inte har resurser att klara detta i det brydsamma ekonomiska läge som de har råkat i och som förefaller att accentueras ytterligare. Det måste bli ett både-och, enligt vår uppfattning – insatser både för att effektivera och utveckla näringslivet och för att effektivera kommuners och landstings möjligheter att bereda erforderlig sysselsättning.

Men näringslivets utveckling, dess stabila långsiktiga utveckling, är enligt vår uppfattning en förutsättning för att stat och kommun skall kunna öka sina möjligheter att på ett önskvärt sätt bereda den här nödvändiga sysselsättningen inom deras mycket väsentliga och viktiga områden – inom sjukvård etc. Utan ett mycket effektivt och utvecklat näringsliv kan man inte komma därefter.

Näringslivets situation i dag är emellertid, herr talman, inte särskilt hoppningivande på längre sikt. Det gäller särskilt de mindre företagen. Vi har talat så många gånger om de mindre företagens situation, så jag skall inte ta upp tiden med att ytterligare belysa den här. Jag vill bara säga att de inte har fått den del av de samhällsliga satsningarna som har varit erforderlig. Dess värre har de i och för sig nödvändiga åtgärder för att minska konjunktur nedgångar och annat i stor utsträckning inriktats på de stora företagen.

På 1950- och 1960-talen t. ex. – i varje fall från 1950-talets mitt till 1960-talets början – var investeringstakten inom industrin 15 % per år, och det var en ganska god takt. Från mitten av 1960-talet har den bara varit i genomsnitt 3 %, och långtidsutredningarna har talat om att de ansåg att 6–7 % var nödvändigt. De genomsnittliga investeringsinsatser som industrin hade möjligheter att göra under den här tiden var alltså på tok för små. Det värsta i detta sammanhang var att dessa otillräckliga industriinvesteringar mest gjordes i byggnader och anläggningar, men mycket litet i sådant som behövdes för att skapa nya sysselsättnings-tillfällen och ge människor arbete. Följden har blivit att de mindre företagen har blivit utslagna i mycket stor utsträckning, att det inte sker några nyetableringar i nämnvärd grad – den bristande nyetableringen är mycket oroande – och att antalet nya produkter är lågt. Innovationsklimatet har varit mycket dåligt, och det betyder att mycket ringa antal nya arbetstillfällen kan erbjudas. Slutsatsen, herr talman, blir att det måste ha varit något fel på näringspolitiken, och det hävdar vi också. Man kan naturligtvis förklara det på flera sätt. Vi anser att de selektiva åtgärder som man från regeringshåll har satt in vid olika tillfällen har varit alldeles för ensidiga. Man har inte velat ta till generella åtgärder. Vi hävdar t. ex.

att en momssänkning och en lättnad i löneskatten under 1971 och 1972 hade varit mycket bra för att stimulera näringslivets utveckling och ge ett bättre skydd mot den lågkonjunktur som då rådde.

Man kan ta ytterligare exempel, herr talman. Det är i stor utsträckning bara de stora företagen som kan tillgodogöra sig de investeringsavdrag som gång efter annan har medgivits för att stimulera konjunkturen, och det innebär en mycket liten stimulans för småföretagen. De vidtagna åtgärderna har, som jag nyss sade, helt enkelt varit inriktade på storföretagen – och då på maskininvesteringarna. Denna satsning på storföretagen har enligt vår uppfattning fått en mycket negativ följd, nämligen en centralisering av näringslivet till större och större enheter. Man kan konstatera att storföretagens antal inom flertalet branscher har ökat mycket kraftigt under den senaste tioårsperioden. Detta betyder också en centralisering av maktutövningen. Det bästa sättet att nå en decentralisering av näringslivet är att satsa på de små och medelstora företagen. Därför måste politiken ändras. Vi vill, som jag sagt, skapa ett näringspolitiskt program som genom långsiktig samhällsplanering kan ge utrymme för både selektiva och generella åtgärder. Vi vill ha ett samarbete i näringslivet. Vi tror inte på motsatsställningen mellan företagen och deras anställda, innebärande att dessa parter ständigt skall slåss med varandra när det gäller att åstadkomma ett gott produktionsresultat. Vi tror att en gemensam ansträngning ger en större kaka. Men när kakan skall delas, skall parterna självfallet tillgodose sina egna intressen. Då kan man slåss för sina intressen så mycket som det över huvud taget är möjligt. När det gäller att åstadkomma produktionsresultat och att få den gemensamma kakan så stor som möjligt måste dock ett samarbete vara det enda riktiga, och det är det som vi anser måste komma till stånd i detta sammanhang.

Det är alltså en av de viktigaste näringspolitiska uppgifterna att skapa förutsättningar för ökade investeringar i industrin och i andra näringar. Det näringspolitiska handlingsprogrammet måste vara övergripande. Från socialdemokratiskt håll har man när man tidigare avvisat denna tanke sagt, att detta inte är möjligt och att det skulle vara en partiangelägenhet. Programmet kan inte ha en gemensam övergripande karaktär utan varje parti måste utforma sitt eget program säger socialdemokraterna.

Vi hävdar fortfarande att det måste vara möjligt att åstadkomma ett gemensamt program, eftersom det finns motsvarande program för t. ex. jordbrukspolitiken, regionalpolitiken och bostadspolitiken. Vi har det även, herr talman, för försvarspolitiken. Den mycket väsentliga andel av vårt svenska samhälle som näringslivet utgör och den betydelsefulla roll som näringspolitiken spelar motiverar att det för detta lika viktiga område på motsvarande sätt utarbetas ett gemensamt handlingsprogram.

Jag vill, herr talman, avslutningsvis läsa upp vad vi i vår motion sade på denna punkt när vi talade om den parlamentariska sysselsättningsutredningen, en tanke som framförts som en nyhet detta år:

”Den parlamentariska sysselsättningsutredning som tillsatts under fjöl-

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Näringspolitiskt
program, m. m.*

året skall kartlägga de framtida sysselsättningsmöjligheterna inom olika samhällssektorer. Detta är en angelägen kartläggning. Men det måste alltså ske också en näringspolitisk planering i form av ett näringspolitiskt handlingsprogram. Det är naturligt att sysselsättningsutredningen får sitt uppdrag vidgat till att också omfatta det näringspolitiska handlingsprogrammet."

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 3 och 6.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! När man läser näringsutskottets betänkande nr 14 kan man inte klaga på omtanken från riksdagens ledamöter när det gäller de mindre och medelstora företagen. Den omtanken tycker jag också är alldeles riktig. I betänkandet behandlas 44 motioner. Jag vet inte om det är rekord för en diskussion som framför allt rör de mindre och medelstora företagen, men det är tydligt att det föreligger både ett stort intresse och ett stort behov av att ta upp frågor som berör de mindre och medelstora företagen. Näringsutskottets betänkande nr 14 är dessutom en utomordentligt bra katalog över åtgärder och insatser som är på gång, men kanske också över motsatsen, dvs. sådant som inte är på gång.

Herr talman! Jag skall i huvudsak beröra vad vi i folkpartiet har framfört i vår partimotion 286 i syfte att främja ett decentraliserat näringsliv. Vi vet alla – och det har ju omvittnats av tidigare talare i denna debatt i kväll – att det förekommer en växande koncentration inom det ekonomiska livet med ägandet av näringslivet samlat på ett fåtal händer och ett ökat statligt inflytande direkt i företagen. Det är en utveckling som måste motarbetas. Den utgör ett hot mot kraven på maktspredning och decentralisering och försvarar allvarligt möjligheterna att upprätthålla sysselsättningen och tillgodose behov av service i alla delar av landet.

Folkpartiet vill därför ha en politik som å ena sidan förhindrar privat och statlig ekonomisk maktkoncentration och å andra sidan skapar förutsättningar för ett decentraliserat näringsliv. Våra krav gäller bl. a.

- skärpt lagstiftning mot monopol och karteller,
- en livskraftig sektor av mindre och medelstora företag,
- ökad kontroll av multinationella företag,
- medbestämmanderätt för de anställda,
- ingen statlig styrning av företagen inifrån,
- andel för de anställda i företagets kapitaltillväxt.

För att rida spärr mot koncentrationsutvecklingen är det nödvändigt att satsa på mindre och medelstora företag. På många håll är människors sysselsättningsmöjligheter och framtidsutsikter intimt förknippade med arbetsvillkoren för denna grupp av företag, och ofta är dessa själva förutsättningen för att en ort skall kunna leva vidare och utvecklas.

Livskraftiga mindre och medelstora företag behövs också för att förhindra en långtgående maktkoncentration inom näringslivet. Mot den bak-

grunden är de senaste årens utveckling med minskade nyetableringar och ökat antal fusioner mellan å ena sidan storföretagen och å andra sidan en rad mindre och medelstora familjeföretag illavarslände. För det är i första hand företag som är på väg att bli stora som har de resurser och det kunnande som fordras för att de i någon större utsträckning skall kunna uppträda som effektiva konkurrenter till storföretagen. Om de sugts upp av dessa försvinner förutsättningarna för en effektiv konkurrens.

För folkpartiet är det en central målsättning att bevara en stor och utvecklingskraftig sektor av mindre och medelstora företag inom såväl industrin som servicenäringarna. De är förutsättningen för ett decentraliserat näringsliv. Näringspolitiken får därför inte ensidigt inriktas på de större företagen och deras problem. Den stora gruppen av utvecklingsbara mindre och medelstora företag måste ges möjlighet att leva vidare och uppkomsten av nya sådana företag stimuleras.

Men hos många företag, framför allt mindre, finns en stark känsla av övergivenhet; både herr Regnéll och herr Sjönell var inne på detta. "De små och medelstora företagen känner sig inte sällan med rätta bortglömda, förbisedda och överkörda när det gäller för dem vitala intressen", sade docent Kurt Samuelsson i ett anförande i höstas. Känslan av övergivenhet kan tyckas paradoxal mot bakgrund av de näringspolitiska insatser för mindre och medelstora företag som otvivelaktigt har gjorts på senare år, men likväl är den bild av stämningläget som Samuelsson ger riktig. Det är lätt att hitta exempel på åtgärder, särskilt inom skattepolitiken och den ekonomiska politiken, som särskilt belastat de mindre företagen. Sällan är väl avsikten att skada eller att förorsaka besvär, men resultatet blir alltför ofta skador och besvär, helt enkelt därför att man över huvud taget inte tänkt på de mindre företagens svårigheter. Åtgärder och lagstiftning är liksom doserade för de stora företagen. Men denna dosering kan vara katastrofal eller på gränsen till katastrof för många små och medelstora företag.

Den successiva ökningen av den allmänna arbetsgivaravgiften är ett exempel på sådana åtgärder som hårdare drabbar de mindre än de större företagen. För ett litet företag med pressade marginaler och begränsade rationaliseringsmöjligheter är en skatt på arbetskraften, särskilt om den höjs med jämna mellanrum, tyngre att bära än för ett stort, högmekaniserat företag.

Ett annat exempel är den uppgifts- och uppbördsskyldighet som håller på växa småföretagarna över huvudet. Från många håll ställs i dag krav på att företagen utan ersättning skall lämna uppgifter av olika slag. Många av dessa uppgifter behövs självfallet, men företagens möjligheter att ta fram dem och kostnaderna för detta måste beaktas i större utsträckning.

Jag har, herr talman, en veckofärsken egen erfarenhet av detta från det lilla företag jag själv har. Där har personalen för varje timme under en veckas tid måst redovisa vad var och en sysslar med – städning, kundservice osv. Det skall ingå i en statistik till priskontoren. Jag har räknat

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Näringspolitiskt
program, m. m.*

ut att det tar minst en halv timme om dagen för att fylla i dessa uppgifter. Det är rätt pressande för ett litet företag, som kanske endast har fyra anställda, att använda en halv timme dagligen för det arbetet. Man accepterar det, för man kan i och för sig förstå att det är nödvändigt. Men man frågar sig sedan vad det skall bilda underlag för.

Övergången till en näringspolitik, där förhandlingar och överenskommelser mellan departement och storföretag är ett vanligt förekommande inslag, innebär också att de mindre företagen får stå tillbaka för de större. Därmed förstärks ju ytterligare känslan av övergivenhet. Det är således inte bara så att man känner sig särskilt drabbad av vissa åtgärder. Man tycker sig också ha sämre möjligheter att nå fram till statsmakterna med sina egna problem. Genvägarna till maktens centrum står bara öppna för börsföretagen, och de mindre företagen har inte mycket att erbjuda i en förhandling, där uttag ur investeringsfonder kvittas mot lokaliseringspolitiska insatser.

Det är nödvändigt att statsmakterna på ett helt annat sätt än hittills beaktar konsekvenserna för mindre och medelstora företag vid utformningen av insatserna inom näringspolitiken och av åtgärderna inom skattepolitiken och den ekonomiska politiken. Riksdagen bör enligt vår mening klargöra detta förhållande genom ett särskilt uttalande, som kan tjäna till vägledning för arbetet inom departement och utredningar. Jag yrkar därför bifall till reservationen 2, som är fogad till näringsutskottets betänkande nr 14.

Ett sådant uttalande måste givetvis följas upp med insatser inom ett brett fält för att skapa dels en gynnsam och utvecklingsstimulerande miljö för mindre och medelstora företag, dels mer likartade arbetsbetingelser för små resp. stora företag. I sex motioner till årets riksdag har vi från folkpartiet lagt fram ett åtgärds paket som har detta syfte.

Vi vill ha en samlad reform av företagsbeskattningen för att åstadkomma lättnader för de mindre företagen och för familjeföretagen. Vi vill fortsätta utbyggnaden av företagarföreningarna. Vi vill effektivisera lånestödet till mindre och medelstora företag. Vi vill få till stånd en ordentlig satsning på utvecklings- och innovationsfrämjande åtgärder, och vi vill få en lösning på frågan om den orimliga uppgifts bördan för mindre företag.

På ett par av de punkter som riksdagen behandlar i kväll har vi fått förståelse för våra krav. Det är t. ex. glädjande att utskottet än en gång kunnat samlas kring en ytterligare höjning av anslaget till företagarföreningarna. Men på de flesta punkter har utskottet intagit en avvisande hållning gentemot våra förslag.

Herr talman! Med detta vill jag, som jag tidigare sagt, yrka bifall till reservationen 2.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 14 har ju relativt snabbt framflyttats från, som planerats, morgondagen till i dag. Det gör att mitt

anförande kanske blir något mer improviserat än vad som annars hade varit fallet.

Vpk har i reservationerna 7, 8 och 9, till vilka jag härmed yrkar bifall, framlagt sin syn och sina aktuella krav då det gäller vissa maktförhållanden i näringslivet. Näringspolitik är ju alltid en maktfråga. Det tjänar inte någonting till att försöka dölja det genom att tala i allmänna klassförsoningstermer om gemensamma intressen för kapitalister och arbetare. För oss socialister är självfallet en central maktfråga hur man skall bryta den alltmer skärpta tendensen till maktkoncentration, speciellt på kapitalmarknaden och när det gäller ägandet av de viktigaste produktionsmedlen. För oss socialister är det ett centralt krav att denna alltmer koncentrerade kapitalistiska maktstruktur bryts sönder och lämnar plats åt en hushållning där folkflertalet och arbetarklassen har den ledande och bestämmande funktionen. Ett väsentligt aktuellt delkrav måste då ställas på den sektor där koncentrationen har gått längst, nämligen sektorn affärsbanker och försäkringsväsen. Om man där vill ha någon form av förskjutning i det ekonomiska livet till folkflertalets förmån är obestriddligen en nationalisering det enda som kan åstadkomma en sådan förskjutning.

Att det kravet inte senteras av de borgerliga ledamöterna i näringsutskottet är för oss helt förstäeligt. Allvarligare är den klassförsoningsideologi som på samma punkt utvecklas av de socialdemokratiska ledamöterna och ledarskiktet i det socialdemokratiska partiet över huvud. Det är nämligen från det hållet man kommer med argument till försvar för bibehållande av Skandinaviska Enskilda Banken-gruppens och Svenska Handelsbanken-gruppens dominerande inflytande på svenskt näringsliv. Man kommer också med en rad ganska ansträngda och krystade argument mot förstatligande av det privata bank- och försäkringsväsendet.

Under den tid den här frågan har debatterats inom och utom parlamentet har man bl. a. framfört som argument mot behovet av nationalisering att det råder konkurrens mellan olika banker. Man har lagt fram sammanställningar som visat att det fanns väldigt många banker och att ingen enskild bank hade något särskilt dominerande inflytande. Det tråkiga med de sammanställningarna var bara att när man tittade på vilka som ägde alla dessa banker – de olika, mindre bankerna och provinsbankerna lika väl som de större – visade det sig att de två allra största bankerna ägde praktiskt taget alla de andra. Och det är självklart att Wallenberg inte konkurrerar med sig själv eller att den ena stora finansgruppen inte konkurrerar med sig själv och inte heller med den andra stora finansgruppen. Det blir tvärtom en allt starkare tendens till att göra upp och skapa sig gemensamma maktpositioner från de ledande finansgruppernas sida. Inte heller mellan dessa ledande jättar förekommer någon form av egentlig konkurrens.

Det argumentet har alltså kunnat visas vara oriktigt. Det har också sedan två år tillbaka försvunnit från näringsutskottets betänkanden på

Nr 59

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Näringspolitiskt
program, m. m.*

den här punkten. I dess ställe har kommit vissa andra argument. Ett av dessa är att det i den s. k. PK-banken har bildats en stor statlig bank och att den utövar ett balanserande inflytande på den maktposition som de stora privata affärsbankerna innehar. Det åberopas att PK-banken har en förhållandevis stor omsättning och svarar för en ingalunda oväsentlig del av det totala kapitalflödet. Men vad vi angriper är inte kapitalutlåningen som sådan – den är inte det centrala – eller hur stor andel därav som vissa banker omsätter, utan det är den verkliga maktpositionen vi angriper, och den består i kontroll och ägande av de viktigaste produktionsmedlen. Där föreligger mycket betydande skillnader mellan de stora, ledande, privata affärsbankerna SE-banken och Handelsbanken å ena sidan och PK-banken å andra sidan. Dessa båda typer av banker, de privata och den statliga, har helt olika karaktär i detta avseende.

Som sagt behärskas den privata affärsbanksvärlden helt av två eller möjligen tre stora grupper, där SE-banksgruppen obestriddligen intar den ledande ställningen. Genom holdingbolag, stiftelser, indirekt ägande, personalunioner och annat kontrollerar dessa två tre grupper praktiskt taget allt av betydelse, alla tunga moment, inom svensk industri och serviceverksamhet. Detta är mycket lätt att fastställa, och det behövs inga större vetenskapliga utredningar om den saken. Sådana utredningar har annars i och för sig gjorts, och de bekräftar helt den allmänna bild som jag här har givit. För den som är intresserad av vidare lekmannastudier i ämnet rekommenderas den sammanställning av de stora aktiebolagens röstlängder som makarna Forsgren har gjort och som kallats Vem äger vad i svensk industri? Av den sammanställningen framgår tydligt, när man går igenom röstlängderna, att det inte finns en enda stor svensk industri och icke ett svenskt företag av någon betydelse i någon bransch, där inte storbanksgrupperna har en ledande roll eller i varje fall ett utomordentligt starkt inflytande.

Hur är det då med PK-banken, som skulle bli en konkurrerande och balanserande faktor? Ja, det visar sig att PK-banken inte alls engagerar sig i denna typ av maktpolitisk kontrollverksamhet. Det finns inga industrier av någon som helst betydelse som kontrolleras av PK-banken. Och man kan ställa den frågan till dem som står bakom utskottsmajoritetens argumentering i detta fall: Vilka industrier kontrolleras egentligen av PK-banken? Över vilka delar av svenskt produktionsliv har PK-banken något inflytande? Man skall finna att banken inte har inflytande i företag av någon betydelse. Och hur vill ni då försvara ert påstående att PK-banken kan vara en maktbalansfaktor i sammanhanget?

Man kan också ställa denna fråga: Vilka delar av svensk industri och svenskt produktionsliv kontrolleras av SE-banken och Svenska Handelsbanken? Ni måste ju vara medvetna om att de bankerna kontrollerar alla sektorer av betydelse.

Eller jag kan upprepa frågan i annan form: Var någonstans, i vilka svenska storföretag, tillsätter den statliga PK-banken några styrelseledamöter? Var har den sitt folk insatt? Finns de människorna i några

väsentliga positioner i några som helst väsentliga, tunga delar av det svenska produktionslivet? Och parallellt kan motsvarande fråga ställas: Var tillsätter SE-banken exempelvis styrelseordförande och ledamöter? Svaret är att det sker i hundratals bolag, i synnerhet de som har en ledande och dominerande ställning inom resp. branscher.

Ett tredje argument som brukar användas och som är en speciell socialdemokratisk uppfinning är att man inte behöver nationalisera banker eller försäkringsväsende, ty ägandet som sådant ger ingen makt. Man kan kontrollera utan att äga, t. ex. genom bankinspektionen och genom s. k. offentliga styrelseledamöter. Och näringsutskottets ordförande är, har det berättats mig, ett exempel på en sådan offentlig styrelserepresentant. Då kan det vara intressant att fråga herr Svanberg: När fick herr Svanberg delta i och påverka något maktpolitiskt viktigt beslut inom svenskt bankväsende eller inom SE-banken, där han lär delta? När fick herr Svanberg vara med och besluta om SE-bankens stora, långsiktiga dispositioner? Vilka företagsnedläggningar har herr Svanberg fått vara med och besluta om? Vilka nya investeringar har han varit med om och haft ett bestämmande inflytande över? När fick herr Svanberg vara med och föra ett resonemang om de långsiktiga prioriteringar rörande satsningar på olika sektorer av produktionen som företas inom bankvärlden? När fick herr Svanberg vara med om att få förhandsinformationer och att delta i beslut om några bankfusioner?

Jag har en stark känsla av att detta är saker och ting som de stora herrarna sköter själva och där herr Svanberg väger mycket lätt. Eller när var herr Svanberg med och beslutade om den växande kapitalexporten till utlandet, som man nu i stor stil engagerar sig i från storfinsansgruppernas sida? Jag förutsätter att det inte är herr Svanberg som bär ansvaret för den eller som där har något medansvar. Det är nog så att den kapitalexporten har kommit till stånd därför att herr Svanberg och hela den idé som han där företräder som offentlig styrelseledamot är ett element av total maktlöshet i denna större ekonomiska process.

Man påstår att man inte behöver äga kapital och ändå kan kontrollera den ekonomiska processen. Men hur skall man kunna kontrollera exempelvis det växande svenskägda utlandskapitalet utan att ha en sådan äganderättslig kontroll? Vad har herr Svanberg för inflytande över den svenska storfinsansens investeringspolitik i Portugal och Brasilien? Och om han vill göra gällande att han har ett sådant inflytande, så vore det ju på tiden att han använde det till förmån för arbetarklassen i de länderna, inte till förmån för den hejdlösa utplundring som nu gång på gång avslöjas ha bedrivits av svenska företag i dessa länder.

Det finns alltså, herr talman, två linjer inom arbetarrörelsen i den här frågan. Det finns två linjer också inom socialdemokratin. Låt oss ta dem först.

Dels har vi näringsutskottets linje, som är representativ för det socialdemokratiska ledarskiktet, eliten i partiet. Dels har vi de krav som kommer nerifrån basen, där man är mera medveten och på ryggen känner

kapitaläganderättens betydelse för maktens fördelning. Där står det socialdemokratiska ungdomsförbundet, med bestämda krav sedan många år på en socialisering av det privata affärsbanksväsendet.

Det finns alltså två linjer. Vilken linje skall gälla? Vilken linje är den riktiga för den socialdemokratiska delen av arbetarrörelsen? Varför håller man sig över huvud taget med ett ungdomsförbund som för fram dessa krav? Är det bara en politisk flugfångare för radikala människor här i landet, eller menar man någonting med det? Det är frågan.

Det finns två linjer inom den socialdemokratiska delen av svensk arbetarrörelse också historiskt sett. Den ena linjen är den som företräds av exempelvis Gunnar Adler-Karlsson, som har myntat ordet "funktionsocialism", med vilket han menar att man skall kunna nå något slags kontroll utan att behöva äga storkapital. Hans filosofi låter ungefär så här: "Det måste skapas en anda av förtroende och tillit till framtiden, av villighet till arbete, sparande och investeringar så att den enskilde inser att hans insatser leder till blomstrande och bestående resultat. Detta kan inte ske frivilligt utan en viss samverkan mellan arbetarna och produktionsmedlens ägare. Om denna strävan att uppnå ekonomisk utveckling är framgångsrik, då är alla övriga motsättningar i samhället enklare att lösa. När kapitalisten får större vinst, då är han mera beredd att dela den med sina anställda, och när arbetarna noterar att deras levnadsstandard stadigt förbättras då ökar deras villighet till fortsatt fredlig samverkan i det bestående samhället."

Det är alltså det moderna socialdemokratiska ledarskiktets mål: det bestående samhället.

Det finns en annan socialdemokrat – Ernst Wigforss. Han är alltiämt i livet. Han skriver: "Vad jag önskar --- är en klar deklARATION att vi vidhåller att vi vill omdana hela samhället. Den fortsättningen kan inte ge resultat i en handvändning. Men jag tror att tiden är inne för att bryta igenom gränsen för den allmänt välkända välfärdspolitiken. Den gränsen kan anses markerad av två förbud. Eller två löften om man så vill: 'Vi griper inte in i de enskilda företagens organisation, vare sig genom industriell demokrati eller genom att samhället övertar dem.' Det andra: 'Vi griper inte in för att styra hela investeringsverksamheten.' Om man tar upp båda de tingen då menar jag att man går över gränsen för den mera allmänt omfattade välfärdspolitiken, och det måste betyda åtgärder på alla möjliga områden, inte bara på några särskilda, avgränsade."

Wigforss är reformist, men han är en ärlig reformist, som ändå i reformkampens slutpunkt ser det helt omdanade socialistiska samhället. Näringsutskottets socialdemokratiska ledamöter har inte bara övergivit marxismen, som en gång var tongivande i svensk arbetarrörelse och på vilken den byggdes upp. De har också övergivit den Wigforsska reformismen. De har blivit predikanter för klassarbetet, klassförsoningen och de bestående maktförhållandena i samhället.

Vpk:s linje är att arbetarklassen och arbetarrörelsen aldrig kan segra,

aldrig kan bryta igenom den kapitalistiska maktstrukturen med mindre än att man exproprierar storkapitalet, med mindre än att man i grunden förändrar äganderättsförhållandena. Vi stöder oss på en annan pionjär inom svensk arbetarrörelse, Axel Danielsson, som i ett upprop till strejkande sågverksarbetare en gång skrev: "Och eftersom det" – omvandlingen – "möjliggöres endast därigenom, att produktionsmedlen, dvs. råämnet och verken, oaktat sin samhälliga natur, befinna sig i enskildas ägo, så kan plundringssystemet aldrig upphöra förr än dessa produktionsmedel, skogarna och bruken, bli återerövrade av folket från bruksaristokratin och förvandlade till samhällig egendom, vars avkastning stannar hos dem som arbeta. Detta är i korthet socialismen, och det är detta, som måste bli även det norrländska sågverksproletariatets mål."

Herr talman! Det har gått en lång väg från Danielsson till Svanberg. Danielsson gick brandsyn i samhället och blev dömd till fängelse år 1888. Herr Svanberg däremot tillhör det socialdemokratiska ledarskikt som smeker kapitalet medhårs och som kommer in i bankstyrelserna. Detta förlopp är möjligen tyvärr symboliskt för den socialdemokratiska delen av arbetarrörelsen.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Det har sagts väldigt mycket i den här debatten och jag skall inte försöka bemöta allting. Jag skall först tala om vissa reservationer som finns här.

Detta betänkande omfattar 44 motioner och innehåller en oändlig massa förslag. Men det grundläggande i vissa motioner är att man vill ha vissa riktlinjer fastställda för den näringspolitik man skall föra. Man frågar sig med andra ord tydligen från borgerligt håll vad näringspolitik är. Det här är motioner som inte är precis nya, de har förekommit tidigare något år, i synnerhet från centerns sida. Det gör ju inte det hela mindre intressant.

Motionärerna vill att, i det här fallet, sysselsättningsutredningen skall utarbeta riktlinjer för den näringspolitik som sedan skall drivas i riksdagen. Man har något slags föreställning om att det går att skapa ett för alla partier gällande mönster; en näringspolitik som vi alla är överens om. Jag tycker att herrarna skall se på sina egna motioner. Så finner de att detta är kapitalt omöjligt. Det finns tre borgerliga partier och det finns tre motioner som önskar olika saker i fråga om näringspolitiken. Hur skall vi då kunna göra ett näringspolitiskt program för fem partier? Jag tycker att ni själva har bevisat att ni är inne på fel linje.

I den moderata motionen pläderas det främst för att man skall bevara en icke-socialistisk ekonomi, ett fritt ägande och allt detta som går bra att säga och deklamera utan att någon går emot det så förfärligt mycket. Men de andra motionerna tar inte alls upp den frågan utan de talar om decentralisering framför allt. Det är den nya given, det är inte det antisocialistiska nu längre.

Hur hade ni egentligen tänkt er att det näringspolitiska program, som

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Näringspolitiskt
program, m. m.*

sysselsättningsutredningen skall göra, skulle se ut? Skall det vara en blandning av allt möjligt, som ni ibland driver politiskt, skall det vara den moderata modellen eller skall det vara mittenpartimodellen? Skall det vara, som vi hoppas, den socialdemokratiska modellen? Jag tror verkligen att ni får bestämma er för hur ni skall ha det.

Vi inom socialdemokratin är mycket intresserade av en utvecklad näringspolitik. Men vi har aldrig trott att moderaterna, centern eller några andra skulle kunna skriva det programmet åt oss. Det vill vi skriva själva och de idéerna vill vi driva själva.

Det förefaller som om man vill ha ut något slags minsta gemensamma nämnare – vad skall jag kalla det: ett skelett i en näringspolitik. Jag tror faktiskt att detta är omöjligt att skapa. Sysselsättningsutredningen är i gång med att undersöka vilka vägar vi skall kunna gå för att skapa mer sysselsättning i samhället. Det är någonting som vi tycks vara ganska överens om att vi skall ha. Låt då denna utredning, som har den stora uppgiften, syssla med detta och komma med förslag. Sedan får väl partierna utnyttja resultatet i sitt arbete, för jag vill hoppas att ni, som ni säger, är mycket intresserade av att driva en sysselsättningspolitik. Från socialdemokratiskt håll vill vi det mycket gärna. Vi vet precis vad vi vill föreslå att detta näringsliv skall göra och hur det skall se ut. Men famlar ni på borgerligt håll omkring på det här sättet och inte vet om ni skall slinka åt höger eller vänster i olika sammanhang, då får jag verkligen be Gud bevara fosterlandet från en näringspolitik som ni skulle koka ihop, för då kan det bli ungefär vad som helst. Vi säger i utskottsbetänkandet att vi sätter större värde på att man utför vad man kan, att man vidtar åtgärder så långt det går i stället för att bara syssla med principuttalanden. Det är ingen konst att göra principuttalanden, men de är till intet förpliktande.

Med detta vill jag peka på att en systematiserad näringspolitik, utarbetad av en statlig utredning, inte är någonting som jag tror är möjligt att utföra. Och man skall inte ha en duglig utredning att spräcka sig på en omöjlig uppgift. Jag hoppas verkligen att ni själva har idéer om hur ni vill använda sysselsättningsutredningens material när det kommer.

Det finns i dessa motioner en annan grej som är genomgående. Den är allra mest framträdande i motionen 1603, där man talar om att man vill förbättra förhållandena vad gäller konkurrenslagstiftningen. Man vill att företagslagstiftningen också skall omfatta de faror som kommer av statligt företagande. Särskilt där samhället ingriper skulle man bevaka att det inte uppstår några faror. Det finns ju en konkurrenslagstiftningsutredning med mycket vida direktiv, men motionärerna vill särskilt skriva in i direktiven att utredningen skall se till att samhället inte är framme och gör några galenskaper. Mera avslöjande kan det väl inte bli. Hur kan ett liberalt parti, som säger sig ha vissa traditioner, se som sin främsta uppgift att se till att förhindra att samhället styr för mycket eller kräva att vi skall ha en absolut frihet för kapitalet att verka? Jag förstår det

inte, men ni kanske själva hittar en förklaring till hur man kan bära sig åt på det sättet.

Utskottet anser att i direktiven till konkurrenslagstiftningsutredningen har tagits med allt som behöver utredas eller kan utredas om konkurrenshänsynen. Om ni vill vrida det hela till att det skall bli ett slags påtryckning på samhället, då är vi inte med.

I motionen 1648 finns ett litet udda förslag. Motionären, herr Lothigius, moderat, begär att man skall från statens sida – det är väl regeringen han tänker sig – kalla till en konferens, där man skall ge samhällets syn på företagsamheten. Han framför den tanken att hela vårt näringsliv och framför allt småföretagarna känner sig på något sätt utlämnade, att det talas illa om företagen, att man aldrig får någon uppskattning som företagsledare. Man skulle enligt motionären ordna en konferens, dit man kallar pressen, radio och TV och över huvud taget alla massmedia som finns. Man skall kalla dit studentorganisationer, ungdomsorganisationer och – föreställer jag mig – folkrörelser. Sedan skulle företagen få veta att staten tycker att de gör ett nyttigt arbete. Jag förstår inte hur detta skulle komma att psykologiskt betyda någonting. Jag tror icke att någon i denna kammare stiger upp och säger att alla våra företagare skall vi vara dumma mot, dem skall vi aldrig hjälpa, de är så och så dåliga. Men om vi gjorde det i dag och sedan regeringen kallar till en konferens i morgon och säger, tänk vad våra företagare är duktiga – vad skulle det ha för betydelse?

Själva tanken på en sådan konferens tycker jag är absurd. Jag förstår faktiskt inte hur en så klok man som herr Lothigius kan tro att en sådan konferens skulle betyda någonting. Om massmedia bär sig illa åt mot någon grupp, så klarar man väl inte upp det genom att regeringen kallar till en konferens. Jag tror faktiskt inte heller att massmedia på något sätt, som motionären påstår, metodiskt har inriktat sig på att tala om att företagen inte utför en samhällsgagnande gärning. Jag tror inte att företagen är utlämnade. Vi tycker därför inte att en sådan konferens bör komma till stånd.

Innan jag går in på frågan om affärsbankerna skulle jag vilja ta upp en del av vad som har sagts tidigare här i debatten.

Herr Sjönell var inne på att småföretagarna känner sig utsatta, att de är missgynnade m. m. sådant. Det går att säga, men jag tror inte att det är så farligt. Jag vet att en del företagare håller på och predikar att de känner sig eftersatta. Småföretagarna är inte eftersatta. Det är självklart att det inte alltid är goda dagar för företagare – jag föreställer mig att det inte är det för storföretagare heller. Men att påstå att man skulle skilja på stora och små företagare och förfölja de små är väl att fabulera litet – jag tror inte att det är på det sättet. Det sägs att vi måste få en bättre planering och att vi måste satsa mer på småföretagen. Det skall vi gärna vara med om från socialdemokratiskt håll; vi vill vara med och planera och försöka utveckla vårt näringsliv så mycket som möjligt, skapa nya sysselsättningstillfällen och allt sådant. Men när vi

vill göra det, vill ni inte vara med. Då säger ni att det är någonting förfärligt och att det statliga inflytandet skall minskas. Jag förstår inte logiken i det, och därför kan jag lämna det därhän. Jag tycker inte att man bör prata på det sättet. När det sägs att statsmakterna missgynnar de små företagen och gynnar de stora, så är det inte sant. Det kan möjligen vara riktigt på någon punkt. Jag kan t. ex. tänka mig att vissa småföretag kan ha haft svårigheter att placera banklån under någon viss tid, men detta är ju någonting som inte är helt främmande för de stora företagen heller. Det borde herr Andersson i Örebro och herr Sjönell, som varit inne på detta, inse. Jag tycker att ni pratar litet i vädret i det här sammanhanget. Räkna upp alla de insatser som samhället gjort för småföretagen i olika kreditinstitut, i företagarföreningar, i industriverket, i STU, i SIFO osv.! Det tänker ni inte på, utan säger bara att småföretagen är lämnade åt sitt öde. Jag hoppas att ni inte menar vad ni säger. I varje fall anser inte utskottsmajoriteten att det är på det sättet och avstyrker därför dessa motioner.

Sedan hade vi ett mycket temperamentsfullt inlägg av herr Jörn Svensson. Innan jag kommenterar vad han sade skall jag beröra en annan sak. Det har väckts motioner om affärsbankernas ställning i samhället. En av dessa är en centermotion som yrkar på ett näringspolitiskt program för banksektorn, vilket skulle medverka till en decentralisering, som ju är centerns modeord framför andra. Vi skall se till att det inte finns några stora banker; det skall vara små banker som skall finnas på många platser. OK – många bankkontor kan det väl vara värdefullt att ha! Men låt mig fråga: Tror ni att detta land kan leva utan att vi har åtminstone en, två eller tre storbanker som kan göra utlandsaffärer? Fråga de företagare som finns i denna kammare – i varje fall de större – om de inte har behov av banker som kan ställa upp med rätt stora summor när det gäller exportaffärer och sådant! Sedan kan man diskutera hur dessa banker skall kontrolleras osv. Det är en annan femma, och då är vi inne på Jörn Svenssons resonemang.

Jörn Svenssons argumentation är onekligen hederligare än den som finns i centermotionen. Centermotionärerna vill inte åstadkomma någon ändring av ägarförhållandena eller av det ekonomiska systemet, men de säger att genom att göra affärsbankerna små så får man ett idealsamhälle. Jörn Svensson säger att han vill socialisera bankerna – de skall ligga under samhällets kontroll. Det är en linje; han löper linan ut. Han uppträder här oerhört engagerat och talar om hur förfärlig socialdemokratien är som går emot ett sådant förslag. Vi säger i utskottsbetänkandet – och vi har sagt det många gånger förut – att vi har en viss kontroll över bankerna. Jag har inte sagt att detta är tillräckligt, Jörn Svensson. Vi har denna kontroll via riksbanken, bankinspektionen, de offentliga styrelseledamöterna osv. Ingen socialdemokrat har sagt att detta är slutpunkten – mer kan vi inte göra. Det pågår en ständig diskussion om hur vi skall kunna gå vidare på den här vägen. Men vi tror faktiskt inte att just övertagande av aktierna i bankerna i och för

sig skulle vara någon vettig åtgärd. Det gäller i stället att få bankernas verksamhet under kontroll. Den största banken i vårt land är statlig. Jörn Svensson säger att det inte betyder någonting. Det är möjligt att det inte betyder någonting, men jag anser att det betyder en hel del att den banken finns. Vi har vidare genom särskild lagstiftning gett sparbanker, jordbrukskassor osv. ungefär samma ställning som affärsbankerna. Men det betyder ingenting, säger Jörn Svensson.

Så kommer Jörn Svensson in på ideologin. Då är det alltid roligt att höra honom. Fast i dag tyckte jag att han hamnade litet snett. Han talade om att det fanns två linjer inom socialdemokratin, nämligen utskottets linje som är ledarskiktets idéer och sedan en revolutionär linje som är SSU:s. Vilken linje gäller och varför har ni SSU? frågar Jörn Svensson. Är det bara för att samla de radikala?

Men snälla Jörn Svensson, vilken linje som skall bli partiets linje – om det nu finns flera meningar – fastställer den partikongress som vi har vart tredje år. Frågan om banksocialisering behandlades på den senaste partikongressen, och majoriteten ansåg att det inte skulle bli någon banksocialisering. Det är då väldigt enkelt att tala om varför SSU inte har fått rätt. Det måste väl ändå vara majoriteten inom partiet som avgör sådana här saker. Jag skall inte gå mer in på detta ämne.

Jag måste emellertid reagera mot Jörn Svensson, när han plötsligt betraktar Axel Danielsson som sitt redskap. Jörn Svensson stöder sig på Axel Danielsson och säger att det var en riktig socialdemokrat men de som nu finns är inget vidare. Jörn Svensson pekar också på Adler-Karlsson och Wigforss. Wigforss var liksom Axel Danielsson en bra människa; han ville ändå göra någonting. Där går en skiljelinje genom arbetarrörelsen.

Det är så riktigt, Jörn Svensson. Ernst Wigforss och Axel Danielsson var utomordentligt dugliga människor. De ville förändra detta samhälle i grunden. Just därför tog de avstånd från det parti som Jörn Svensson tillhör. Just därför var och är de socialdemokrater. Det är inte bara ett allmänt fastbitande vid vissa idéer och talande av tungomål som avgör hur man förändrar detta samhälle. Det är fråga om ett målmedvetet och vettigt arbete. Tro gärna på Axel Danielsson, men kom ihåg att han och Wigforss aldrig var kommunister. Om Jörn Svensson kommer tillbaka till socialdemokratin, kan han tala om Ernst Wigforss och Axel Danielsson.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i punkterna 1–7 och avslag på reservationerna 1–6.

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svanberg och jag har debatterat denna fråga så pass många gånger att vi kan varandras argument utan och innan. I stort sett är vi två parter som pratar bredvid varandra. Jag har ändå anledning att göra några anmärkningar till vad herr Svanberg senast sade.

Beträffande vårt krav på ett genomtänkt och övergripande närings-

politiskt handlingsprogram säger herr Svanberg att det inte går att genomföra. Varje parti kommer att kräva sin egen utformning av programmet. Det går inte att sammanjämka fem partier.

Då vill jag säga som jag har sagt vid tidigare tillfällen. När vi har kunnat få gemensamma program inom regionalpolitiken, arbetsmarknadspolitiken och jordbrukspolitiken, varför skulle vi då inte kunna få det i det centrala sammanhang som näringspolitiken utgör? Jag vill erinra om att herr Palme för ett par år sedan i ett uttalande för Nordiska rådet sade att ett angeläget mål för de nordiska länderna vore att få till stånd ett gemensamt näringspolitiskt handlingsprogram. När herr Palme tror att man kan åstadkomma ett gemensamt program – inte bara för fem partier i Sverige som herr Svanberg talar om utan för alla de nordiska länderna – borde väl socialdemokraterna här hemma med en viss ansträngning kunna gå oss till mötes och medverka till ett sådant här program.

Herr Svanberg frågar: Vilken modell skall det vara? Ni får bestämma er för vilket program ni skall ha. Gud bevar oss för den näringspolitik som ni skulle koka ihop, säger herr Svanberg. Men, herr Svanberg, detta är inte det väsentliga. Vi skall inte bestämma vilken näringspolitik som skall gälla för hela samhället lika litet som vi har sagt att vi skall bestämma den arbetsmarknadspolitik eller jordbrukspolitik som det nu råder enighet om. Vi kräver att sysselsättningsutredningen skall syssla med detta och lägga fram förslag.

Jag håller med herr Svanberg om att detta är en besvärlig fråga, framför allt därför att den rör hela det politiska fältet. Det blir då svårare än i andra sammanhang att nå en lösning. Men då är det också angeläget att få problemen så genomlysta och analyserade som möjligt, så att ett program kan läggas fram. Ingenting säger att man inte skulle kunna få fram ett program här, när man har kunnat få det tidigare inom andra områden.

Det finns ett berömt ordspråk som säger att bara viljan finns, kan man åstadkomma mycket. Det kan man göra även här: man kan åstadkomma ett näringspolitiskt handlingsprogram.

Jag har inte sagt att socialdemokratin förföljer småföretagen; tvärtom medger jag gärna att regeringen och socialdemokraterna har gjort mycket för småföretagen. Vad jag säger är att detta inte räcker till därför att man alltför mycket har inriktat sig på de stora företagen. Jag använde exemplet med investeringsavdrag. Vi anser att investeringsavdragen mest gynnar de stora företagen, men investeringsbidrag t. ex., som vi har krävt, har socialdemokraterna inte velat gå med på.

Beträffande bankerna ber jag att få återkomma i ett senare inlägg, herr talman.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svanberg säger: Visst kan vi hjälpa de mindre företagen och stödja dem på alla sätt, men ni vill ju inte att staten skall

blanda sig i företagsamheten!

Det har vi väl aldrig sagt. I mitt inlägg har jag över huvud taget inte berört den frågan. Däremot har jag sagt att det kan verka paradoxalt att den känslan finns hos de mindre företagen – en del förbättrande åtgärder har ju riksdagen medverkat till – men man kommer inte förbi att de har en känsla av att ha blivit övergivna. Som herr Sjönell tidigare sade här har de åtgärder – investeringsavdrag och annat – som statsmakterna satt in för att underlätta för näringslivet inte kunnat utnyttjas av de mindre företagen. De har inte haft de möjligheterna – det kan vi inte komma förbi. Trots allt vill jag ge Kurt Samuelsson rätt i hans påstående, att de mindre företagen känner sig övergivna. Att de är känsliga i det avseendet kan vi vara överens om.

Att vi lägger fram en egen motion när det gäller näringspolitiken och framför allt den näringspolitik som berör de mindre företagen är väl inte speciellt märkligt. Vad vi har gemensamt med centern och även med moderaterna är att vi önskar att de mindre företagen skall få hyggliga utvecklingsmöjligheter. Det tycker jag är väsentligt i sammanhanget.

Det är klart att en del åtgärder har vidtagits. Vi har varit med om att tillstyrka industriverket – som har betytt mycket – och vi har på olika sätt stöttat under företagarföreningar som skall hjälpa de mindre företagen genom att ge dem den service och det lånestöd som de rimligtvis bör få. Det är dock en hel del andra uppgifter som sedan läggs på de mindre företagen. Det är väl dokumenterat från det hållet att det är en helt annan press på dem än på de stora att skaffa fram uppgifter, eftersom ett litet företag inte har specialutbildat folk som kan sköta det arbetet, utan småföretagaren måste sitta hemma på kvällen och syssla med sådana uppgifter. – Detta är bara en av de här frågorna.

Vi har ju väntat på att av finansministern få förslag om en samordnad uppgiftsskyldighet i så många år, att det är på tiden att förslaget blir klart, så att det blir en förenkling av uppgiftsskyldigheterna.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svanberg har en intressant taktik. För att slippa tala om den oöverstigliga skillnaden mellan sig själv och Ernst Wigforss försöker han tala om skillnaden mellan vänsterpartiet kommunisterna och de socialdemokratiska lärofäderna, och han utmålar dem då som stora antikommunister. Detta är väl något tivelaktigt åtminstone beträffande Axel Danielsson, som råkade vara död sedan 18 år när det kommunistiska partiet bildades; han kan inte gärna ha haft någon åsikt om det. – Detta visar bara hur pass orienterad herr Svanberg är i sitt partis och arbetarrörelsens historia!

När det gäller Branting och Wigforss liksom när det gäller de unga SSU:arna och många andra av folket i det socialdemokratiska partiet i dag, som kräver en banknationalisering, vet jag mycket väl att de inte delar vpk:s syn i en mängd ting, men jag tilltror dem ändå att ha en god maktpolitisk förståelse om vad denna fråga betyder för maktför-

hållandena i stort i samhället och för arbetarklassens möjligheter att göra sig gällande. Det är den förståelsen som så markant saknas hos herr Svanberg. Varför är det så, som herr Svanberg nu öppet och ogenerat erkänner, att han trots att han sitter i SE-bankens styrelse inte kontrollerar någonting? Varför är han överflyglad? Varför har han ingen makt? Herr Svanberg kan möjligen inte tänka sig att det beror på att det finns en avgörande faktor som skiljer honom från de övriga ledamöterna – herr Svanberg äger inget kapital i den bank där han sitter som styrelseledamot. Det gör däremot de som har majoriteten och som tack vare herr Svanberg kommer att behålla majoriteten i den styrelsen. Det är ägandet som är grunden för makten i detta fall och också grunden för herr Svanbergs maktlöshet i den rent formella position som han sitter i.

Vilken slutsats drar då herr Svanberg av detta uppenbara faktum? Såvitt jag kan förstå drar han den slutsatsen att eftersom det storkapitalistiska ägandet är källan till makt skall vi bevara detta storkapitalistiska ägande. Herr Svanberg må ursäkta om en del medlemmar i hans eget parti och samtliga medlemmar i vpk drar den helt motsatta slutsatsen. Det är den slutsatsen som är den maktpolitiskt riktiga och också den logiska.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är åtskilligt att svara på – låt mig göra det helt hastigt.

Herr Sjönell tycker att det är konstigt att jag säger att vi inte kan ha ett gemensamt program när vi kan ha ett sådant på andra områden, t. ex. inom regionalpolitiken. Och statsministern skulle någon gång ha talat om nordiskt samarbete. Jag hoppas att vi även i näringspolitiken är överens om vissa enkla hållpunkter, men ett sammanfattande näringspolitiskt program tror jag att vi aldrig kan bli överens om. Det är väl onödigt att vi grälar längre om det.

Herr Andersson i Örebro säger att paradoxalt nog känner sig småföretagarna övergivna, och de kan inte utnyttja de möjligheter som finns. Det är möjligt att det är så, det skall jag inte förneka. Men då har herr Andersson och hans parti en stor uppgift i att lära ut detta, att sprida kunskap om de möjligheter som finns i stället för att klaga på att statens åtgärder inte räcker till. Jag vet att herr Andersson ibland sysslar med sådana uppgifter. Tala om för småföretagarna hur de skall göra för att känna sig mindre övergivna!

Jag vet inte om det egentligen är stor idé att jag försöker replikera herr Jörn Svensson. Han säger att jag för att slippa tala om den oöverstigligen klyftan mellan Wigforss och mig talar om vpk. Klyftan mellan Ernst Wigforss och mig tror jag inte är så oöverstiglig, men skillnaden mellan Ernst Wigforss och Jörn Svensson är kolossal, det kan vi väl vara överens om.

Sedan säger han att han vet att de radikala inom socialdemokratin känner så och så. Jag tror inte att Jörn Svensson skall fundera så mycket över hur olika grupper inom socialdemokratin känner det – det klarar socialdemokratin av själv. Och vår politik bestäms av majoriteten inom

partiet.

Jörn Svensson sade sedan något väldigt lustigt, nämligen att jag har medgivit att jag inte har något som helst inflytande i den bank i vars styrelse jag sitter, och han undrar varför jag då sitter kvar och vilken slutsats jag drar av min maktlöshet. Jag har inte sagt ett enda ord om min makt eller vanmakt när det gäller banksektorn. Jag har sagt att vi har kontroll över den via en hel del organ. Jag har inte sagt att vi har nått det slutgiltiga målet. Det kan behövas fler reformer, men jag har inte anledning att skriva Jörn Svensson på näsan vad jag kanske tycker bör reformeras. Det tar vårt parti ställning till utan att först be kommunisterna om lov.

Det här snacket, Jörn Svensson, om att ni företräder några gamla hederliga socialistkämpars idéer är så barockt att ingen människa tror på det. Alla dessa människor, i synnerhet Wigforss, har ägnat hela sitt politiska liv också åt att vara motståndare till de idéer som Jörn Svensson i dag talar om.

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara anföra några få synpunkter som jag inte hann med i det förra inlägget. Det gäller vad herr Svanberg var inne på i sitt föregående inlägg, nämligen det här om bankerna.

Vi hävdar att det är angeläget med en decentralisering även i fråga om bankverksamheten, på grund av storbankskoncentrationen. Det finns en grundläggande princip, efter vilken i varje fall affärsbankerna är uppbyggda, och det är att en bank inte kan låna ut en enda krona mer än vad inlåningen ger möjligheter till. Den principen är gemensam för storbanks och små banker. Vi anser för det första att om man skall få en meningsfull och effektiv regionalpolitik i decentraliseringssyfte, så är det bättre om man har små banker ute i regionen som kan slussa ut det i regionen upplånade kapitalet just i den regionen. För det andra vill vi ytterligare understryka angelägenheten av att bankväsendet medverkar till en effektiv regionalpolitik genom att ge de mindre företagen bättre möjligheter till långa lån. Vi har talat om så många gånger att småföretagen är diskriminerade framför allt när det gäller tillgången på långa krediter.

Vi anser att ATP-medlen skall kunna slussas ut till de små företagen, exempelvis via kreditinstitutet – det finns många olika system. Då behövs det lokalt och regionalt lokaliserade bankföretag. Storbanksbankerna har dessutom av naturliga skäl i första hand inriktat sig på de stora kunderna, de stora industrierna. Att de på ett hyggligt sätt betjänar även mindre företag skall jag inte förneka, men det är naturligt att deras intresse i första hand riktas mot de stora företagen.

Slutligen vill jag säga några ord med anledning av herr Svanbergs yttrande att vi i centern har decentralisering som ett modeord. Vi betraktar det närmast som en kränkning, om man vill göra gällande detta. Decentralisering är en del av vår ideologi, en av våra mest fundamentala

Nr 59

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Näringspolitiskt
program, m. m.*

Näringspolitiken

*Näringspolitiskt
program, m. m.*

principer, och vi tror att den ideologi vari decentralisering ingår som huvudelement hör framtiden till. Men de gamla ismerna hör hemma i 1800-talet.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ja, herr Svanberg, jag har ett intresse för vad som rör sig inom socialdemokratin. Jag är född i ett socialdemokratiskt arbetarhem och har mina kontakter ganska mycket åt det hållet, så det är väl förståeligt att man och man emellan i de kretsarna resonera om arbetarrörelsens förflutna, dess närvarande och dess framtid. Det är vad jag har diskuterat i dag.

Herr Svanberg vill framställa bl. a. Ernst Wigforss som en svuren motståndare – han uttryckte sig så – till de idéer som jag talar om här i dag. Vi diskuterar i dag i anslutning till näringsutskottets betänkande nr 14 bl. a. makten över banksektorn, kapitalägandets makt, och såvitt jag vet är Ernst Wigforss inte och har aldrig varit någon motståndare till den samhälleliga äganderätten över detta kapital. Tvärtom har han öppet och i polemik med den nuvarande socialdemokratiska ledningen, i tidskriften Konkret och i många andra sammanhang, fört en diskussion om detta, t. o. m. som sagt med en viss udd.

Också Axel Danielsson var åtminstone i detta avseende mera överens med vpk:s nuvarande linje i den här frågan än vad han var överens med herr Svanbergs nuvarande linje. Så frågan huruvida det råder oöverensstämmelse mellan vpk:s nuvarande linje och Wigforss och Danielssons tradition är knappast intressant. Det är väl därför herr Svanberg talar så mycket om den, medan han däremot inte talar om den fråga som verkligen är intressant.

Om nu både Danielsson, som dog 1899, och Wigforss, som ännu lever efter en lång gärning i arbetarrörelsens tjänst, bägge företräder uppfattningen att det samhälleliga ägandet till det stora kapitalet är en nödvändighet och en förutsättning för samhällets omvandling i socialistisk riktning och för en bestående maktförskjutning mellan de hittills maktlösa och de verkligt maktägande, då är det ju mycket intressant att herr Svanberg *inte* företräder den uppfattningen utan konsekvent avvisar denna. Herr Svanberg sade i sitt tidigare inlägg: Vi tycker inte att det är vettigt att till det allmänna överföra äganderätten till affärsbankerna. Då är alltså Wigforss i sin syn, Danielsson i sin syn och SSU:arna i sin syn enligt herr Svanberg inte vettiga. De har, enligt herr Svanberg, ingen vettig uppfattning om maktförhållandena i samhället!

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svanberg gav mig den rekommendationen att vi från folkpartiet skulle gå ut till de små och medelstora företagarna och tala om att regeringen inte alls har övergivit dem. Det är en uppgift som vi i vissa sammanhang kan ta på oss, men inte i alla. Ord hjälper föga, som jag tidigare sade, utan det är ju regering och riksdag som

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Näringspolitiskt
program, m. m.*

avgör vad som skall göras för att förbättra förhållandena. Vi har framfört våra krav under ett flertal år och konkretiserat på olika punkter. Men de olika insatser som vi har föreslagit har inte genomförts. Jag tog tidigare upp några punkter där lättnader måste åstadkommas – uppgifts- och upp-bördsskyldigheten, den faktiska sambeskattningen och en hel rad andra saker som slår hårdare på de mindre företagen. Därför är det så viktigt att just denna grupp får det stöd som man från olika håll har talat om här i kväll.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjönell säger att det behövs små banker ut i regionerna som kan låna ut kapital av det man lånar in. Men det finns ju små banker i alla län, sparbanker, föreningsbanker osv., och det går att upprätta fler kontor. Det är alltså ingen revolutionerande decentraliseringsidé, som herr Sjönell talar om.

Jag begärde egentligen ordet för att replikera herr Svensson i Malmö. Jag förstår mig inte riktigt på honom i kväll. Han brukar vara rätt skarp i sin formuleringskonst, och han brukar vara rätt logisk. Men i dag är han det inte alls. Han säger sig vara intresserad av vad som händer inom socialdemokratien därför att han är född i ett socialdemokratiskt hem. Ja, det finns många avfällingar i detta land, så jag skall inte lasta honom för att han inte fortsatte att vara socialdemokrat.

Jörn Svensson påstår vidare att jag har sagt att Ernst Wigforss minsann var en tokig människa för han ville egentligen socialisera bankerna. Och, hör och häpna, herr Svensson säger att jag är motståndare till samhälleligt ägande av kapitalet i bankerna. Ja, om man resonerar på det sättet kan man åstadkomma vad som helst. Ernst Wigforss, som jag betraktar som en utomordentligt god socialist, sade vid ett tillfälle att vi har inte socialiserat företagen, vi har socialiserat vinsterna. Jag har inte sagt att jag är motståndare till samhällsägande av kapital.

Vad är det som håller på att ske, Jörn Svensson? I dag sker 70 % av sparandet inom den offentliga sektorn och alltså en mindre del hos affärsbankerna. Vi skaffar oss undan för undan ett större inflytande i bankerna, men jag har aldrig sagt att allt är bra och färdigt som det är. Frågan är väl bara hur man skall bära sig åt. Jörn Svensson vill välta allting över ända, han vill socialisera bankerna. Men han kan väl inte sitta här i riksdagen och säga att vi skall konfiskera det hela. Då får han lov att göra revolution, gå ut på gatorna och tala för en ändring av detta samhälle. För att överta bankerna får man väl ändå betala aktiekapitalet till de nuvarande innehavarna. Jag tror att det i Sverige finns så stora ekonomiska uppgifter för samhället att försöka lösa under de närmaste åren att vi inte har någon större längtan efter att slänga ut 20 miljarder kr. för att köpa bankaktier. Men vi får se om det kanske behövs en vacker dag.

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Näringspolitiskt
program, m. m.*

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Sjönell anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i det här lilla privata grälet mellan herr Jörn Svensson i Malmö och näringsutskottets värderade ordförande, även om det i och för sig kunde vara nog så intressant att göra det. Låt mig bara helt stillsamt få säga till herr Svensson i Malmö att det finns också en ställig maktkoncentration i vårt land. Jag vill erinra om att PK-banken är vår största affärsbank. Den är t. o. m. större än den bank där herr Svanberg sitter med i styrelsen. Vi har AP-fonderna, som i dag ligger mellan 80 och 90 miljarder kronor. Vi har Statsföretag, som är ett stort och mäktigt företag – för att bara ta några exempel.

Men, herr talman, jag skulle närmast vilja kommentera några av de reservationer – inte mindre än 26 stycken – som fogats till näringsutskottets betänkande nr 14 och som jag tycker behandlar för vårt näringsliv och vår företagsamhet aktuella frågor. Med hänsyn till den framskridna tiden avser jag närmast att säga några ord om de reservationer som vi från moderat håll har fogat till utskottets betänkande.

När det gäller reservationen I beträffande uttalandet om mål för näringspolitiken har herr Regnéll ganska ingående delgivit kammaren synpunkter som jag helt instämmer i. Låt oss alltså slå fast än en gång: ett av målen för näringspolitiken och den ekonomiska politiken måste vara att den är baserad på modern marknadshushållning, vilket innebär fri prisbildning, fritt konsumtionsval, enskilt ägande och konkurrens. Denna politik innebär ett decentraliserat näringsliv med många självständigt verkande mindre och medelstora företag.

Här i Sverige hör vi mycket ofta – inte minst i den här kammaren – talas om de problem och svårigheter som råder i Västeuropa och många andra demokratiska länder, som baserar sina ekonomier på en liberal marknadshushållning. Trots att vissa problemkomplex såsom inflation och viss arbetslöshet faktiskt existerar mer eller mindre visar erfarenheten att de länder som tillämpar marknadshushållningens principer kan erbjuda människorna en betydligt högre standard än de länder som tillämpar planhushållning. Det är bara på det sättet.

Utvecklingen i vårt land har under senare år kommit att innebära en allt hårdare åtstramning av de villkor under vilka ett fungerande, fritt näringsliv måste få arbeta. Det har redan sagts i den här debatten från olika håll. Bara under de senaste månaderna har en hel del inträffat som inte gynnar en fri konkurrens. Jag skall bara ta några få exempel:

Vi har fått en proposition om tillfällig handel, vilken innebär minskade möjligheter för konsumenterna att köpa varor billigt. Som förevändning för att förbjuda denna typ av handel tas att skattemyndigheterna inte kan eller har tid att kontrollera denna grupp av företag.

Vidare har regeringen beslutat att låta SPK, statens pris- och kartellnämnd, utreda frågan om extraprisställningen skall tas bort i livsmedels-

handeln.

Vi har också kvar de återkommande besluten om prisstopp på vissa varor.

Allt detta bidrar till att snedvrیدا konkurrensen och förhindra densamma till förfång för både företag och konsumenter.

Ett annat hot mot ett fritt näringsliv är den gällande kapitalbeskattningen. Den innebär i korthet att det blir allt svårare för en familjeföretagare att driva ett företag samtidigt som det blir värre att överlåta detta företag till nästa generation. Jag vågar påstå, herr talman, att det nuvarande kapitalskattesystemet är en direkt orsak till den ökade koncentrationen inom näringslivet. Och denna ökade koncentration inom svenskt näringsliv ger på sikt sämre möjligheter till en effektiv konkurrens på marknaden.

Jag yrkar bifall till reservationen 1.

När det sedan gäller reservationen 4 anser vi på moderat håll att det är av stor vikt att utredningen rörande översyn av konkurrensbegränsningslagen får möjlighet att utreda hela frågan beträffande konkurrensbegränsningar av olika slag, dvs. även sådana som kan uppkomma genom olika statliga myndigheters ingrepp i marknadsekonomin. Därför yrkar jag bifall till reservationen 4.

Beträffande reservationen 5, som handlar om samhällets inställning till företagsamheten och som bygger på en enskild motion av moderaten herr Lothigius, vill jag anföra följande.

Det heter som bekant att den sten som många spottar på blir slutligen våt. På senare år har många företagare, både stora och små, känt sig bespottade och utsatta för obefogade angrepp, förlöjligande och hån från många håll. Man har känt sig tillhöra en förföljd minoritet, som vem som helst kunnat förolämpa och förnedra nästan hur mycket som helst. Företagarna som grupp har ofta behandlats på ett sätt som skulle föranlett ärekränkingsmål, om det gällt en enskild individ. Man har betecknat företagare som utsugare och profitörer utan känsla för samhällssolidaritet och mänsklig förståelse gentemot medarbetare och omvärld.

Detta har, herr talman, framför allt i företagarnas djupa led framkallat en stark känsla av olust, vantrivsel och t. o. m. vanmakt. Särskilt har man irriterats av de vrångbilder som inte sällan förekommer i vissa ungdoms- och barnprogram i radio och TV. Jag vet mycket väl att vi här inte kan diskutera enskilda program i etermedia, och jag kan därför inte lämna några exempel. Men de som gjort sig besvär att följa dessa program i etermedia förstår säkerligen vad jag syftar på.

Herr talman! Det är alldeles självklart att Sveriges riksdag varken har rätt eller bör ha rätt att försöka påverka massmedia, press eller radio. Det fria ordet är en omistlig tillgång i och en förutsättning för en demokrati. Därom tror jag att vi alla är ense. Men vi tror att en deklaration från statsmakterna om företagsamhetens betydelse för allas vårt välbefinnande och för våra möjligheter att genom nya reformer skapa ett bättre samhälle

Nr 59

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Näringspolitiskt
program, m. m.*

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Näringspolitiskt
program, m. m.*

skulle uppskattas mycket av den utsatta minoritet som företagen utgör och skulle bidra till att överbrygga motsättningarna i samhället.

Herr Svanberg sade nyss att företagen på en konferens skall få veta att de gör ett hyggligt arbete. Ja, jag tror att de mycket väl skulle uppskatta ett sådant betyg från dem som har makten i vårt land f. n. Jag tror nämligen att det skulle vara psykologiskt riktigt om man från statsmakterna på något sätt kunde understryka att den stora massan företagare liksom den stora massan övriga medborgare uppträder lojalt och på ett för samhället gagnarikt sätt.

Som motsättningarna skärpts på senare år är det uppenbart att vi nu behöver en avspänningspolitik. Med hänvisning till detta, herr talman, yrkar jag bifall till vår reservation 5.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ett par saker som herr Hovhammar tog upp uppkallade mig till ett kort inlägg.

Låt mig först säga att grälet mellan herr Svanberg och mig inte är något privat gräl utan i högsta grad är offentligt. Men sedan talade herr Hovhammar mycket om den statliga maktkoncentrationen och om den stora utvidgningen av statens tunga hand och av den statliga verksamheten. Han ser däri ett hot mot ett fritt näringsliv. Jag har ju under några år iakttagit herr Hovhammars verksamhet i näringsutskottet, en verksamhet som från hans utgångspunkter är hedervärd, men jag har inte märkt att han har några hämningar när det gäller att föreslå utvidgning av statlig verksamhet. Han vill ha statligt stöd till tekoindustrin, han vill ha statligt stöd till den manuellt arbetande glasindustrin där han själv är verksam, han vill ha statligt stöd till de små och medelstora företagen. Han vill över huvud taget många gånger ta initiativ till utvidgande av den statliga verksamheten.

Vidare besvärar sig herr Hovhammar mycket över den ökande koncentrationen inom näringslivet. Det känns litet förbluffande för en socialist att höra det, för såvitt jag minns hade herr Hovhammar ingenting att invända den gången då de två största bankerna här i landet gick samman i en fusion och alltså med ett slag mycket kraftigt ökande koncentrationsgraden i det svenska näringslivet. Såvitt jag vet var herr Hovhammar bland dem som röstade inte bara för att detta skulle få äga rum utan inskränkning utan också för att vederbörande skulle belönas med särskild skattelättnad för att de fusionerade och ökade koncentrationsgraden. Jag bara frågar i all ödmjukhet: Hur blir de här två motstridiga tingen i talandet och handlandet trovärdiga, och hur hänger de ihop?

Herr HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är uppenbart att herr Jörn Svensson i Malmö och jag representerar olika ideologier och därför måste ha ganska olika uppfattningar om de ting som vi nu diskuterar. Det är väl ganska självklart

att det bara är på det sättet.

Jag tog upp det här med statlig maktkoncentration närmast därför att herr Jörn Svensson alltid glömmer att tala om att det finns sådana tendenser även i det här landet. Han talar med stark glöd och patos om den förfärliga enskilda maktkoncentrationen och om kapitalets makt här i landet, men han talar aldrig om att det också finns någonting som heter statlig makt. Jag gav helt kort några exempel på det.

Det är alldeles riktigt att jag har pläderat för statligt stöd till vissa branscher. Vi vann f. ö. häromdagen en votering i riksdagen just om stöd till teko- och glasindustrin, två branscher som är utomordentligt utsatta, inte minst för konkurrens från låglöneländer, och behöver allt stöd för att hålla uppe en full sysselsättning.

För den bransch jag själv representerar innebar det här stödet 700 000 kr. för ett år, och vi är tacksamma för det. Men om inte vår regering och de som makten haver i dag lade på så stora avgifter som exempelvis arbetsgivaravgifterna utgör skulle vi måhända kunna klara oss utan det här stödet. Bara en ökning av arbetsgivaravgiften med 1 % innebär för den bransch som jag företräder över 1 milj. kr. i höjda kostnader för oss. Sedan kan herr Jörn Svensson och andra räkna ut vad det betyder, om vi nästa år får flera procents ökning av det slagets kostnader. Det kan innebära väldigt stora svårigheter, och det kan äventyra sysselsättningen såväl för glas- och tekoindustrin som för andra branscher.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen anledning att ge mig in på någon allmän näringspolitisk diskussion med herr Hovhammar; det var inte avsikten. Jag bara undrade och undrar alltjämt, trots det senaste inlägget, hur man i agitationen kan gå så hårt ut mot bl. a. näringslivets ökande koncentrationsgrad samtidigt som man i andra sammanhang kan inte bara tolerera utan rent av prisa som efterföljansvärt och riktigt att två av de största bankerna fusionerar och därmed kraftigt ökar koncentrationen.

Herr HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi hade en debatt här i kammaren om fusionen mellan de här två – som herr Svensson i Malmö säger – stora bankerna. Vid det tillfället sade jag att många av dessa bankers kunder var småföretagare och att jag hade fått höra från flera håll att man tyckte att fusionen var en bra sak, eftersom möjligheten att få låna pengar självfallet är större hos ett stort kreditinstitut än hos en liten bank. Ur de smärre företagens synvinkel är det således ingen nackdel att ett par kreditinstitut går samman. Jag tror heller inte att det är någon i denna kammare som kan säga att denna fusion här inneburit något slags maktmissbruk. I så fall skulle jag gärna vilja höra några konkreta exempel på det.

Nr 59

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Näringspolitiskt
program, m. m.*

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Näringspolitiskt
program, m. m.*

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Både utskottets värderade ordförande herr Ingvar Svanberg och herr Hovhammar har tagit upp en motion som jag har fört fram. Jag hade hoppats få diskutera motionen med utskottets ordförande, för frågan är inte så lätt som den kanske kan synas. Den är ganska svår att diskutera; den kan missförstås. Men Ingvar Svanberg är inte här i kammaren just nu. Kanske Jörn Svensson skall företräda det socialdemokratiska partiet – eller det kanske finns någon annan som kan göra det. Jag vore i alla fall tacksam för att få en diskussion.

I debatten om den svenska företagsamheten har denna fråga om svenskt företagande enligt min mening fått en slagsida som även vid neutral bedömning – så långt det är möjligt att göra en sådan – ter sig ganska förfärande.

Herr talman! Jag syftar inte på att det finns delade meningar om det ekonomiska klimatet i vårt land och att det förekommer hårda slagväxlingar om anställningsvillkor, löner och miljö. Det är helt naturligt att det är på det sättet. Stora fordringar skall ställas på företagsamheten – fordringar som är ekonomiskt anständiga och möjliga att uppfylla. Det är nödvändigt att företagsamheten i varje sammanhang söker vara på alerten. Förutsättningen är att villkoren inte är ensidiga och att krav också ställs på de anställda i verksamheten. Jag syftar på den i vissa kretsar i vårt land nästan häpnadsväckande bristen på förståelse för vad företagsamhet och företagande betyder i verkligheten i vårt land. Det gäller naturligtvis inte de flesta av denna kammars ärade ledamöter, som har insikt och förståelse för företagsamhetens problem, och det gäller inte utskottets värderade ordförande, som har erfarenhet från statligt företagsamhet.

Men man vore fullständigt döv och blind om man inte lade märke till hur samhällsdebatten i olika media förs och styrs av personer som antingen är okunniga eller medvetet söker nedvärdera så gott som varje form av enskild företagsamhet, ofta med hänсыftning på de människor som påtagit sig ansvaret för driften av denna företagsamhet.

Inte ens detta syftar jag på i min motion. Varje människa som tar på sig ett ansvar få vara beredd att bli utsatt för kritik, ibland förtal, ibland missförstånd. Vi politiker, värderade kammarledamöter, är vana vid personliga angrepp. Sådana saker får man vara beredd att leva med, även om det synes beklagligt att vederhäftigheten så ofta brister. Det är ofta en utbildningsfråga.

Herr talman! Det är något mer allvarligt som jag hänсыftar på och som blir en följd av vad jag har framhållit, om icke samhället är berett att stiga upp till försvar: betydelsen av att det finns en stark och positiv företagaranda, upplysning om att det är ett livsvillkor att viljan att vara produktiv, idéskapande och arbetsam måste finnas på näringslivets område. Det är ganska märkligt att även under år då de ekonomiska betingelserna för småföretagsamheten och även för den större företagsamheten är goda, då konjunkturerna är goda, råder en pessimism som tar

sig uttryck i bristande vilja att utöka sin verksamhet och en önskan att få överlämna verksamheten till andra företag, inte minst storföretagsamhet, eller också en önskan att lägga ned verksamheten. Vi har statistiska exempel på det, som kammarens ledamöter kanske väl känner till. Orsaken är, enligt mitt förmenande, att samhällsdebatten förs på ett sådant sätt att företagen ibland betraktas som personer som saknar samhällsansvar. Att vara produktiv eller produktskapare är ibland samhällsfientligt. I massmedia framförs synpunkter som av dessa företagare uppfattas som att det är fult, negativt, mindervärdigt och inte förenligt med modern livskvalitet att bedriva denna verksamhet. Om samhällsdebatten skall drivas i dessa former får vi en negativ utveckling i vårt land på detta område.

Det räcker inte med att ett och annat statsråd klappar dessa företagare litet välvilligt och vänligt på axeln vid högtidliga tillfällen, om inte samma statsråd är beredd att både på fackföreningsmöten och i olika media göra klart för omgivningen vad företagsamhet och företaganda betyder. Det psykologiska klimatet för företagsamhet är delvis en följd av det ekonomiska, men än större betydelse har den attityd som samhället visar begreppet företagsamhet. När landets ansvariga inte är beredda att försvara företagsamheten eller undervisa om den uppfattas det så att de inte vill ha kvar den enskilda företagsamheten och att bara jättarna, staten, kooperationen och storbolagen, accepteras i detta land.

Vi lever i ett löntagarsamhälle. Massmedias intresse för detta är nästan totalt. Det är riktigt att många människors intressen skall uppmärksammas främst, men de skall inte ställas som motvikt till företagsamhet som sådan, som ofta sker. I stället trodde jag att ett gott företagarklimat var ett underlag för att kunna förbättra de anställdas villkor och skapa den aktivitet som fordras för att landets samlade verksamhet skall drivas bättre.

Även en företagare måste få tro på framtiden och ha en känsla av att den gärning han utför är meningsfull och samhällsgagnande. Det måste vara av värde att den unga generationen tror på detta så att den är beredd att driva företagsamheten vidare.

Jag tog i min motion upp vad en ung man sagt vid en diskussion om hans förutsättningar att arbeta med företagsamhet. Han hade goda betyg och förutsättningar att gå vidare inom detta område. Han sade: "Varför skall jag gå till svensk företagsamhet och utsätta mig för samhällets ringaktning, bristande förståelse och ibland smutskastning som pågår mot denna företagsamhet? Jag väljer då ett annat mera samhällstillvänt yrke." Det är helt enkelt under det trycket en rad företagsledare arbetar.

I går fick vi genom radio och TV särskilt accentuerat att ungdomen inte väljer den naturvetenskapliga linjen. Anmälan dit har minskat kolossalt. Denna linje är en inkörspåra till anställning inom näringslivet. Någon från skolöverstyrelsen skyllde på betygsättningen. Hade han erfarenhet av det praktiska livet skulle han som motiv kunna påvisa sam-

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Kontroll av
företagsfusioner
m. m.*

hällets bristande intresse för att slå vakt om en god företaganda och att balansera debatten så att också företagsamhetens villkor belyses. När hör man ett vänligt ord om företagsamheten i TV-radio? När hörde man det sist? Nej, i stället sägs det att företagsamhet är makt, kapitalism, en motståndare till gott arbete för de anställda. Sådant hör man ofta, och en sådan ovederhäftig kritik undergräver möjligheterna att bedriva företagsamhet i det här landet. Och i en sådan situation, ärade kammarledamöter, är det också svårt att bedriva statlig företagsamhet, som det ändå i många fall är berättigat att bedriva.

Slutligen vill jag säga till mina socialdemokratiska vänner här i kammaren: Om ni inte slåss för en god företagsanda, så kommer ni att möta oöverstigliga svårigheter också för den företagsamhet som ni nu breder ut mattan för, alltså de statliga företagen, ty ledarna för de företagen behandlas på precis samma sätt som ledarna för enskilda företag. Då kommer ni heller aldrig att klara av t. ex. Jörn Svenssons utfall mot den svenska näringspolitiken!

Det är mot den bakgrunden som jag i all enkelhet har föreslagit att man skulle samlas till en konferens. Gunnar Hedlund talade förr i världen ofta om att samlas till en rundabordskonferens för att diskutera sig fram till enighet i olika frågor. Jag menar också att vi skulle kunna samlas till en konferens som staten tar initiativ till och där ungdomsorganisationer, samhällsorganisationer och fackliga organisationer diskuterar igenom de här frågeställningarna och försöker analysera företagsklimatet här i landet. I vissa andra länder är man stolt över företagsamheten, över andan så att säga. Jag talar här inte om företagarna utan om andan. Man är stolt över företagsamheten, över produktiviteten och över det arbete som uträttas. Men sällan hör man här i landet längre någon sådan stolthet uttalas i den allmänna debatten. Det är att beklaga. Då blir det också svårare att möta och bemästra näringslivets problem.

Detta, herr talman, är bakgrunden till den motion som jag väckt och som tyvärr endast mina moderata kamrater har reserverat sig för.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Sedan alla under avsnittet Näringspolitiskt program, m. m., anmälda talare nu haft ordet övergår kammaren till att debattera Kontroll av företagsfusioner m. m.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Under denna rubrik, kontroll av företagsfusioner m. m., har vi avgivit reservationen 11, som behandlar motionen 1635 av herr Olof Johansson i Stockholm och några andra centerpartister. I motionen, som syftar till att motverka företagsfusioner, föreslås ökade insatser för ständig taxeringsrevision inom sådana internationellt verksamma företag som vi i dagligt tal brukar kalla för multinationella företag.

Utän tvivel är en taxeringsgranskning på detta område högst påkallad och av stort värde. Vi känner sedan gammalt till att de multinationella

företagen har stora möjligheter att genom intern prissättning och på andra sätt skaffa sig ett övertag över företagen i den del av näringslivet som inte tillhör dem. Den fackliga rörelsen LO har också nyligen poängterat det angelägna i att skattekraven på dessa företag skärps.

Man kan inte komma ifrån att det finns, och kanske också måste finnas, internationella företag. Även svenska statens företag, Statsföretag, har dotterföretag i andra länder. Det är naturligtvis svårt att åstadkomma någon annan tingens ordning. Men det är nödvändigt att man får insyn i dessa företags ekonomiska transaktioner och att man ser till att de från maktsynpunkt inte får ett alltför markant övertag över det vanliga näringslivet. Vi reserverar oss anser att ett av medlen att uppnå det är en ökad taxeringsrevision.

Vi har sedan lång tid tillbaka haft anledning att fundera över om det verkligen är oklanderligt att de starka oljebolagen i stort sett inte lämnar någon vinst och i stort sett inte betalar någon skatt till det svenska samhället. Jag såg i vintras ett TV-program om dessa företag. Ledaren för ett av dem gav där sin syn på saken. Han poängterade hur oerhört lätt det är för dem att flytta stora kapital från det ena landet till det andra. Det kan naturligtvis i vissa fall vara till fördel för mottagarlandet – jag vill inte säga någonting om det.

Utskottet skriver att de multinationella företagens beskattning är ett komplicerat spörsmål, och det kan man väl hålla med om. Utskottet skriver också att den frågan är föremål för uppmärksamhet på skilda nivåer, både inom landet och internationellt, och det kan man naturligtvis också hålla med om. Utskottet menar att skattemyndigheternas kontrollåtgärder bör tas upp i mera generella sammanhang. Med den motiveringen hade man lika gärna kunnat tillstyrka motionen – motionen avser nämligen i stort sett att mera generellt öka taxeringskontrollen över de multinationella företagen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 11.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna kräver under punkten 8 i betänkandet restriktioner redan nu mot de stora utländska ägarintressena. Vi vet att det sitter en utredning som skall behandla dessa frågor, men vi är litet skeptiska mot den utredningens grundsyn på problemet. Vi fruktar att utredningens ledamöter ingalunda är kritiskt inställda till de stora utländska företagen utan tvärtom beredda att skapa ett allmänt vänligt klimat. Det är nämligen den attityd som statsapparaten här i Sverige och de politiska instanserna i allmänhet intar till de stora utländska kapitalintressena. Det visar sig exempelvis i långtidsutredningen där man är väldigt noga med att betona de stora positiva följderna av att man får ett sådant här starkt utländskt kapitalinflytande i Sverige.

Det visar sig även i Sveriges anslutning till OECD:s s. k. liberaliseringskod, där man allmänt förbinder sig att respektera fria kapitalrörelser över gränserna. En liknande typ av förpliktelse finns också när det gäller vissa kapitalrörelser i avtalet med EEC, som vpk starkt har kritiserat.

Det finns många motiv för att nu gå in för en skärpning av attityden mot de stora utländska kapitalintressena i Sverige. De utländska företagen ökar mycket starkare än andra företag i genomsnitt, deras makt växer stadigt, de representerar oftast relativt stora internationella koncerner, stora företagsenheter, och de driver på den monopolitiska tendens i den svenska ekonomin. Deras metoder, inte minst mot fackföreningsrörelsen och mot de anställda, har i många sammanhang i Skandinavien visat sig inte sällan vara betydligt grövre och aggressivare än svenska företags. Det beror många gånger på att de från sina hemländer är vana vid att arbeta med oorganiserad arbetskraft i stor utsträckning och att därför kunna tillåta sig en större grad av godtycke. Risken med dem ligger också i att de är koncentrerade till vissa branscher; därmed ökar deras makt. De är även koncentrerade till vissa ekonomiskt viktiga nyckelbranscher, vilket ger dem ett inflytande som är betydligt större än de rent kvantitativa siffrorna visar.

I olika sammanhang brukar det sägas till deras försvar att de för så mycket värdefull teknik in i landet. Man frågar sig då: Varför måste teknik vara i händerna på stora utländska företag? Varför skall det betraktas som en självklar och nödvändig förutsättning för en teknologiskt progressiv utveckling här i Sverige? Varför måste den nya tekniken kontrolleras av stora utländska privatintressen? Varför skall de kontrollera forskning och utvecklingsarbete kring teknologin? Varför skall de få avgöra prioriteringen av forskningsresurser, som de faktiskt gör?

De stora utländska företagen manövrerar även mellan olika länder, från ett land till ett annat. De utnyttjar motsättningen mellan olika länder och skillnader i förhållandena. De bedriver i vissa fall en direkt kriminell politisk verksamhet. Det har visat sig att den stora internationella koncernen ITT, som är verksam även här i Sverige, var en av de drivande krafterna bakom militärkuppen i Chile. Exempel från Iran, Ghana, Guatemala, Grekland och många andra länder visar att samma typer av företag och identiskt samma företagskoncerner som är verksamma här i Sverige också har varit inblandade i dylika författningsstridiga och reaktionära kuppverksamheter i en rad länder.

De köper ofta upp enheter här i Sverige för att lägga ned, det finns en rad exempel på detta. Och genom sin multinationella karaktär har de väldigt lätt att reagera mot åtgärder på den nationella politikens plan. Är det något där som inte passar dem kan de ofta i god ordning flytta över till ett annat land. De minskar därmed automatiskt den nationella självständigheten i den officiella näringspolitiken. Inte minst viktigt är att de har fått en mycket stark insyn här i Sverige i sådana branscher som är säkerhetspolitiskt väldigt viktiga.

Sist och slutligen innebär hela denna utveckling, om den får fortsätta

okontrollerat, ett gradvis undergrävande av den svenska neutralitetens faktiska innehåll. Den innebär även en annan mycket farlig tendens. Det är ju så att med ökat utländskt kapitalinflytande i centrala branscher ökar Sveriges bundenhet till och beroende av den imperialistiska delen av världsekonomin. Kännetecknande för företagens situation i denna del av det imperialistiska blocket är att de resurser som de har i sina egna länder inte räcker till för att tillgodose den typ av hejdlös ekonomisk tillväxt som de är utsatta för. På grund av denna disproportion tenderar de allt starkare att gå ut över sitt lands gränser, söka kontrollera och utnyttja de fattiga nationernas resurser. I detta internationella utplundringschema medverkar de och till det schemat knyts också Sverige i allt större utsträckning ju mer de internationella bolagen får kontroll över delar av den svenska ekonomin.

Vi menar att situationen nu håller på att bli den, att proportionen av den makt som dessa företag utövar kräver snabba åtgärder. Snabba sådana åtgärder kan åstadkommas genom juridiska restriktioner som förhindrar utländska intressen att uppköpa svenska företag.

Herr talman! Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till reservationen 10.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! För dagen finns det egentligen ingen anledning att rekapitulera de ur olika synpunkter skadliga konsekvenserna av alltför långtgående företagsfusioner och av ett alltför dominerande utländskt inflytande i vårt näringsliv. Effektivitetsintressen kan till en del rättfärdiga en viss "kraftsamling" inom en i princip fri marknadsekonomi. Men i takt med att koncentrationstendenserna vuxit sig allt starkare har också olägenheterna kommit att framstå på ett klarare sätt. En utveckling mot oligopol och monopol är förvisso inte ett seriöst konsumentintresse. Man råkar lätt in i en ond cirkel. Den ökade koncentrationsutvecklingen inom näringslivet, som i varje fall till viss del är en följd av en hård konkurrens, leder inte sällan till att konkurrensen påtagligt beskärs, en konkurrens som i normalfallet anses vara en förutsättning för bra varor och rimliga priser, dvs. ett sant konsumentintresse. Det bästa kan, med andra ord, bli det godas fiende.

Samtidigt kan man konstatera – också något paradoxalt – att den internationella konkurrensen ökat till följd av de internationella ekonomiska förbindelserna och att koncentrationsutvecklingen, oavsett om den sker genom svenska eller utländska företag på svensk botten, utgör en viktig förutsättning bland flera andra för företagens konkurrenskraft på en internationell marknad. Och ju större konkurrenskraft och lönsamhet, desto större garanti för att sysselsättningsstillfällena kan behållas och ökas.

Det är emellertid uppenbart att samhället måste skaffa sig bättre instrument för kontroll av företagsfusioner och samtidigt skapa garantier för ett meningsfullt samråd mellan företrädare för ägar- och arbetstagarintressen vid köp och försäljning av företag. Folkpartiet anser detta

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Kontroll av
företagsfusioner
m. m.*

vara ett i princip riktigt tillvägagångssätt. Ett försök i den angivna riktningen utgör justitiedepartementets promemoria från förra året om förslag till lag om kontroll av företagsförvärv i vissa fall. Denna PM är, som vi vet, fortfarande och fram till den 30 juni i år föremål för remissbehandling.

I motionen 1635 har framförts yrkandet att lagförslaget med vissa justeringar skall tas fram för provisorisk tillämpning under en tvåårsperiod. Självfallet är detta inte möjligt, särskilt inte i ett läge då ju förslaget inte är färdigbehandlat av remissinstanserna. Oavsett detta måste vi dessutom ha en helhetssyn på de här frågorna. Andra lagstiftningskomplex, t. ex. konkurrensbegränsningslagen, måste fogas in i bilden. Det kommer att göras genom konkurrensutredningens arbete och förslag till åtgärder. Man måste avvakta resultatet av denna utredning innan man kan bilda sig en klar uppfattning om det regelsystem som vi anser nödvändigt på konkurrens- och fusionsområdet.

För konkurrensutredningen gäller det att inte bara försöka få grepp om konkurrensens roll i näringslivet och i näringspolitiken utan att också vända på frågeställningarna och fråga sig hur konkurrensen och koncentrationen i samhället påverkas av bl. a. skattepolitiken och den ekonomiska politiken.

Sammanfattningsvis, herr talman! Som utskottet så riktigt påpekar är en kontrollagstiftning i nuläget en alltför komplicerad fråga. Alla bitar i pusslet måste samlas in och fogas samman till en helhetsbild innan ett övergripande beslut kan fattas. Med detta ber jag helt enkelt att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna del.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Även reservationen 13 liksom motionen 1673 som ligger till grund för motionen är gamla bekanta. Vi har debatterat dessa saker under en följd av år. Men jag nödgas även i det här sammanhanget understryka att ju mer tiden gått och för varje år har de krav som framställs i motionen och reservationen blivit alltmer aktuella och nödvändiga att tillgodose. I motsvarande mån har invändningarna minskat i betydelse.

Den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin är en utomordentligt betydelsefull del av vårt näringsliv. Vi är alla överens om det, oberoende av partitillhörighet. Jag tror också att vi kan säga att vi är överens om att den här delen av vårt näringsliv har stora svårigheter, nästan konstant. Dessa svårigheter är nämligen inte bara betingade av lågkonjunkturer och neddoppningar i konjunkturerna, utan de kvarstår dess värre även under högkonjunkturer. Anledningen härtill är ganska enkel att analysera: dessa företag har inte de nödvändiga och betydande reserver som storföretagen kan utnyttja i vikande konjunkturer eller för stora investeringar som kan vara nödvändiga när konjunkturen börjar att svänga. De har med andra ord inte stora möjligheter till riskutjämning. De är alltså mera utsatta och i väsentligt högre grad mer utsatta just

i konjunktursvackorna. Till det kommer att den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin i stor utsträckning framställer vanliga konsumtionsvaror såsom kläder, skor, livsmedel och möbler. Just de artiklarna är utsatta för en ökande import från lågprisländer, vilket gör att svårigheterna accentueras.

Trots detta är dessa företag helt nödvändiga. Det är också helt nödvändigt för samhället att göra stora ansträngningar och stora insatser inte bara för att bevara den här betydelsefulla delen av näringslivet utan även för att utveckla och förstärka den. Jag skulle vilja påstå att den här delen av vår industrisektor – den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin – är lika betydelsefull för vårt lands välfärd och välstånd som exportindustrin. Det kanske för många kan förefalla vara ett djärvt påstående, och man kanske frågar hur jag kan göra det. Det är nog ganska lätt att komma med bevisning för det påståendet. Dessa företag har utan tvivel samma betydelse för utrikeshandeln och för handelsbalansen som exportindustrin har, och det är det grundläggande. Vi kan notera uttalanden av finansministern i årets finansplan som glädjande nog tycks tyda på en växande insikt om denna, som jag vill påstå, ganska fundamentala sanning. Dessa företags betydelse framgår av några punkter som jag skall relatera och som vi tidigare i många sammanhang har relaterat.

De är i smådriftens effektiva namn tillverkare av betydelsefulla färdigvaror av hög kvalitet som är nödvändiga i olika samhällssektorer och för olika slags konsumtion. De små företagen är underleverantörer till storindustrin. Våra stora exportindustrier skulle sannolikt inte klara sig länge om de inte hade tillgång till dessa hemmamarknadsindustrier såsom underleverantörer. Även de statliga verken, byggnadsverksamheten osv., är beroende av dessa företag.

Från beredskapssynpunkt har de små företagen ett mycket väsentligt värde. Vi kan helt enkelt inte göra oss av med företag som producerar saker som är så nödvändiga för vanlig konsumtion och för den mycket stora konsumtionen av dagligvaror – livsmedel, skor, kläder, möbler osv. Dessa företag måste finnas kvar för beredskapens skull.

De små företagen är också – det kanske inte minst viktiga – betydelsefulla från sysselsättningspolitisk synpunkt. 100 små företag med tio anställda var är betydligt mer motståndskraftiga mot påfrestningar i en lågkonjunktur än ett stort företag med 1 000 anställda. Följderna lokalt och regionalt blir mindre om något av de små företagen drabbas av svårigheter än om ett enda stort företag gör det. De är alltså en sysselsättningsbuffert av stor vikt.

De små företagens svårigheter framkom alldeles nyss när jag talade om konjunktursvackorna samt dessa företags bristande möjligheter att lagra upp stora reserver och få en riskutjämning till stånd. Framför allt har svårigheterna koncentrerats till creditsidan. Jag vill gärna medge att vi gemensamt, kanske framför allt här i riksdagen, genom initiativ från regeringen under senare år har lyckats ganska hyggligt bemästra pro-

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Kontroll av
företagsfusioner
m. m.*

blemen med de korta krediterna till de små hemmamarknadsföretagen. Men fortfarande kvarstår problemet med de långa krediterna, där de små företagen har svårt att bli jämställda med de stora företagen och få en rättvis behandling. Storföretagen är utomordentligt överlägsna i detta sammanhang.

Här kommer in en mycket aktuell fråga, som belyser just denna sak, nämligen utlandslånen. Finansministern har som bekant uppmanat det svenska näringslivet att ta upp utlandslån. Så gör i mycket stor utsträckning även kommuner och landsting. Men där finns ytterligare ett exempel på en sektor, där de små företagen kommer på efterkälken. De har inte de stora företagens utlandsförbindelser med bankinstitut och liknande. De är helt slagna till slant om de inte får hjälp av samhället.

Finansministern har sagt att man skall försöka lösa problemen på ett lämpligt sätt. Men vilket det lämpliga sättet är vet vi ännu inte. För någon tid sedan försökte jag i en interpellationsdebatt att få ett besked av finansministern. Förutom en allmän välvilja till att man skulle försöka klara detta med utlandslånen till de små företagen blev ingenting konkret utlovat. Jag förutsätter dock att initiativ med konkreta förslag i denna riktning kommer ganska snart från finansdepartementet.

Uppenbart är att de små företagen av ålder har klarat de flesta problemen själva. De bör också i ett näringsliv som bygger på fri företagssamhet själva klara sina problem. Men de kan inte hundra procentigt göra detta. Vi lever dock i ett blandekonomiskt samhälle och inte ett manchesterliberalt, som jag talade om tidigare. Ett manchesterliberalt samhälle lämnar åt sitt öde inte bara löntagare, som inte kan uppfylla sina ekonomiska och sociala villkor, utan även de små företag som inte kan klara sig. Men så kan inte vi göra vare sig med löntagarna eller med de små företagen, när vi nu har en blandekonomi. Blandekonomin ålägger samhället att medverka i vissa betydelsefulla sammanhang.

Detta är ett av de mest angelägna exemplen på ett område där samhället bör medverka. Jag har här nämnt en rad faktorer, bl. a. utlandslånen. Dem skulle inte de små företagen kunna klara själva. Där måste samhället medverka. En hel rad ytterligare sådana angelägna uppgifter skulle kunna räknas upp där de små företagen måste få det samhälleliga stödet. Det gäller t. ex. att vid konjunktursvackor underlätta omställningarna till ny produktion och nya projekt för att därigenom bereda sysselsättning i den utsträckning som vi alla önskar.

En stor del av dessa företag har periodvis minskad sysselsättning, och de redovisar hög arbetslöshet. Detta har ju inte förutsetts eller motverkats av samhällets organ och myndigheter. Det finns anledning hänvisa till debatten här alldeles nyss, där vi efterlyste ett övergripande och genomtänkt näringspolitiskt program. Det hade varit utomordentligt bra att ha ett sådant program i detta sammanhang, när man inte, som jag nu påpekar, har kunnat förutse och motverka den minskade sysselsättning som har förekommit periodvis och som då först och främst har drabbat de mindre företagen och de importkonkurrerande hemmamarknadsin-

dustrierna. När man inser det allvarliga i detta borde man väl kunna göra sådana insatser.

Då vill jag särskilt betona att det inte krävs några selektiva, mot vissa företag inriktade åtgärder, utan att det framför allt är de generellt verkande åtgärder som vi har talat om som måste sättas in. När man vill åstadkomma erforderlig stabilitet och konkurrenskraft för att arbetslösheten skall kunna motverkas gäller det särskilt att inrikta ansträngningarna på de utsatta importkonkurrerande hemmamarknadsindustriföretagen, eftersom dessa har speciella krav på sig – utomordentligt höga krav egentligen! Utom att vara sysselsättningsbuffert och motsvara sysselsättningskravet skall de nämligen också fylla de ekonomiska och beredskapspolitiska uppgifter som ställs på denna sektor. Det sistnämnda är inte minst betydelsefullt i ett samhälle som vill vara en demokrati och som dessutom vill bevara sin neutralitet. Skall vår neutralitet och alliansfrihet kunna bevaras är det inte bara fråga om att ha ett starkt militärt försvar, utan det gäller också att ha ett mycket starkt försvar på den inre fronten, den ekonomiska fronten, vilket betyder att man i kristid och krigstid kan förse medborgarna med nödiga förnödenheter och varor. Där spelar den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin den allra största rollen, och därför måste den få detta stöd från samhället.

Vi anser – med större fog i år än tidigare – att det inte bara går att hänvisa till att industriverket och andra organ skall klara detta, utan en utredning måste göra en analys av de här problemen samt komma med ett program och ett övergripande förslag.

Herr talman! Med de orden vill jag yrka bifall till reservationen 13 i betänkandet.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Jag vill först att vi återgår till dagordningen. Vi behandlar nämligen nu punkterna 8–13 – men herr Sjönell har redan talat om punkten 15. Han har alltså varit ute litet för tidigt, men det kan väl inte ha särskilt stor betydelse, eftersom herr Bengtsson i Landskrona senare kommer att ta upp den punkten.

Det hade varit frestande att först något diskutera centralisering – det har sagts här att centralisering är centerns ideologi, och man kommer då otvivelaktigt att tänka på slakteriorganisationen och mejeriorganisationen osv. – men det är inte tid att debattera det i kväll.

Jag skall i stället ta upp reservationerna 10 och 11, som är föranledda av vpk-motionen 1627 och centerpartimotionen 1635. Utskottets yrkanden i dessa delar återfinns under punkterna 8 och 11.

Vpk-motionen behandlar åtgärder mot utländskt inflytande över svenska företag och centermotionen åtgärder för att motverka företagsfusioner. Självfallet utgår de båda motionerna från olika ideologiska utgångspunkter. Centerns kända krav på decentralisering och vpk:s lika kända resonemang, att "Sverige alltmer införlivas i det internationella kapita-

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Kontroll av
företagsfusioner
m. m.*

listiska imperialistiska systemet". Dock finns också något gemensamt, nämligen det kompakta och negativa kritiserandet av svensk företagsamhet och svenskt näringsliv, då främst använt i de värdeladdade och propagandistiskt matnyttiga uttrycken "bolag och maktkoncentration", "profitjakt", "hungriga bolag", etc.

Här har jag gjort några reflexioner – jag gjorde dem innan herr Lothigius var uppe i talarstolen. Frågan är om man spekulerar fel när man, som man gör i kommunistmotionen, talar om härjningar "när verksamheten betraktas ur de arbetandes perspektiv". Dagens svenska arbetare ser inte, det vill jag påstå, en företagsledning som en utpräglat profithungrig ut-sugare. Vi har företagsnämndsverksamhet och dagliga fackliga kontakter. Vi har klart för oss sambandet mellan ett stabilt företag och tryggad sysselsättning, och vi är kanske också medvetna om att även företagsledare och styrelseledamöter har en form av anställning och står i beroendeförhållande till aktieägare m. fl.

Så till utskottets ställningstagande och till reservationerna. Utskottet hänvisar som vanligt till tidigare riksdagsbehandling.

I motionen 1627 av herr Hermansson m. fl. lämnas statistiska uppgifter om de multinationella företagens ökande verksamhet i Sverige. Där talas om deras "framfart och härjningar", om hur de trots god ekonomi betalar dåliga löner, överför tekniskt kunnande till Sverige i former som drabbar såväl arbetare som tjänstemän osv. En skärpning av restriktionerna beträffande de multinationella företagen krävs.

Reservationen 10 av herr Svensson i Malmö följer upp motionen. Där hänvisas visserligen till pågående utredning, men denna får enligt reservanten inte utgöra hinder för att omedelbara åtgärder vidtas. Rege- ringen bör omgående tillse att sådan skärpning åstadkommes.

Liknande motioner och reservationer har avslagits av riksdagen med hänvisning till bl. a. utredningen om utländska övertaganden av svenska företag, som gör en totalöversyn av lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. Denna utredning skall f. ö. undersöka vilka instrument som kan vara lämpliga ur samhällssynpunkt för att utöva kontroll över utländska uppköp av svenska företag och utländska företags verksamhet i Sverige. Den skall vidare överväga systemet med bundna aktier, utlänningssklausul etc. Utskottet hänvisar också till den arbetsgrupp som har utsetts och som har till uppgift att "följa frågor rörande multinationella företag". Ordförande är statsrådet Lidbom. Övriga medlemmar i gruppen är statssekreterarna i justitie-, finans-, handels-, arbetsmarknads- och industridepartementen, biträdande kabinettssekreteraren i utrikesdepartementet och vice riksbankschefen.

I direktiven har pekats på den starka expansionen av multinationella företag under 1960-talet och en rad problemställningar i samband därmed. Vidare sägs där att gruppens mera konkreta arbetsuppgifter blir att sammanställa aktiviteter som pågår.

Så till centermotionen 1635 och reservationen 11 om taxeringsrevision inom internationellt verksamma företag.

I centermotionen tar man upp de faktorer som kan bidra till koncentrationsutvecklingen, bl. a. de regler som möjliggör befrielse från realisationsvinst vid aktieförsäljning i strukturrationaliseringssyfte. Och önskemålen är långtgående: All gällande lagstiftning angående stimulans av fusioner eller s. k. strukturomvandling genom skattebefrielse eller på annat sätt skall avskaffas.

Här erinrar utskottet om att en speciell fråga på detta område behandlades i riksdagen föregående år. Skatteutskottet anförde då att den dispensregel som det rörde sig om behandlas av realisationsvinstkommittén. Vidare har företagsskatteberedningen anledning syssla med de skatte-regler som åsyftas i motionen. Med hänvisning till bl. a. detta och till att problemet också är föremål för internationell uppmärksamhet avstyrker utskottet motionen.

Vad som bör uppmärksammas är att centermotionärerna fått sina partivänner i utskottet med sig endast på punkterna 3 och 4 om den kontinuerliga taxeringsrevisionen och ett näringspolitiskt program för banksektionen. Man förstår dem helt och fullt. Ledamöterna i utskottet står nog mera med fötterna på marken. De har bl. a. sysselsättningsfrågorna mera inpå bara kroppen. Det kan ha sina konsekvenser om man går med på de krav som finns i de övriga punkterna i motionen:

”1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om avskaffande av all gällande lagstiftning angående stimulans av fusioner eller s. k. strukturomvandling genom skattebefrielse eller på annat sätt,

2. att riksdagen begär ett svenskt regeringsinitiativ för att främja en gemensam nordisk linje vid utarbetandet av olika slags uppförandekoder för multinationella företag inför arbetet inom FN och OECD”.

Punkterna 3 och 4 har centerpartisterna i näringsutskottet tagit upp, men den sista punkten har de inte velat gå med på:

”5. att riksdagen som provisorium under två år antar det som *bilaga* till motionen fogade förslaget till *Lag om kontroll av företagsförvärv i vissa fall* samt förslaget till *Lag om ändring i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar* med de ändringar som anförts i motionen.”

Det här har ju herr Nyquist varit inne på, och förslaget till lag om kontroll av företagsförvärv i vissa fall behandlas i justitiedepartementets promemoria från hösten 1974. Huvudregeln här skulle vara att lagen omfattar företag med minst 100 anställda – motionärerna vill ha endast 50 anställda – samt att förvärv av företag inte skulle bli giltigt förrän samråd skett med lokal arbetstagarorganisation och avtalet därefter anmälts till och lämnats utan erinran av chefen för industridepartementet. Regeringen skulle kunna förbjuda förvärvet, om detta skulle kunna medföra olägenheter ur sysselsättningssynpunkt eller leda till för konsumenterna skadlig monopolbildning.

Naturligtvis är detta komplicerade och svårbedömda frågor – utom för vad jag vill kalla verklighetsfrämmande centermotionärer. Ett bevis på svårighetsgraden är den förlängda remisstiden, som herr Nyquist också talade om. Och vilka är det som har begärt förlängning av remisstiden?

Jo, det är de som känner till de här frågorna, nämligen Arbetsgivareföreningen, LO och Privattjänstemannakartellen.

Ja, i lagtexten skulle också maktkoncentration nämnas som fusionshinder, och det allra värsta skulle kanske vara motionärernas förslag att "regeringens beslut att godkänna fusioner där ena parten har mer än 500 anställda" skulle "anmälas till riksdagen inom viss tid för att där behandlas i vanlig ordning". Jag har svårt att föreställa mig hur det skulle gå till att behandla alla fusionsfrågorna "i vanlig ordning" här i riksdagen. Jag förstår centerledamöterna i näringsutskottet som inte nappade på partivännernas krokar.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan under punkterna 8-13 och därmed avslag på reservationerna 10 och 11.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Det enda som var riktigt klart när det gällde herr Haglunds inställning till de multinationella företagens makt var att han inte ville biträda några förslag om restriktioner mot den makten. Då är frågan: Vad har herr Haglund för attityd på sitt partis vägnar - han är ju dess talesman - om han ser den här frågan på litet längre sikt? Det är nämligen så underligt och oklart att man inte får något riktigt grepp om vad ni egentligen syftar till från regeringspartiets sida med de här utredningarna. Har ni en i grunden positiv attityd till de multinationella företagens ökade inflytande eller har ni en i grunden kritisk attityd? Vill ni att de skall få öka sitt inflytande i förhållande till nu eller vill ni att deras inflytande skall minska i förhållande till nu? Hur stort inflytande tänker ni er att de skall tillåtas få? Vilken tendens skall segra i utvecklingen?

Jag vill fråga herr Haglund direkt: Är herr Haglund för eller emot ett ökat inflytande för de stora multinationella koncernerna? Jag vill också fråga: Om man säger sig vara för att inskränka deras inflytande, hur kan man då förena det med den väldigt liberala inställning till kapitalrörelser över gränserna som man i flera internationella sammanhang har förpliktat sig att respektera?

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! För att svara på de frågor som herr Svensson i Malmö ställde till mig när det gäller de multinationella företagen kan jag kort och gott säga att vi självklart är kritiska mot vissa saker som de gör. Det är naturligtvis också därför som vi har tillsatt utredningar. Även i justitiedepartementets promemoria säger man sig vilja gå in på dessa frågor. Men som vanligt vill vi avvakta resultaten av dessa undersökningar och utredningar. Anledningen till den förlängda remisstiden för organisationerna är att det är komplicerade frågor som man måste undersöka och granska ordentligt för att därefter ta ställning. Det är den ordning vi tillämpar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag är ledsen att jag måste återkomma, men det beror på att herr Haglund själv är så svävande, oklar och undanglidande. Han säger att han är kritisk mot vissa sidor i de multinationella företagens verksamhet. Det betyder tydligen att han är positiv till andra. Det är intressant i och för sig, men då vill jag återigen fråga honom om det centrala: Vad är det som överväger, det positiva eller det negativa? Vill herr Haglund se dessa företag öka sin makt i förhållande till nu eller vill han se dem minska sin makt? Vilken politik står han för? Det förhållandet att det sitter en statlig utredning hindrar väl ändå inte ett politiskt parti och herr Haglund själv som ansvarig politiker att ha en åsikt. Det sitter ju så många utredningar så att man, om man bara hänvisar till dem, ständigt går omkring i denna kammare och är åsiktslös. Det tycks vara vad herr Haglund är f. n.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Jag kan inte se det så enkelt, herr Svensson i Malmö, att bara därför att det är ett utländskt företag som har etablerats i Sverige så skall jag göra vad jag kan för att stoppa detta företag. Jag har alltid sysselsättningseffekterna i bakgrunden. Jag känner naturligtvis också till de svartmålningar som har gjorts av de multinationella företag som har köpt upp svenska företag. Jag antar att herr Svensson också känner till litet av det. Gevalia i Gävle köptes exempelvis av General Food. Jag har talat med åtskilliga av de anställda på det företaget, och jag har talat med fackliga företrädare inom Handelsanställdas förbund där de anställda är organiserade. Man har absolut inte en kritisk och hatisk inställning mot allt vad multinationella företag heter, vilket herr Svensson i Malmö har.

Jag är alltså kritisk mot vissa saker hos de multinationella företagen, men jag vill inte fördöma allting. Sysselsättningsaspekterna finns alltid i bakgrunden.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Sedan de under avsnittet Kontroll av företagsfusioner m. m. anmälda talarna nu haft ordet övergår kammaren till att debattera avsnittet Import från låglöneländer.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Motionen av herr Magnusson i Borås m. fl. om begränsning av import från låglöneländer har faktiskt redan debatterats i kammaren. Det låter konstigt, men det är så.

I den handelspolitiska debatten för fyra veckor sedan kommenterade handelsministern motionen. Han betecknade den då som en allvarlig utvidgning av det protektionistiska tänkandet i moderata samlingspartiets riksdagsgrupp. Repliken kom snabbt från herr Burenstam Linder som sade att handelsministern inte är särskilt logisk. När statsrådet talade

om skyddsklausuler hade han nämligen framhållit att dessa finns för att kunna användas mot lågprisländer, sade vidare herr Burenstam Linder.

Att beteckna herr Magnussons i Borås motion som ett utslag av protektionism är helt felaktigt. Någon sådan bakgrund finns över huvud taget inte i den moderata riksdagsgruppen, det kan jag lugnt påstå.

Handelsministern menade att årets motion innebar en utvidgning av motsvarande motioner tidigare år så till vida att motionärerna tidigare uttryckligen siktat på textilindustrin men nu kommit med mera generella formuleringar. Ja, det generella ligger i att tekobranschen inte är ensam om att kännbart hotas av import från låglöneländerna. För att bara ta ett exempel kan man nämna också skoindustrin. Nåväl, säger somliga, låt de där industrierna gå åt rättorna! Men så ansvarslöst kan man inte resonera. Redan hänsynen till Sveriges försörjningsberedskap kräver att man ständigt observerar de varor som rinner in från låglöneländerna. Överstyrelsen för ekonomiskt försvar torde vara betydligt mer positiv till motionen än vad handelsministern visade sig vara.

Vad är det för mening med statliga avskrivningslån, kreditgarantier och annat sådant som administreras av överstyrelsen för ekonomiskt försvar efter anslag som vi har beviljat här i kammaren om företagets möjligheter att sälja produkterna äventyras av en alltför stark import? I ett avspärrningsläge står landet då där med en skingrad maskinpark och brist på yrkeskunnigt folk. Vem vill ta det ansvaret?

Jag utgick från statsrådet Feldts försök att i handelsdebatten hålla upp den nu aktuella motionen som ett utslag av full protektionism. För att visa hur orimligt statsrådets påstående var vill jag erinra om att motionärerna hela tiden talar om att det är inom regelsystemet för GATT, EG och EFTA som vi har att ta ställning till införseln av de varor som motionen syftar till.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 12.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Frågorna om den svenska industrins möjligheter att kunna utveckla sig och kunna möta konkurrensen från de länder med vilka vi konkurrerar på den internationella marknaden, och givetvis också här hemma, är förvisso ytterst betydelsefulla. Dessa frågor aktualiseras i reservationen 12.

Herr Rognéll, och tidigare herr Sjönell, har ingående belyst olika delar av denna problematik, och jag kan delvis ansluta mig till deras beskrivningar. Jag vet att frågorna inte är lättlösta och att de inte så sällan vållar problem för svenska företag.

Vi har från svensk sida alltid hävdad frihandelns princip. Vi har i olika sammanhang sökt verka för friast möjliga varuutbyte över nationsgränserna. Vi har tagit aktiv del i strävandena för en liberalisering av handeln inom OECD, och vi har inom GATT verkat för globala tullsänkningar.

Detta innebär naturligtvis inte att vi kan öppna våra gränser och utan någon form av kontroll, eller i vissa fall begränsningar, låta oss översköljas

av varor – kanske ibland till ytterst låga priser. Vi måste alltid ha i minnet att avspärningar kan komma. Under sådana tider måste vi själva kunna tillverka de varor som vi annars i stor utsträckning köper utifrån. Det är därför helt riktigt, som herr Regnéll framhållit, att vi får se till att den industri som vi av bl. a. detta skäl måste ha får möjligheter att arbeta under någorlunda trygga förhållanden. Importen från låglöneländerna kan, det förstår jag, synas svår för vissa av våra hemmaföretag, som har att arbeta med ett helt annat kostnadsläge.

Men det skall väl också i sanningens namn framhållas att vi ständigt håller ett vakande öga på importsidan. Vi kräver som bekant licenser i många fall liksom vi också kvoterar vissa varor. För vissa särskilt känsliga varugrupper, och det är väl främst en av dessa – tekoprodukterna – som herr Regnéll talar för, har vi som bekant en direkt kontroll av importens omfattning. Vi har ju också träffat överenskommelser om exportbegränsning och direkt övervakning beträffande textil- och konfektionsvaror med en rad länder borta i öster.

Vi har, som framgår av vad jag sagt, att gå en nog så besvärlig balansgång. Våra internationella förpliktelser begränsar i viss utsträckning våra möjligheter till ingripande. Men å andra sidan har vi inte försummat att använda de möjligheter som står oss till buds. Lågprisimporten är föremål för ständig uppmärksamhet från såväl regeringen som kommerskollegium. Å andra sidan hjälper statsmakterna den svenska industrin med exportfrämjande åtgärder liksom med företags- och branschfrämjande åtgärder. Som herr Regnéll helt riktigt nämnde är det inte heller så länge sedan vi diskuterade de frågorna. Dessa åtgärder stärker otvivelaktigt företagets konkurrenskraft.

Nu menar reservanterna, som vi hört av herr Regnéll, att vi måste gå längre för att skydda den svenska industrin som ständigt är utsatt för konkurrens från lågprisimport. Inom utskottsmajoriteten menar vi att frågan bör, som nu, hållas under ständig observans från regeringen och kommerskollegium. Förfar vi på det sättet, kommer utvecklingen inte att växa ifrån oss.

Kravet på en utredning syftande till åtgärder till förmån för den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin har framförts i reservationen 13 och vidareutvecklats av herr Sjönell. Jag kan givetvis dela hans och reservanternas uppfattning så långt att jag kan understryka att frågan är av betydelse, ja, t. o. m. av stor betydelse. Men frågan är av generell karaktär och gäller inte endast den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin utan berör de mindre och medelstora företagen oavsett produktionsinriktning.

I reservationen, som bygger på motionen 1673, utvecklas på samma sätt som herr Sjönell nyss gjorde de svårigheter dessa företag möter. Jag framhöll det då jag kommenterade vikten av att vi har en industri som vid en avspärning kan ge oss vår försörjning. Dessa frågor belyses också här, men man menar att vi tillmäter dem alltför ringa betydelse. Jag vill i motsats härtill mena att vi tillmäter dem den allra största be-

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Mindre och
medelstora företag*

tydelse, och det gör vi ständigt.

Kreditförsörjningen åt dessa företag pekar man också på. Ja, men även detta är en fråga av generell karaktär för hela näringslivet. Det går inte att plocka ut vissa företag eller grupper och enbart se till deras förhållanden.

Sysselsättningsaspekten framhålles. Ja, inte heller på den punkten har vi några delade meningar. Vi har alltid från socialdemokratiskt håll arbetat för den fulla sysselsättningen, och vi kommer att göra det också framöver. Det är alltså inte heller här en fråga som bara gäller vissa industrier eller företag utan en generell fråga.

Dessa frågor har sådan karaktär att de ständigt och i olika sammanhang är föremål för uppmärksamhet. Vi har från utskottsmajoritetens sida sagt att de problem som här aktualiserats är av den arten att statens industriverk och kommerskollegium och, kan jag tillägga, även regeringen fortlöpande följer dem och tar de initiativ som kan vara erforderliga. Att under sådana förhållanden begära att regeringen skulle tillsätta en utredning anser vi inte behövligt.

Herr talman! Detta leder mig fram till att yrka bifall till utskottets hemställan under punkterna 14 och 15, som jag här något har kommenterat.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Sedan samtliga under avsnittet Import från låglöneländer anmälda talare nu haft ordet övergår kammaren till att debattera avsnittet Mindre och medelstora företag.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Här suddas kanske gränserna mellan de olika avsnitten ut litet grand. Vi har just noterat att vi har avslutat debatten kring vad som kallades Import från låglöneländer, och nu börjar det nya avsnittet med ett resonemang kring möjligheterna att genom åtgärder i näringspolitiken här i landet stödja sådana företag som hotats av denna import från låglöneländer. Det är alltså ungefär samma tema och därför – speciellt som herr Sjönell redan har varit inne på det – kan jag vara ganska kortfattad.

Jag kan dock deklarerat att vi har slutit upp från vårt håll, liksom folkpartiet har gjort det, kring den motion som har väckts av centerpartister. Vi har funnit resonemanget fullt riktigt, vi har ansett det värdefullt att det föres här i kammaren och vi har funnit det fullt befogat att man vidtar sådana åtgärder som föreslås i motionen. Tankegången är helt överensstämmande med den som förts fram av herr Magnusson i Borås och hans medmotionärer. Det enda som inte riktigt håller är väl att man negligerar att betänka att sådana åtgärder som vi vidtar här hemma för att stödja vissa företag kan bli helt ointressanta, om vi samtidigt tillåter en mycket kraftig import av varor som säljes här i landet, tar marknaden från dessa företag och försvårar deras fortsatta existens.

Yrkandet om bifall till reservationen 13, under vilken står samtliga borgerliga ledamöter i näringsutskottet, vill jag framföra redan nu.

Från moderat håll har vi i övrigt i detta avsnitt bara reserverat oss på en punkt. Reservationen har fått nr 19, och den ber jag också att få yrka bifall till. Reservationen rör utredning om åtgärder för att öka nyföretagandet, och det resonemang som föres i den bakomliggande motionen liksom de fakta som redovisas dels i utskottets majoritets-skrivning, dels i reservationens korta formulering kan jag hänvisa till i stället för att här upprepa dem. I korthet skall det bara sägas att siffrorna visar en kraftigt sjunkande nyföretagsamhet här i landet, något som ju är synnerligen anmärkningsvärt och som man måste göra någonting åt. Vi kommer med förslag på den punkten.

I övrigt har vi som sagt från moderathåll inte varit med som reserverar på de tio punkter där kolleger från de övriga borgerliga partierna har reserverat sig, antingen folkpartiet och centern tillsammans eller något av dem för sig. De reservationerna har inneburit att man i utskottet har följt upp motioner som i stort sett har siktat till utredningar om det ena och det andra. De har tyckt att man har haft utredningar på området och att man i varje fall numera har i funktion ett organ som följer dessa ärenden och har utredningskapacitet, nämligen statens industriverk, som ju inte är så gammalt och därför inte hunnit avsätta så många arbetsresultat ännu men som kommit väl i gång och utreder dessa ting på ett, föreställer jag mig, snabbare sätt än vad en särskild utredning skulle ha kunnat göra.

Sedan har utskottet i sin helhet avvisat rätt många var för sig beaktansvärda motioner till stöd för småföretagsamheten i stort sett. I åtskilliga fall har man tänkt sig att stödet skulle kanaliseras via företagarföreningarna. Också härvidlag kan man säga att statens industriverk har blivit en ny huvudman, som kartlägger situationen i olika företagarföreningar. Man kan där notera ganska olika förutsättningar i fråga om personalens rekryteringsbakgrund, i fråga om den energi med vilken ärenden drivits osv., alltifrån län där detta fungerar mycket bra till andra län där aktiviteten kanske kunde vara litet högre.

Här har jag för min del en allmän reflexion, som jag vill avsluta detta inlägg med. Det är viktigt att företagarföreningarna och den verksamhet som de bedriver inte får växa sig alltför stora. Annars förlorar man det som egentligen är styrkan i dessa organisationer, nämligen deras lagomskala. Det har talats så mycket om småskalighetens fördelar. Det kan vara påtagliga fördelar, men det kan också vara nackdelar. Man har talat om storföretagandets fördelar. Lika klart som att det finns fördelar med storföretagandet är att det finns nackdelar. Vi skulle kanske mer koncentrera oss på att söka finna lagomskalan. Där föreställer jag mig att man nu befinner sig i många län. De pengar man har till förfogande är lagom för det kundklientel man riktar sig till. I den mån det är fråga om högre belopp finns det banker att tillgå – sparbanker, föreningsbanker, affärsbanker av riksomfattande karaktär eller av mer regional karaktär,

osv. Att gå in på deras verksamhetsfält genom nya aktiviteter tror jag inte skulle vara meningsfullt.

I många fall har motionerna gått ut på att man skulle utöka verksamheten, öka beloppen som ställs till förfogande för företagarföreningarna, vidga de garantiramar som är aktuella där och över huvud taget ytterligare aktivera verksamheten. Jag upprepar att jag tror att något av det mycket värdefulla i den verksamhet som nu bedrivs skulle gå förlorad om man på det sättet gick ifrån lagomskalan.

Herr talman! Vad jag nu har sagt innebär att jag under detta avsnitt ber att få yrka bifall till reservationerna 13 och 19.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Vi har i ytterligare en reservation – med nr 17 – till det nu aktuella utskottsbetänkandet velat fästa uppmärksamheten på några väsentliga frågeställningar inom näringslivet, något som herr Regnell nyss varit inne på och delvis ganska utförligt uppehållit sig vid. Det gäller alltså en nödvändig jämförelse mellan stordrift och smådrift inom näringslivet.

Vi vet – och det har omvitnats även i den här debatten – att den stora huvudparten av företagen i vårt land är mindre och medelstora. De svarar för betydande delar av både produktion och sysselsättning. Man brukar säga att de mindre företagen svarar för 50 % av näringslivets produktion och sysselsättning. Men det är med oro vi kunnat konstatera – och vi är inte ensamma om den oron – att det under senare år, kanske framför allt i slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet, har skett en mycket kraftig koncentration i riktning mot storföretag. Vi har varit inne på det redan tidigare i debatten, och jag har där konstaterat att de flesta branscher uppvisar en mycket stark stegring av antalet verkliga storföretag medan samtidigt en minskning av antalet småföretag och medelstora företag, kanske framför allt av de sistnämnda, kunnat noteras.

De stora företagen och även de stora investmentbolagen har haft sin uppmärksamhet riktad mot förnämliga, effektiva småföretag med goda framtidsutsikter och köpt upp dem. Det har framför allt gällt familjeföretag. De är ju i en speciell situation som vi också har debatterat många gånger. Vi har bl. a. påvisat att de har stora svårigheter vid generationsskiften.

Det är klart att den här koncentrationsprocessen har varit och är ofrånkomlig så länge den på ett tillfredsställande sätt tillvaratar stordriftsfördelarna, men vi menar att den i många fall har gått avsevärt längre än vad som kan vara tillfredsställande. Det kan lätt konstateras att bakom koncentrationsutvecklingen ligger i grunden den regeringspolitik som har förts, den näringspolitik som socialdemokratien har velat föra. Och det är utan vidare klart att den socialdemokratiska näringspolitiken i väldigt stor utsträckning bygger på en stordriftsideologi, en beundran för och tro på att de stora enheterna alltid är effektivast, de som man skall satsa mest på. Regeringen vill också, som det har sagts i vissa auktoritativa

sammanhang, få fram färre och större enheter inom näringslivet.

Jag skall inte nämna de exempel som anförts tidigare i debatten, exempel som visar att regeringspolitiken har anpassats mer till storföretag än till mindre företag. Jag kan påvisa att skattelättnaden som finns i investeringsfonderna i stort sett bara kan utnyttjas av storföretag. Det gäller inte minst arbetsmiljöfonderna och de särskilda investeringsfonder som beslutades i fjol. De extra investeringsavdragen verkar på samma sätt. Regeringen har sagt nej till de investeringsbidrag som vi krävt för att få något så när balans, jämlikhet och rättvisa, men däremot har den satsat på investeringsavdragen, som i stort sett bara gynnar de stora företagen – de som har några stora vinster att göra avdrag på, vilket småföretagen ofta inte har. Löneskatten har en utformning som drabbar de mindre företagen särskilt hårt. De näringspolitiska instrument som den statliga investeringsbanken och den fjärde AP-fonden utgör har också byggts upp med inriktning på de stora företagen.

Om vi tittar på den aktuella situationen kan vi erinra om att regeringen i finansplanen och budgetpropositionen hänvisar till de särskilda investeringsfonderna och till utlandslån för finansiering av den angelägna utbyggnaden av näringslivet. Jag har varit inne på utlandslånen nyligen i mitt tidigare anförande och har anledning att återigen understryka att när finansplanen i fråga om mindre och medelstora företag säger att det närmare skall övervägas hur dessa skall få tillgång till den utländska lånemarknaden är det ett ovanligt luddigt och diffust uttalande utan någon som helst konkretion. Inte är det någon större handlingsberedskap för att bemästra kreditvärigheterna genom att kanalisera in krediter från utlandet till de mindre företagen. Vi måste kräva mera konkreta insatser, inte bara överväganden. Och det kräver vi också.

Det är givetvis angeläget att tillvarata stordriftens fördelar. Det är vi väl alla överens om, främst när det gäller specialiserad och standardiserad tillverkning i långa serier. Men näringspolitiskt och allmänt politiskt måste det vara lika angeläget att tillvarata smådriftens fördelar. Och vi vill faktiskt påstå att smådriftens fördelar har försumrats i den politik som regeringen hittills har fört.

Jag behöver här inte upprepa de olika kvaliteter och fördelar som de små företagen har, att de ofta lanserar nya tekniska idéer, att de är goda innovatörer, att de är nödvändiga som underleverantörer för att de stora exportföretagen skall kunna fungera osv. Men småföretagandet har också andra väsentliga värden. Det är exempelvis angeläget att upprätthålla småföretagens position och utvecklingsmöjligheter om man vill motverka maktkoncentrationen i näringslivet. Utan småföretag blir det bara några få giganter kvar, ungefär som Marx en gång förutspådde när han framlade sin koncentrationsteori.

Vi vill komma ifrån den underskattning av småföretagen och smådriftens betydelse som vi tycker oss märka och notera i den politik som hittills förts, eftersom den underskattningen betyder ett sämre resursutnyttjande. Det har skett alltför många nedläggningar av företag som

Nr 59

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Mindre och
medelstora företag*

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Mindre och
medelstora företag*

i och för sig har haft goda utvecklingsmöjligheter, och nyetableringar och utbyggnader har inte förekommit i tillräcklig utsträckning. Detta är en av de väsentligaste anledningarna till den s. k. strukturarbetslösheten. Enligt vår bedömning är den nödvändiga utbyggnaden av näringslivet någonting som i mycket hög grad måste ske på basis av mindre företag och på de nya idéer som ofta kommer fram i de små företagen. Likaså är det klart att vi inte kan klara produktion, sysselsättning och bytesbalans utan en ökad medverkan från de mindre företagen och ett utnyttjande av smådriftens fördelar.

Vårt näringsliv måste enligt den bedömning vi har inom centern bygga på en arbetsfördelning mellan företag av olika storlek. Detta betyder i praktiken att man tillvaratar både stordriftens och smådriftens fördelar. Det gäller att tillvarata utvecklingsmöjligheterna för de mindre företagen i samma utsträckning som för de större.

Nu vet jag att mina värderade socialdemokratiska kolleger i näringsutskottet kommer att säga att de har tillgodosett småföretagen och inte på något sätt underskattat deras betydelse, oavsett alla exempel vi ger på motsatsen. Vi kan då bara notera att vi har olika uppfattning om den förda politiken. Men alldeles bortsett från denna olikhet måste det ändå finnas ett gemensamt intresse av att näringspolitiken baseras på ett så starkt sakunderlag som möjligt. Och då gäller det att göra en praktisk avvägning mellan stordriftens och smådriftens fördelar. Det har gjorts flera mycket intressanta och värdefulla vetenskapliga undersökningar om detta. Jag vill särskilt nämna företagsekonomiska institutionen vid Umeå universitet, som har gjort utomordentliga vetenskapliga undersökningar just om smådriftens fördelar. Vi tycker nu, och det har vi föreslagit i motionen och i reservationen, att det är önskvärt med en sammanställning och en utvärdering av dessa undersökningar. Det skulle man t. ex. kunna anförtro industriverket. Vi kräver alltså inte någon större utredningsapparat eller tillsättandet av en särskild parlamentarisk utredning, utan vi anser att man kan göra en sådan utvärdering på lämpligt sätt genom ett initiativ från regeringen. Vi säger också att regeringen borde ta initiativet till en sammanställning och en utvärdering av de vetenskapliga undersökningar som gjorts av stordriftens och smådriftens fördelar i olika branscher och i olika avseenden. Den utvärderingen kunde då ligga till grund för näringspolitiken och även inverka på det övergripande näringspolitiska program som vi har krävt tidigare.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen 17.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Herr Regnell talade i sitt anförande om lagomskalan. Jag skall försöka korta ned mitt anförande till 10 minuter – jag är uppsatt för 20 minuter – så att det ryms inom den skalan.

Jag har i den tidigare debatten redovisat folkpartiets uppfattning om de mindre och medelstora företagen och deras betydelse. Jag skall inte

upprepa det trots att vi nu behandlar punkten om mindre och medelstora företag på dagordningen. Jag skall i stället i huvudsak beröra några motioner som vi har reserverat oss för och som jag tycker är väsentliga.

En central fråga för den svenska näringspolitiken är vad som kan göras för att stimulera till nyskapande och underlätta etableringen av nya företag. Vi vet att ny teknik och förändrade marknadsbehov driver fram nya produktionsmetoder och nya produkter. Det är en naturlig process i en dynamisk ekonomi. En trögrörlig näringslivsstruktur är inte heller någon garanti för trygghet och fortsatt välförstånd – tvärtom.

Men strukturomvandlingen får också samhällsekonomiska konsekvenser och förorsakar individuella sociala problem. Detta har markerats starkt under senare år. Mot denna bakgrund måste, menar vi, frågan om vad som kan göras för att stimulera innovationer och underlätta etableringen av nya företag spela en central roll i näringspolitiken. Vi tror nämligen – trots vad som har sagts tidigare i kväll – att det finns många som är intresserade av att satsa på ett eget företag. Det visar också en Sifo-undersökning.

Inom Örebro läns företagareförening har vi haft kurser för ungdomar och andra som vill starta företag, och samtliga dessa kurser har varit fyllda av intresserade. Detta ger belägg för att det finns en hel del unga människor som är beredda att satsa på ett eget företag, om bara de praktiska svårigheterna kan undanröjas.

Men det fordras också – det säger vi i reservation nr 14 – insatser över ett brett fält. Även staten bör träda till och stötta upp och underlätta lösandet av de svårigheter som finns.

Vi har i motionen 1687 mycket utförligt redovisat åtgärder som kan vidtas för att främja innovationer. Vi säger också att innovationer har ett nära samband med forskningspolitiken i stort, även om den rena forskningen i sig sällan leder till direkt exploaterbara produkter. Vi har beskrivit det samband som finns mellan dessa olika arbetsfält.

Ofta har den enskilde uppfinnaren betydande problem, även om STU gör insatser för att underlätta. Därför har vi i reservation nr 16 begärt ökade insatser i detta avseende. Utskottet redovisar de olika stödåtgärder som finns, men det är obestridligt att det är betydligt svårare att vara uppfinnare i dag än det var t. ex. strax efter andra världskriget.

I reservationen 21 begär vi en översyn av principerna för säkerhet till statliga lån. De statliga kreditåtgärderna är klart företagsinriktade. Några lån eller garantier utställs inte för personligt ändamål. Lånemedel skall i sin helhet användas för resp. företag. Nu lämnar man ju som säkerhet för lånen regelbundet företagsinteckningar m. m. Men därutöver förekommer praktiskt taget regelmässigt att de statliga organen kräver en personlig borgen av företagsledaren. Ofta nöjer sig långivaren, i verkligheten staten, inte med personlig borgen utan kräver därutöver familjeborgen, dvs. borgen dras på hustru eller eventuellt andra familjemedlemmar.

Enligt min uppfattning är det angeläget att man drar en klar skilljelinje

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

Mindre och
medelstora företag

mellan företaget och den eller de enskilda personer som är företagsledare. Lån till en enskild person för konsumtion eller privata investeringar bör lämpligen förses med personlig borgen. Det är helt annorlunda när det gäller strikt företagsanknutna lån. Därför begär vi att regeringen föranstaltar om en översyn av nuvarande principer i fråga om krav på säkerhet i den statliga kreditstödsverksamheten. Jag kan väl tillägga, herr talman, att direktör Callans har uppgivit att Investeringsbanken slopat personlig borgen.

Reservationen 23 berör folkpartiets partimotion 288 i den punkt som gäller samordningen av kreditstöd till mindre och medelstora företag. Vi har under flera år från folkpartiet begärt att få en samordning av det statliga kreditstödet men ingenting har skett i det avseendet, även om utskottet förra året erinrade om att det var en viktig uppgift för industriverket att åstadkomma en samordning och rationalisering av de olika stödformerna. Vi har ett 25-tal olika hel- och halvstatliga institut och myndigheter som bidrar med förmedlingen av kapital till mindre och medelstora företag. Det är självklart att den här floran av institut är till nackdel för dem som skall söka lån. Vi fordrar alltså en bättre samordning mellan olika låneformer och kreditinstitut. Jag yrkar därför bifall till reservationen 23.

Den sista reservationen jag skall beröra gäller möjligheter att få låna till marknadsföringsaktiviteter. Det är väl egentligen få saker som är så angelägna just nu för svensk ekonomi som att öka vår exportaktivitet, inte minst med tanke på den debatt vi haft om utvecklingen av vår betalningsbalans, vilken följt i spåren av oljeförsörjningen. Därför är det viktigt att vi kommer lättare ut på världsmarknaden med produkter som vi har inom landet. Det stora problem som alltid uppstår när en ny produkt har tillskapats inom landet är att exploitören oftast har gjort slut på pengarna. Han har satsat allt han har för att ta fram produkten. Detta är en mycket vanlig iakttagelse. Att låna pengar till marknadsföring är i dag väldigt svårt och han har oftast ingen säkerhet för det. Statens utvecklingsfond, som handlägger stödåtgärder just för att ta fram nya produkter av uppfinnare och mindre företag, har god kännedom om dessa problem. Fonden har gjort en framställning om att få medverka till marknadsföringsaktiviteter. Man känner väl till exploateringsmöjligheterna och produktens kvalitet. Därför har vi reserverat ansett att den här frågan behöver ses över så att möjligheten kan ges till utvecklingsfonden, eller något annat företag, att medverka till lånemöjligheter för marknadsföring.

Herr talman! Som sammanfattning vill jag yrka bifall till reservationerna 14, 15, 16, 17, 20, 21, 23 och 24.

Herr PETERSSON i Ronneby (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet under den här punkten för att säga några ord om motionen 922, där vi hemställt att riksdagen hos regeringen skulle begära en utredning om underleverantörernas ställning och sociala

trygghet.

Vi har i motionen redogjort för det inom svensk industri ofta förekommande systemet med underleverantörer till huvudleverantörer. Särskilt inom verkstadsindustrin är nämnda system ganska vanligt. Systemet har enligt min mening många obestridda fördelar, inte minst ur samhällssynpunkt och lokaliseringssynpunkt, då möjligheter till sysselsättning genom underleverantörernas verksamhet skapas på många platser där det annars skulle vara svårt för småföretagare att etablera verksamhet. Även ur innovationssynpunkt, som det så vackert heter numera, har det här systemet sin stora betydelse, då många underleverantörer kläckt nya epokgörande framställningsmetoder.

Det är anturligtvis viktigt att förhållandet mellan huvudleverantör och underleverantör bygger på ömsesidigt förtroende. Jag tror inte att det är någon överdrift att säga att förtroendet mellan parterna är en förutsättning för ett gott produktionsresultat. I regel är samarbetet också mycket gott. Överenskommelsen mellan huvudleverantör och underleverantör kan ju gälla samarbete av olika slag såsom kortsiktigt eller långsiktigt samarbete, legotillverkning etc.

Vid ingången av ett sådant samarbete upprättas som regel ett mycket seriöst och detaljerat avtal, som i rimlig omfattning garanterar bägge parter den trygghet som är möjlig att garantera i sådana sammanhang. Med den snabba utveckling som präglar vårt samhälle i dag är emellertid avtalet snart nog föråldrat och i behov av modernisering eller komplettering i någon form. Många underleverantörer upplever sig vara i ett markant underläge gentemot huvudleverantören.

Här kommer även in i bilden de på senare år tillskapade trygghetslagarna för de anställda. Lika berättigat som det är med trygghet för de anställda borde det vara att skapa trygghet för underleverantörerna. Men tvärtom har trygghetslagarna på ett markant sätt ökat underleverantörernas otrygghet och beroende av huvudleverantörerna, därför att underleverantörerna många gånger har fått göra investeringar och anställa folk för att kunna fullgöra sina skyldigheter gentemot huvudleverantören.

Utskottets majoritet pekar på att utredningar rörande underleverantörsfrågor pågår på flera håll och anser att vi motionärer borde vara nöjda och tillgodosedda genom de pågående aktiviteterna. Vi anser givetvis att det är bra med de utredningar som pågår både inom Mekanförbundet och i STU. Kanske ytterligare någon institution har dessa ärenden till behandling. Hur tacknämligt det än är att dessa utredningar kommit till anser vi dem inte tillräckliga. Vi menar att det är så viktigt att man tillgodoser systemet med underleverantörer och huvudleverantörer att en särskild utredning bör tillsättas med uppgift att undersöka möjligheterna att skapa den sociala trygghet för underleverantörerna som vi anser vara fullt motiverad.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 20 som berör just den här frågan.

Nr 59

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Mindre och
medelstora företag*

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Mindre och
medelstora företag*

Herr WÅÅG (s):

Herr talman! I ett avseende håller jag helt med herr Andersson i Örebro i ett av hans tidigare anföranden: Utövare av mindre och medelstora företag här i landet, liksom fiskare och jordbrukare m. fl. fria yrkesutövare, tillhör de av riksdagsmännen särskilt omhuldade grupperna. Begreppet mindre och medelstora företag är emellertid något obestämd. Adressuppgifter finns officiellt bara på företag med ned till fem anställda. I något sammanhang har man som medelstora betecknat företag med upp till 500 anställda. I motionen 1637 ansluter sig bl. a. herr Olof Johansson i Stockholm till den gränsdragningen.

Mindre och medelstora företag har naturligt nog mindre förutsättningar att hävda sig ekonomiskt än storföretagen. Om så inte vore fallet skulle inga storföretag uppstå. Det är alltså inte någon politisk strävan som ligger bakom det förhållandet att mindre företag så småningom blir större.

I den allmänna politiska debatten ute bland företagare är det naturligtvis tacksamt om man pekar på sina förslag och yrkanden till förmån för småföretag. I syfte att vinna småföretagare är det naturligtvis också bra att så litet missnöje. Hittar man inget annat att sprida missnöje med tar man till att man känner sig bespottad av massmedia. Påståendet är bekvämt eftersom det inte kan motbevisas och eftersom ute bland folk radio och TV uppfattas som någonting statsdirigerat utan att vara det. Jag kan också klaga på tidningarna, eftersom jag varit kommunalman, eller på TV på ett företags vägnar: om Aktiebolaget Svensk bilprovning har TV verkligen helt osakligt spritt uppgiften att de anställda tar mutor. Men, herr talman, inte ett ögonblick faller det mig in att skylla de övergreppen på regeringen eller kalla på hjälp därifrån.

I stor omfattning är de förslag som jag här skall beröra riktiga förslag. Flertalet är så berättigade att de redan blivit föremål för regeringens omtanke – en del före och en del efter den allmänna motionstiden.

Jag kommer enligt den uppdelning vi kommit överens om när det gäller detta stora yttrande att beröra punkterna 16–26 i utskottets hemställan.

I centermotionerna 1637 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. och 1641 av herrar Jonnergård och Sjönell har det yrkats att de mindre och medelstora företagen genom samhället skulle ges ett bättre konkurrensläge än storföretagen har. Vad man önskar är, såvitt jag förstår, ett ingrepp i den liberala marknadsekonomin, vilket bör vara värt att lägga märke till. Samma företeelse kan spåras i de diskussioner som nu förs inom näringsutskottet när det gäller energin. Jag har givetvis ingen erinran däremot, men möjligen kan problem uppstå inom skuggregeringen.

I motionen 1637 påstås också att regeringen diskriminerar de mindre och medelstora företagen. Ordet "diskriminera" är ett aktivt verb som förutsätter medveten åtgärd. Man påstår alltså att regeringen avsiktligt missgynnar småföretagen till förmån för storföretagen. I varje fall torde avsikten vara omöjlig att bevisa.

Även i motionen 1641 görs antydningar som gör sig bra på möten men som torde böra beläggas med bättre fakta i sådana här allvarliga sammanhang.

När det gäller punkterna 16–21 har jag en tabell som jag skall be att få återge.

I punkten 16 behandlas motionen 1687 av herr Wirtén m. fl. Han har ett yrkande i fem punkter. Han vill ha flera IUC, dvs. industriella utvecklingscentra, här i landet. Han vill ha en arbetsgrupp av fristående experter för att bereda problemen kring företagsamheten. Han vill att styrelsen för teknisk utveckling får i uppdrag att utarbeta ett förslag till utbyggt stöd. Han vill sprida information bl. a. genom organisationer, och han vill ha kurser för kreativitetsträning. Till det sista skall jag återkomma litet särskilt.

Den här motionen har föranlett en reservation, nr 14, i vilken herr Andersson i Örebro vill att riksdagen som sin mening skall ge till känna vad som anförts i motionen.

I punkten 17 yrkar herr Gernandt i motionen 283 ungefär detsamma som i den tidigare nämnda motionen. Samma yrkande ställdes 1973 och 1974. Något nytt har inte framkommit. I reservationen 15 från centerpartiet begärs såsom ett resultat av herr Gernandts motion tekniskt och kommersiellt stöd till mindre och medelstora företag.

I punkten 18 begärs i motionen 1622 av herrar Gustavsson i Alvesta och Johansson i Växjö utredning och förslag till åtgärder för förnyelse av näringslivet. Motionen har föranlett reservationen 16 från centerpartiet och folkpartiet.

Nu har jag litet fritt översatt orden kreativitet och innovation. När det gäller sådana ord vill jag varna riksdagens ledamöter för att godta STU-språket. Det sägs om riksdagsmännen att de fördärvar det svenska språket. Det vill jag bestämt bestrida, men vi kanske bidrar till att göra det sämre genom att förmedla sådana här ord och uttryck, som verkligen är onödigt krångliga.

STU för ett språk för sig. Jag vill återge en slumpvis vald mening på s. 82 i STU:s anslagsframställning för nästa budgetår. Där står: "Innovationsförloppet och de faktorer, som påverkar ett effektivt utnyttjande av utvecklingsidéer samt förbättrings- och rationaliseringsförslag, har mer och mer uppmärksammat på grund av deras betydelse för det tekniska framåtskridandet."

Vad är detta? Om man försöker översätta det till normal svenska skulle det betyda att uppfinnande och utveckling av förnuftiga förslag anses allt viktigare, självfallet då för tekniskt framåtskridande. Detta var en parentes i min lista.

I punkterna 19 och 20 behandlas två motioner – 1651 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl., vari begärs en kartläggning av nyetableringar, och 919, punkten 1, av herr Olsson i Järvsö m. fl., vari krävs en kartläggning av strukturomvandlingen.

I punkten 21 återfinns motionen 1641 av herrar Jonnergård och Sjönell.

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Mindre och
medelstora företag*

som vill ha en vetenskaplig jämförelse mellan stordrift och smådrift. De förra två motionerna har inte samlat någon reservation, men den senare motionen har föranlett reservationen 17 av centern och folkpartiet.

I punkten 22 vill herr Olof Johansson i Stockholm i sin motion 1637, punkten 1, ha en vetenskaplig jämförelse ungefär liknande den som herr Jonnergård har yrkat på. Denna motion har inte föranlett reservation. I punkten 2 i motionen vill herr Olof Johansson främja mindre och medelstora företag i förhållande till storföretagen. Det har orsakat reservationen 18 från centerpartiet.

I punkten 24 behandlas motionen 1642 av fru Jonäng, vari krävs en utredning för att stimulera småföretagen. Den har inte föranlett någon reservation.

I punkten 25 behandlas motionen 1657 av herr Nordgren m. fl., vari begärs en utredning av åtgärder för att främja nyföretagandet. Den har föranlett reservationen 19 från moderata samlingspartiet.

I punkten 26 slutligen behandlas motionen 922 av herr Petersson i Ronneby m. fl. Herr Petersson har nyss talat för denna motion, som har samlat reservationen 20 från centern och folkpartiet.

Om alla dessa reservationer är att säga vad herr Regnéll egentligen redan har sagt, nämligen att alla yrkanden är sådana som utreds eller har utretts. Så utreds t. ex. om förnyelse i näringslivet av statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling, statens utvecklingsfond samt Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling.

Utskottsmajoriteten anser att dessa ämnen inte kan utredas så mycket mer. Därför kan utskottet inte biträda yrkandena i reservationerna 15–20.

I fråga om reservationen 14, som grundar sig på herr Wirténs motion om bl. a. industriella utvecklingscentra, vill utskottet peka på att frågan om ytterligare industriella utvecklingscentra bör bedömas utifrån en värdering av det centra som finns i Skellefteå. En sådan värdering är ännu inte gjord, eftersom ämnet är för nytt. Vi vill också påpeka att STU:s huvuduppgifter ligger på det område som motionen tar upp och STU och företagarföreningarna driver undersökningar därom.

Med hänvisning till allt det utredande som redan görs yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag på här nämnda punkter.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wååg citerade vissa delar av mitt anförande, där jag sagt att man här i riksdagen hyser stor omtanke om de mindre och medelstora företagen och att detta visat sig i den stora motionsfloran. Vad herr Wååg glömde bort att säga var vad jag tillade, nämligen att jag tycker att det är bra att vi visar denna stora omtanke – den behövs verkligen!

Herr Wååg har ett visst intresse för svenska språket och tycker inte om alltför krångliga ord. Till viss del vill jag hålla med honom. Det är klart att man kan ändra på uttrycket "kreativ förmåga"; det kanske hade varit bättre om det stått "skapande förmåga" eller något liknande.

Men det är trots allt så – och det framgår också av utskottets betänkande – att man använder sig av sådana ord. Ordet innovationer har t. ex. blivit vedertagit inte bara i STU:s och utvecklingsfondens vokabulär utan även i riksdagens. Många nya ord kommer, och vi får väl lära in dem och lära oss att leva med dem också.

Däremot berörde herr Wååg inte särskilt mycket vad vi tagit upp i den motion som berörs i reservationen 14. Vi har den bestämda uppfattningen att uppfinnarna i dag bara har begränsade möjligheter att på egen hand driva fram en idé till utförande. Det finns självfallet också betydande olikheter: en uppfinnare som har en god idé som passar för den egna organisationens verksamhet har naturligtvis stöd av företaget. Om idén däremot inte är lämplig att realisera i hans anställningsförhållande eller det företag där han arbetar har han det sämre ställt. Det finns klara bevis på detta. Det finns t. ex. många ingenjörer på Saab som har goda idéer, men idéerna kanske inte passar in i företaget eller dess produkter eller långsiktplanerna för produktutveckling, och därför är det svårt att förverkliga dem. Uppfinnaren får då ta ledigt från arbetet eller kanske skaffa någon som kan exploatera hans idé. – Detta var bara några ytterligare synpunkter på den reservation som vi avgivit.

Jag vill tillägga, när herr Wååg säger att det finns utredningar på strängt taget alla områden som berörs i reservationerna, att det inte finns någon utredning om marknadsföring och att det är flera i reservationerna upptagna spörsmål som inte är föremål för utredning.

Herr WÅÅG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ge herr Andersson i Örebro rätt en gång till, nämligen i hans påstående, att det verkligen inte är lätt att vara uppfinnare. Det största problemet för en uppfinnare är att allting redan är uppfunnet. Men vi har så många organ som har till uppgift att stödja den verksamheten att det väl vore att ta till i överkant om man skulle tillsätta en ny utredning.

Herr HOVIAMMAR (m):

Herr talman! Jag blev också litet fundersam när jag hörde herr Wååg säga att de flesta av de frågor som tas upp i olika reservationer redan är utredda. I den moderata reservationen 19 yrkar vi på en utredning om åtgärder för att öka nyföretagandet. Det är en väsentlig fråga, och någon utredning finns såvitt jag vet ännu inte. Yrkandet är således högst motiverat.

Nyföretagandet i vårt land har, som vi alla vet, starkt minskat under senare år. Det kan bl. a. ses som ett tecken på minskad innovationskraft. – Jag använder ordet innovation; jag tycker inte heller att det är särskilt utländskt i dag att tala om innovation. Om man inte på ett enkelt sätt kan göra teori till verklighet vad gäller de juridiska arbetsformerna för innovatören minskar också dennes intresse att arbeta vidare på sin uppfinning.

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Mindre och
medelstora företag*

Naturligtvis finns det vissa orsaker till det minskade antalet nyetableringar. Det finns de som har forskat i detta och kommit fram till vissa slutsatser. Jag tror för min del att om den mycket starkt ökade byråkratiseringen får fortsätta att växa kommer den att förkväva en hel del av den livslust som finns kvar i de mindre och medelstora företagen.

Ett annat problem som jag helt kort vill beröra är den alltmer omfattande uppgiftsskyldigheten för företagare. Samhället måste ge avkall på kravet att få exakt information på varje område eller också betala företagen marknadsmissig ersättning för det arbete som de utför åt myndigheterna. Herr Andersson i Örebro gav för en stund sedan ett exempel från sitt eget lilla företag på vilken tid det tar i anspråk.

Till allt detta kommer också problemet med den ökade detaljregleringen av näringslivet. Jag vill erinra om att 1974 trädde inte mindre än 169 nya lagar i kraft som berör företagsamheten. Och ändå är inte här inräknat de bestämmelser som gäller skatteområdet. Tar man med även den avdelningen blir antalet nya bestämmelser betydligt större. Alla dessa lagar berör naturligtvis inte en och samma företagare, men det är ändå en nästan övermänsklig uppgift att hålla reda på alla dessa nya bestämmelser, inte minst med hänsyn till de ganska korta tidsintervaller som ges mellan lagars antagande och ikraftträdande på detta område.

Herr talman! Den näringspolitik som vi f. n. bedriver här i landet innebär, vilket har vitsordats i debatten i dag, många svårigheter just för de smärre företagen, för egenföretagarna. Vi anser från moderat håll att det är tid för regeringen att stanna upp och besinna vad som egentligen håller på att ske. Lusten att satsa och att arbeta hårt måste komma tillbaka hos landets egenföretagare. Initiativ och nyföretagande är, som vi påpekar i reservationen, ett villkor för svenskt näringsliv och därmed för alla medborgare i vårt land.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 19.

Herr RASK (s):

Herr talman! Jag skall i mitt inlägg något kommentera reservationerna 21, 22, 23 och 24.

Reservationen 21 tar upp frågan om personlig borgen för statliga lån och statliga kreditgarantier. Utskottets majoritet har bedömt den frågan så, att visst är det rimligt att kreditgivaren vid bedömningen lägger den största vikten vid låntagares möjlighet att uppnå ett gynnsamt resultat i sitt företag. Men det är lika rimligt att förutsätta att långivaren vid bedömningen av risken i ett låneärende betraktar det som mycket positivt att personlig borgen lämnas. Det har ju också utbildats en praxis när det gäller statlig långivning att man fordrar personlig borgen av huvudintressenterna i det lånsökande företaget. Jag tycker nog inte att man heller märker någon större reaktion från lånsökandens sida i dessa fall.

Varför, kan man fråga sig, skulle då riksdagen ändra på denna praxis? Det är ändå alltid toppkrediter som det här är fråga om. Bankerna fordrar ju också personlig borgen i sin långivning, om det är frågan om toppkrediter. Det brukar f. ö. sägas att tror man inte själv på sitt företag

så mycket att man vill lämna personlig borgen, så skall man inte fordra att långgivaren skall tro på det.

Reservationen 22 bygger på motionen 923, som i sin tur tar upp en framställning från statens industriverk om ändringar i kreditstödskungörelsen. Jag tycker nog för min del att både motionen och reservationen är tämligen onödiga. Dels vill jag säga, som utskottet framhåller, att "mindre och medelstora företags behov av förebyggande stöd- och utvecklingsinsatser rent allmänt i många fall torde kunna tillgodoses inom ramen för företagareföreningarnas administrativa resurser", dels har industriverket i sin framställning till departementet föreslagit att den paragraf i kreditstödskungörelsen som just behandlar ändamålet med stödet skall få en sådan utformning att kreditgivningen inte i samma utsträckning som nu specialdestineras till vissa användningsområden. Jag tror att departementet kommer att utforma den här paragrafen mera generellt efter en översyn, och det är från sådana utgångspunkter som jag betraktar motionen och reservationen som helt onödiga.

Herr Andersson i Örebro står ensam för reservation 23, som i likhet med motionen 288 föreslår att riksdagen hos regeringen skall begära en samordning av kreditstödet till mindre och medelstora företag. Jag kan hålla med herr Andersson så långt att en viss samordning skulle vara enbart av godo. Det har också utskottet sagt under tidigare år, men jag tycker nog att det är att hårdra utskottets tidigare uttalanden litet väl mycket att påstå att riksdagen har gjort en beställning. Båda åren har motioner i frågan avslagits, och utskottet föreslår avslag även i år på denna framställning.

I motionen 288, som alltså ligger till grund för reservationen 23, påstås att vi har ett 25-tal hel- och halvstatliga institut som bidrar till förmedling av kapital till mindre och medelstora företag. Det är också att ta till litet i överkant, herr Andersson i Örebro. I den uppräkningslista som görs i motionen finns det inte fler än 13, och då har man räknat in myndigheter sådana som arbetsmarknadsstyrelsen och industriverket. Men låt gå för dessa överdrifter. Herr Andersson i Örebro vet mycket väl, eftersom han sitter i styrelsen för en företagareförening, att föreningarnas kanslier har mycket god kännedom om de olika stödformerna och kreditinstituterna och säkert kan lotsa låntagaren rätt.

F. ö. vill jag i det här sammanhanget säga att jag instämmer i vad herr Andersson i Örebro sade i ett av sina första inlägg under behandlingen av det här utskottsbetänkandet, nämligen att näringsutskottets betänkande nr 14 ger en verkligt förnämlig orientering och samtidigt en översikt över många av de frågor som berör de mindre och medelstora företagen.

En utredning för lån till marknadsinvesteringar begärs i reservationen 24. Denna begäran är i sig själv lovvärd. Men jag är inte riktigt säker på att det behövs någon sådan utredning. Utskottet framhåller i sin skrivning att statens utvecklingsfond i sin anslagsframställning för 1975/1976 redan har begärt att lånemöjligheterna för marknadsinvesteringar utreds, så att en lämplig komplettering till fondens verksamhet i övrigt kan

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Mindre och
medelstora företag*

skapas.

Visserligen redovisar inte departementschefen något ställningstagande i budgetpropositionen, men han framhåller ganska tydligt att den arbetande STU-utredningen skall undersöka om samverkan mellan utvecklingsfonden, styrelsen för teknisk utveckling, Sveriges investeringsbank och statens industriverk kan fördjupas till gagn för den industriella förnyelseprocessen. Utskottet förutsätter därför på goda grunder att denna utredning skall ta upp frågan om att främja marknadsaktiviteterna.

Herr talman! Jag ber med detta att få instämma i herr Wåågs yrkande om bifall till punkterna 16-47 i utskottets betänkande nr 14.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan gärna hålla med herr Rask om att min redovisning i och för sig var ofullständig. När vi talar om ett 25-tal olika hel- och halvstatliga institut och myndigheter som bidrar till förmedlingen av kapital till mindre och medelstora företag kan man naturligtvis också räkna in landsting och kommuner. En hel del landsting medverkar till kapitalförsörjningen för mindre företagsgrupper. I motionen sägs att det torde röra sig om ett 25-tal institut och myndigheter, men det är kanske inte så mycket att tvista om. Det finns emellertid redan nu ett tillräckligt stort antal låncorgan. Samordning vore naturligtvis av utomordentligt stort värde för att få ett enhetligt grepp om företagarnas behov av att låna. Självklart skall företagarföreningarna hjälpa de lånesökande med deras ansökningar.

När det gäller marknadsföringsaktiviteterna har statens utvecklingsfond – det har jag sagt tidigare – gjort en framställning. Det stora problemet för den här gruppen av produktutvecklare är att man har slut på sina pengar när produkten är färdig. Jag vill relatera att Investeringsbanken under fjolåret hjälpte till med en marknadsföringsdrive i Teheran, vilken gav gott utbyte vad det gäller utländsk valuta till Sverige. Det är mot den bakgrunden som jag har skrivit min motion. Utvecklingsfonden har också gjort en framställning att även kunna få låna ut pengar till marknadsaktiviteter.

Jag tror att det här är en fråga som måste lösas, framför allt nu när det kraftiga underskottet i betalningsbalansen är ett problem för oss.

Herr RASK (s) kort genmäle:

Herr talman! Uppräkningen i motionen 288, herr Andersson i Örebro, gäller hel- och halvstatliga kreditinstitut. Då är det väl litet långsökt att även räkna in kommuner och landsting som långgivare. Eftersom det bland de 13 långgivare som är uppräknade i motionen ingår både myndigheter och andra, så tror jag inte man har kunnat hitta på några fler långgivare. Som jag sade tidigare tror jag att en samordning är av godo. Kan man finna vissa lösningar på det här är det väl ingenting att säga därom.

När det gäller marknadsaktiviteterna och statens utvecklingsfond vill

jag bara säga: Eftersom herr Andersson i Örebro sitter i styrelsen för utvecklingsfonden och vet om att utvecklingsfonden har gjort denna framställning till departementet är det väl tämligen onödigt att även motionera om detta i riksdagen.

Nr 59

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Mindre och
medelstora företag*

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Erfarenhetsmässigt vet man att utskotten och riksdagen har möjligheten att puffa på en fråga. Efter den framställning som gjorts från fonden har något resultat inte redovisats. Därav motionen.

Herr RASK (s) kort genmäle:

Herr talman! Då skulle jag vilja fråga herr Andersson i Örebro: När gjorde styrelsen för utvecklingsfonden denna framställning? Var det under december, under november eller tidigare? Motionen avlämnades under den allmänna motionstiden, och herr Andersson kan väl inte begära att det skall hända någonting på några veckor.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! Trots den sena timmen kanske det må tillåtas att någon också utanför näringsutskottets krets tar till orda i den här debatten, som egentligen var planerad att äga rum på dagen i morgon torsdag.

Ett mycket stort antal motioner behandlas i näringsutskottets betänkande. Inte mindre än 44 motioner och ännu fler yrkanden föreligger. I och för sig vittnar det om ett mycket stort intresse i riksdagen kring näringsfrågorna och kring ärenden som främst berör mindre och medelstora företag. Det visar att riksdagsledamöterna är ganska lyhörda för vad som framförs ute på fältet från de arbetande människorna. Det visar också att det finns många problem som kräver sin lösning, att utveckling och omvandling för med sig nya problem och att man aldrig får slå sig till ro med vad som redan är gjort.

Måhända blir man litet betänksam beträffande resultatet av motionerna och möjligheterna att påverka utskottets och riksdagens majoritet när man läser att bland de av utskottet behandlade 50 punkterna endast en har vunnit gehör hos utskottets majoritet. Övriga 49 föranleder avslagsyrkanden. Det ser mörkt ut. Men något positivt ligger väl däri att många frågor som tas upp hänvisas till pågående utredningar och att även utskottsmajoriteten förväntar att de förslag som väckts i motionerna kommer att behandlas av utredningarna. Erfarenheten visar också att många förslag väcks några år i följd och därefter kan komma igen som goda regeringsförslag. En motion kan då tjäna som opinionsyttring, en påstötning till våra utredningar och beslutsfattare. Så får väl också många inlägg i denna kammare betraktas – som ett led i denna opinionsbildning.

Jag vill något beröra ämnen som jag och andra ledamöter från centern har tagit upp i ett par motioner, nr 919 och nr 1661. De behandlar främst de mindre och medelstora företagens problem, som utan tvivel är stora i dag, men särskilt på längre sikt. Flera talare har betygat den åsiktens

riktighet.

Som ett exempel kan jag nämna den kraftiga förskjutning som sker mot storföretag. En uppgift i en av motionerna säger att landets 25 största företagsgrupper har ökat sin andel av de anställda från 28 % år 1963 till 37 % år 1973. Denna tendens synes ha förstärkts under senare tid, vilket de många uppköpen av familjeföretag vittnar om. Utredningar som har företagits genom Industriförbundets försorg styrker också denna teori. Ett annat exempel är att det är brist på unga människor som vill ägna sig åt företagandet som yrke. En undersökning från Kronobergs län visar att företagare, som där stod i begrepp att sälja sina företag, trots att de hade arvingar inte var intresserade att sälja till dem – eller att arvingarna å sin sida kanske inte var intresserade av att överta företaget. Man bedömer tydligen förutsättningarna och kanske också stämningarna vara sådana att man hellre väljer andra, tryggare och kanske mindre utsatta yrken. Detta måste vara betänkligt.

Ett ytterligare tecken, som kan vara en följd av de andra nu nämnda, är den minskade nyetableringen. Tendensen under 1950- och större delen av 1960-talet var ju, att nyetableringen hade betydligt större omfattning än nedläggningen av företag. Från slutet av 1960-talet och fram till nu har utvecklingen varit den motsatta: det är flera företag som nedläggs än som nybildas.

Enligt min mening är denna utveckling oroande i flera avseenden. En koncentration i näringslivet motverkar konkurrensen och försvårar inflytandet såväl från de anställda som från de breda konsumentgrupperna. För de många mindre orterna i landet är koncentrationsutvecklingen negativ och motverkar en decentralisering av samhällsfunktionerna och arbetet på en stabilisering av befolkningsutvecklingen.

När storkoncerner köper upp mindre företag händer det ofta att ledningen för företaget kommer att förläggas till andra orter, långt från den där verksamheten sker. Det innebär en utarmning av en företagsmiljö, vilken är så väsentlig när det gäller att skola upp nya människor och för att nya företag skall etableras och utvecklas. I perioder av konjunkturedgång är det ofta företag med ledningen på annan ort som läggs ner eller får begränsa sin verksamhet. För mindre orter är detta mycket kännbart.

En av anledningarna till att många företag säljs till storkoncerner eller läggs ned är den brist på efterträdare som jag förut berört. Det är mycket allvarligt om antalet ungdomar, som har förutsättningar att bli företagare, finner att omständigheterna i dag är sådana att de inte bör reflektera på den banan. Då måste det vara något fel på de grundläggande förutsättningarna för företagsamhetens fortbestånd. Det kan vara så att den allmänna attityden till företagsamheten bör bli mer positiv, men det beror också i hög grad på hur utbildningen i ungdomsskolorna läggs upp, hur villig man är att vidtaga förbättringar i företagsamhetens villkor osv.

Jag tror att en av de viktiga uppgifterna just nu är att genom ökad företagsutbildning, genom ömsesidig information mellan samhället och

näringslivsorganisationerna, genom beredande av provarbete och praktikarbete i företagen söka vinna fler ungdomar för företagsverksamheten.

Andra orsaker till den minskade tilltron till särskilt de mindre och medelstora företagens möjligheter är att dessa förtfarande, trots allt som sagts i olika sammanhang, ändå är missgynnade i förhållande till storföretagen. Flera exempel på detta har omnämnts tidigare och även i debatten i dag.

Med hänsyn till den betydelse som de mindre och medelstora företagens verksamhet har tror jag att samhället måste ta särskild hänsyn till dem vid utformningen av sina beslut. Låt mig endast ta ett exempel från kreditgivningens område.

De mindre företagen har av självklara skäl betydligt svårare att uppvisa en sådan kreditvärdighet som stora sedan länge väl etablerade företag har. Detta måste, om man vill att de små företagen skall överleva och utvecklas, kompenseras genom att de långivande myndigheterna och bankerna åtar sig ett större risktagande. En sådan uppgift har också ålagts företagarföreningarna, men ofta är även i dag deras kreditbedömning omständlig och restriktiv. En företagare som har en god idé måste inte bara sätta sin egen tid och sina egna resurser på spel. Han måste också ofta sätta sin familjs ekonomi och fortbestånd på spel för att kunna få fram sin idé till produktion. När kreditrestriktioner sätts in drabbas i första hand de mindre företagen genom att de har arbetat med större andel lånat kapital – trots att det är de större företagen som man vill nå med kreditrestriktionerna, eftersom de har den större delen av omsättningen.

Tiden medger inte att jag går in på flera sådana exemplifieringar. Jag vill bara ytterligare framhålla att det är av utomordentlig vikt att det råder en viss balans mellan mindre, medelstora och större företag i vårt näringsliv. De mindre företagen har en stor betydelse för förnyelse och utveckling. En stark och expansiv mindreföretagssektor är också en garanti för tillväxt även för vårt övriga näringsliv. Denna sektor har en öppen och mindre byråkratisk struktur. Detta främjar idégivning och nyskapande, det ger dynamik i näringsliv och samhällsutveckling. För att vi skall ha en produktion som ger stor valfrihet för konsumenterna i fråga om varors kvalitet och utformning behövs just de mindre företagen med sin flexibilitet, sin varierande skaparmöjlighet och sin personligt präglade idériedom.

För att den stora servicesektorn skall fungera erfordras likaså de mindre företagens tjänster. Här skulle vi riskera allvarliga försämringar i händelse att de mindre företagens livskraft och vidareutveckling stagnerade.

För många mindre orter i det här landet är sysselsättningen helt beroende av de mindre och medelstora företagens fortsatta existens. Enligt Kronobergsutredningen, som jag nyss omnämnde, är 87 % av företagen i länet familjeföretag och bara tre företag har över 500 anställda. Det visar hur oerhört beroende orterna ute i landet är av de mindre företagen.

I de motioner jag medverkat i liksom i många andra har dessa frågor

tagits upp ur olika aspekter, och många förslag har ställts. Utskottet har behandlat vart och ett av dessa yrkanden, men som sagt har man i de flesta fall hänvisat till pågående utredningar. Vi tycker att man skulle ha kunnat gå litet längre i generositet och i förståelse för de problem som har tagits upp i denna motionsflod. Ett stort antal reservationer föreligger ju också från oppositionen. Jag vill i alla fall uttala den förhoppningen, att dessa motioner och denna debatt skall ha en positiv inverkan på skeendet under den närmaste framtiden och att förslagen snart skall komma upp som regeringsförslag. I annat fall får vi väl komma igen.

Herr talman! Jag yrkar med dessa ord bifall till de reservationer som centerpartiets representanter i näringsutskottet står för.

Herr WÅÅG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan väl vara överens med herr Johan Olsson i Järvsö om en del av målen, men vi kan verkligen ta upp en diskussion beträffande medlen; det är ju där vi har vår lilla motsättning. Inte heller är jag ense med Johan Olsson om tyngden i det han påstår.

Att man inte finner några arvingar som är villiga att ta över företagen är en väsentligt svårare fråga än som Johan Olsson framställer den. I huvudsak är detta en följd av att vi har ett ökat välstånd i samhället. Det är inte längre högsta "status" att vara företagare. Det ger lika bra uppgifter och lika bra ställning att ha andra sysselsättningar som att vara företagare. Förr i världen, för 50 år sedan, stod en företagare mycket högt på den sociala rangskalan och hans plats var mycket eftersträvarsvärd. De här problemen har alltså med det ökade välståndet och den därav följande utjämningen att göra i mycket stor omfattning – jag vill inte säga uteslutande.

Den där givna arvsföljden var inte heller alltid särskilt bra. Den var ofta en nackdel för familjeföretagen och kunde anföras som en belastning för dem. Det var inte alls säkert att arvingen var den lämpligaste som företagare. Tvärtom visar utvecklingen i ett mycket stort antal fall att den där stackars arvingen, som var utpekad redan från vaggan att överta företaget, var varken hågad eller lämpad för det. Den naturliga arvsföljden var säkert inte så överdrivet lyckad på sin tid – och den finns kanske fortfarande.

Till sist skulle jag, med anledning av det herr Johan Olsson säger, vilja varna för att här bygga upp en motsättning mellan mindre företag och storföretag. För det första finns det ju ingen klar gräns, som jag försökte säga i mitt förra anförande. För det andra skall vi ha klart för oss att storföretagen fungerar i ett samhälle med en liberal marknads ekonomi, och en sådan har vi ju, även om varken herr Johan Olsson eller jag – i varje fall inte jag – i längden vill ha den. Men i ett sådant samhälle innebär storföretagen den naturliga utvecklingen av all företagsamhet. Vi kan inte konstruera upp en sådan motsättning. Det var kanske inte heller herr Johan Olssons mening.

Herr OLSSON i Järvsö (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wååg tar upp problemet med företagsetableringen och arvingarnas minskade benägenhet att fortsätta i sina fäders spår. Han sade att det kan bero på det ökade välståndet. O. K., det skulle kunna bero på detta. Men företagen lever ju i nutiden, och problemen uppstår då kanske på grund av att välståndet är så högt att ingen vill fortsätta att bli företagare. Det är ur den synpunkten vi har angripit frågan. Vi kan alltså inte låta företagens fortbestånd äventyras på grund av att det sker förändringar i samhället. Om vi anser att företagen behövs, måste vi vidta några åtgärder för att de skall bestå.

Sedan var det inte så säkert att arvingarna var bästa efterträdare. Det kan jag gott hålla med om, men det är inte det som vi särskilt har poängterat. I den motion som jag står för har vi sagt att vi vill ha förslag, syftande till att underlätta övertagande och nyetablering samt drift av företag för personer i familjeföretagskretsen, anställda samt unga människor med företagarintresse enligt vad som i motionen angivits. Vi skulle gärna se att även de anställda hade intresse och förutsättningar för att kunna bli efterträdare i företagets ledning.

Man vill givetvis inte skapa en motsättning mellan större och mindre företag. Men utvecklingen går i den riktningen att det skapas skillnader mellan större och mindre företag. Jag nämnde ett par exempel och skulle kunna nämna många fler – och åtskilliga har nämnts i den här debatten tidigare i dag – som visar att man på grund av omständigheterna är missgynnad som mindre företagare. Vill man att de mindre företagen skall bestå, då vill man också vidta åtgärder så att de kan kompenseras med hänsyn till de olika förutsättningar de har i den verklighet där de existerar. Det är detta vi vill göra för att inte småföretagssektorns framtid skall äventyras.

Herr WÅÅG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara erinra herr Olsson i Järvsö om att sådana åtgärder är ingrepp i den liberala marknadsekonomi.

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! I min motion nr 1682 diskuterar jag utvecklingen inom dagligvaruhandeln och koncentrationen till de tre stora blocken. Denna utveckling kan få mindre önskvärda konsekvenser ur konsumentsynpunkt ifall konkurrensen inte hålls levande. I denna situation är de fristående enskilda livsmedelshandlarna av stor betydelse. De kan fungera som pådrivare och som jämförelseobjekt i olika avseenden.

Jag föreslår i min motion att AB Handelskredit, som arbetar för att främja de enskilda köpmännen, skall få samhällets stöd så att institutet kan öka sin kreditgivning till de enskilda köpmännen. Näringsutskottet finner inte detta erforderligt. På s. 68 framhålls det t. o. m. att man på Handelskredit i stort sett är nöjd med sin tillvaro och inte känner behov av några fler insatser från statens sida. Det stämmer inte med de uppgifter

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Mindre och
medelstora företag*

jag har fått från Handelskredit. Det har för mig framhållits att det skulle vara utomordentligt värdefullt om Handelskredit kunde öka sin kreditvolym mer än vad som i dag bedöms möjligt, om detta kunde ske till förmånlig ränta. Med hänsyn till det allmänna kostnadsläget inom detaljhandeln är det angeläget att hålla räntesatsen så låg som möjligt. Precis som jag framhållit i min motion finns således möjlighet för samhället att förbättra de enskilda köpmännens arbetsvillkor genom stöd till AB Handelskredit. Bästa tillvägagångssättet är uppenbarligen inte att tillföra AB Handelskredit AP-pengar, vilket skulle medföra strängare regler för utlåningsverksamheten, utan i stället att staten utsträcker en garanti till AB Handelskredit. Så har skett i Danmark för ett liknande kreditinstitut.

Herr talman! Jag har inget yrkande i dag, men uttalar en förhoppning om att distributionsutredningen måtte uppmärksamma den här frågan på ett positivt sätt.

Herr RASK (s) kort genmäle:

Herr talman! Till fru af Ugglas vill jag säga att utskottet på s. 68–69 åberopar skrivelsen från AB Handelskredit fullt korrekt och riktigt. Bolaget säger i denna skrivelse, vilket utskottet återger, att det f. n. inte behövs något kapital utöver vad som finns för utlåningsverksamheten. Då tycker jag liksom utskottet att det yrkande som framställs i motionen 1682 är en överloppsgärning. Riksdagen bör ändå inte pådyvla AB Handelskredit kapital ifrån AP-fonderna.

Fru af Ugglas har inte något yrkande, och utskottet är enhälligt i att avstyrka hennes motion. Inte ens de borgerliga ledamöterna i utskottet har yrkat bifall till den. Jag yrkar bifall till utskottets betänkande i denna punkt.

Fru AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade nöjet att dricka kaffe med VD i AB Handelskredit häromdagen i riksdagsrestaurangen. Han lämnade mig en kopia av en skrivelse han tillställt näringsutskottet, åtminstone dess sekreterare. Det kan hända att AB Handelskredit tillställt utskottet flera skrivelser, men ur den kopia av skrivelsen jag har i min hand kan jag citera att han säger: "Den kraftigt ökade efterfrågan från detaljhandeln sida på krediter genom Handelskredit ställer allt högre krav på nya resurser. Mot denna bakgrund skulle det självfallet vara utomordentligt värdefullt om möjligheter skulle kunna erbjudas att säkerställa kapital till förmånligare villkor än f. n. under förutsättning att den nuvarande handlingsfriheten vid bedömning av låneärenden kan bibehållas." Här kommer alltså AP-pengarna in. AB Handelskredit vill inte ha AP-pengar utan i stället en statlig garanti.

Herr RASK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har originalet till skrivelsen från AB Handelskredit här i min hand. Fru af Ugglas återger skrivelsen korrekt, det kan jag säga. Vad fru af Ugglas citerar på andra sidan i skrivelsen strider dock uppenbarligen mot vad som sägs på första sidan i den. Men, som sagt, skrivelsen är korrekt återgiven av fru af Ugglas.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Motionen 1975:283 vill anvisa några nya, djärva tag för att främja svensk exportverksamhet, särskilt med tanke på de små och medelstora företagen. Det är dessa företag jag i näringslivsfrågorna brukar benämna mindreföretagen.

Det gäller att till förhållandevis låga kostnader men med effektiva metoder ge landets mindreföretag de möjligheter till marknadsstudier i utlandet som de måste ha för att kunna fungera men som de nu har i alltför ringa grad. Mindreföretagen har som bekant synnerligen små möjligheter att lära känna världsmarknadens olika krav och varubehov. Därför tillverkar de nu i huvudsak varor som är anpassade för vår hemmamarknad och som i övrigt passar särskilt bra för resp. mindreföretags egen maskinpark och tillverkningsteknik. Varorna blir därigenom produktanpassade och särskilt lämpliga för hemmamarknaden. Det görs emellertid många mer eller mindre dyrbara och tyvärr ofta fruktlösa försök att föra ut samma produkter på världsmarknaden. Orsaken till att detta inte lyckas så bra som önskvärt är ligger till stor del i att produkten inte är marknadsanpassad för en aktuell marknad.

Det är i det avscendet som våra mindreföretagare tyvärr är ganska blinda för rådande krav, behov och önskemål ute i världen. Mindreföretagen har inte tid eller råd att ligga ute med representanter som kan göra effektiva marknadsstudier. Detta måste därför skötas av gemensamma organisationer. Enligt min uppfattning utför dock inte våra handelsrepresentationer i utlandet denna marknadssondering tillräckligt effektivt. Det saknas innovationskraft och tekniskt kunnande i den omfattning som erfordras för att göra en effektiv uppsökande marknadsstudie. Det saknas resurser att sakligt och i god tid tala om för de svenska hemmaföretagen vilka produkter som svensk småindustri bör tillverka, som verkligen kommer att passa och behövas på resp. utlandsmarknad.

Företrädare för andra länder reser ut i världen för att studera dessa varubehov och för att skapa leveransmöjligheter för sin hemmaindustri. Representanter för våra svenska storföretag gör det också, och det är därigenom som företagen vet vad de skall tillverka och leverera från år till år. Men våra mindreföretagare har alltså inte möjligheter att göra dessa uppsökande marknadsstudier. De måste stanna hemma i verkstaden och se till att maskinerna kan hållas i gång och att den administrativa verksamheten fungerar. Och då blir tillverkningen också mest inriktad på produkter som bäst passar för hemmamarknaden.

Men det är ganska säkert att även vårt land förr eller senare tvingas

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Mindre och
medelstora företag*

att sända ut tekniska kunskapare till olika exportmarknader för att därmed skapa en välbehövlig kontaktverksamhet mellan exportmarknaden och våra mindreföretag. Som jag bl. a. föreslår i motionen 283 i år och har föreslagit tidigare bör våra handelssekreterarkontor kompletteras med tekniskt utbildad personal som har verkligt god kapacitet för uppdraget att utröna vad svenskt näringsliv kan tillverka eller uträtta på just den aktuella marknaden. Genom en sådan teknisk återkoppling kan marknadsbehov och marknadskrav jämte goda tillverkningsidéer levereras hem till svenskt näringsliv. Då kan mängder av produkter göras marknadsanpassade och därmed avsevärt mer attraktiva ute i världen. Så länge vi inte har en sådan marknadsanalys blir mindreföretagarnas tillverkning oftast – som hittills – produktanpassad till behovet på hemmamarknaden och till egna idéer och maskintillgångar.

Men utskottsmajoriteten säger nej till dessa positiva motionsförslag. Och man lägger också en viss tyngd vid påpekandet att utskottet avvisade ungefär samma motionskrav under tidigare år. I frågor av den här arten, där utvecklingen med en naturlags säkerhet går framåt från år till år, borde väl tidigare, negativa ställningstaganden inte vara värda att åberopas.

Visst går de goda förslagen ändå i verkställighet så småningom – vi kommer troligen att tvingas till det – men resultatet av denna ordning blir vanligen ett slags "eftersläpningspolitik" som vårt land enligt min mening inte har råd med i dessa tider av hårdnande utlandskonkurrens. Den som intresserat följer den tekniska och näringspolitiska utvecklingen märker ganska lätt det relativt stora tidsavståndet mellan grundidé och praktisk verkställighet.

Jag kan i detta sammanhang inte låta bli att som ett närliggande exempel tänka på en annan motion, 1975:1615, som också berör exportfrågor. Den gäller export av byggvaror, som ju också i många fall är en fråga för mindreföretag i den speciella branschen. Det är oerhört angeläget att förbättra arbetssituationen för de arbetslösa i byggbranschen, och jag anser att de vägar jag har försökt anvisa där skulle leda till en förbättring. Men näringsutskottet har – ganska lättvindigt – avstyrkt den motionen. Och vad hade man då för grunder för detta? Jo, samma ofattbart svaga motiv som redovisas i den då aktuella propositionen, 1975:1, bilaga 12 s. 34. Jag kan inte uppfatta det som något annat än bristfällig kännedom om rådande verkliga förhållanden och t. o. m. som en direkt ovilja att sätta in behövlig hjälp, i det fallet till byggbranschen, då det gäller exportstimulerande åtgärder. Inte ens 5 milj. kr. per år för att försöka sätta fart på byggexporten ville man gå med på.

Propositionens och departementschefens formulering i detta angelägna avseende grundar sig på vissa remissinstansers "svårighet att ta ställning". Då jag inte kan förstå att man ryggar tillbaka inför påstådda så enkla svårigheter i en så viktig sysselsättningsfråga måste jag få läsa in propositionens formulering i protokollet, så att flera intresserade personer får tillfälle att begrunda den. Jag citerar alltså från s. 34 i pro-

positionen; det handlar om byggbranschen:

”Byggbranschens samarbetsråd har hemställt att ett femårigt program för stöd till exportfrämjande åtgärder inom byggbranschen utarbetas omfattande perioden 1975/76–1979/80 samt att sammanlagt 25 milj. kr. anvisas för detta program.

Förslaget om ett exportstödprogram för byggbranschen har remissbehandlats, varvid remissyttranden avgivits av kommerskollegium, statens industriverk, statens råd för byggnadsforskning, arbetsmarknadsstyrelsen, Sveriges exportråd, Sveriges industriförbund, Landsorganisationen i Sverige och Tjänstemännens centralorganisation.

Flera remissinstanser har pekat på svårigheten att ta ställning till förslaget på grund av att underlaget är otillräckligt. Vidare påpekas att byggbranschen även omfattar sektorer och företag som ej kan anses ha behov av statligt stöd.”

I stort sett samma formulering använder departementschefen på s. 36. Men betyder det då så mycket om underlaget i ett så angeläget ärende är vad man kallar otillräckligt? Skulle man ha gått med på denna begäran om underlaget hade varit tillräckligt? Om så är, kan man väl lätt arbeta fram ett bättre underlag. Det kan inte vara svårare där än inom andra branscher att åstadkomma vad som behövs för att avhjälpa de brister som råder.

För mig såsom tekniker tyder det på bristande teknisk förståelse för de verkliga problemen och på bristande initiativkraft, då man i politiken åberopar svårigheter av den art jag nu angivit.

Beträffande de exportstimulerande åtgärderna i sin helhet gäller för i år samma förhållande som tidigare med avseende på det ekonomiska stödet. Summan av kostnaderna för de exportstimulerande åtgärderna – som alltså borde kunna ge betydligt ökat antal arbetstillfällen – är fortfarande mindre än 1 % av AMS-pengarna.

Slutligen, herr talman, några ord i all korthet om landets många värdefulla tekniska uppfinnare. Som jag har sagt flera gånger tidigare här i kammaren är de ofta en guldgruva som tyvärr inte tillräckligt tagits till vara i samhället. För att kunna konkurrera ute i världen behöver vi skapa nya unika produkter. Att konkurrera med sådant som tarvar mycken dyrbar svensk arbetskraft är som bekant ganska svårt på grund av kostnaderna. Men uppfinnarna har ofta mycket svårt att skydda sina idéer och att tillverka fungerande demonstrationsmodeller. Det kostar vanligen ganska mycket pengar, och risken att förlora ensamrätten är stor. På den punkten är lagen och de svenska förhållandena orättvisa mot uppfinnarna.

Jag vill gärna kalla uppfinnarna för ”teknikens konstnärer”. Låt oss jämföra dessa ”teknikens konstnärer” – som kan ge många människor sysselsättning – med t. ex. konstnärer av typ kompositörer; därmed inte någonting ont om kompositörer – tvärtom. En kompositör som har skapat några satser har sina ord och toner skyddade. Om någon tar en del av vad han har skapat är det åtalbart. Men uppfinnaren, som alltså kan

Nr 59

Onsdagen den
16 april 1975

Näringspolitiken

*Mindre och
medelstora företag*

ge möjligheter till arbete, har inte genom samhällets försorg detta skydd i den utsträckning han är värd.

Det finns mycket mer att säga om hela detta frågekomplex men tiden räcker inte till det.

Herr talman! Jag får härmed yrka bifall till reservationen 15 i näringsutskottets betänkande.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande till morgondagens sammanträde.

§ 2 Kammaren åtskildes kl. 00.10.

In fidem
BENGT LAMBE

/Solveig Gemert